

Vergaderjaar 2024–2025

36 600 J **Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds
voor het jaar 2025**

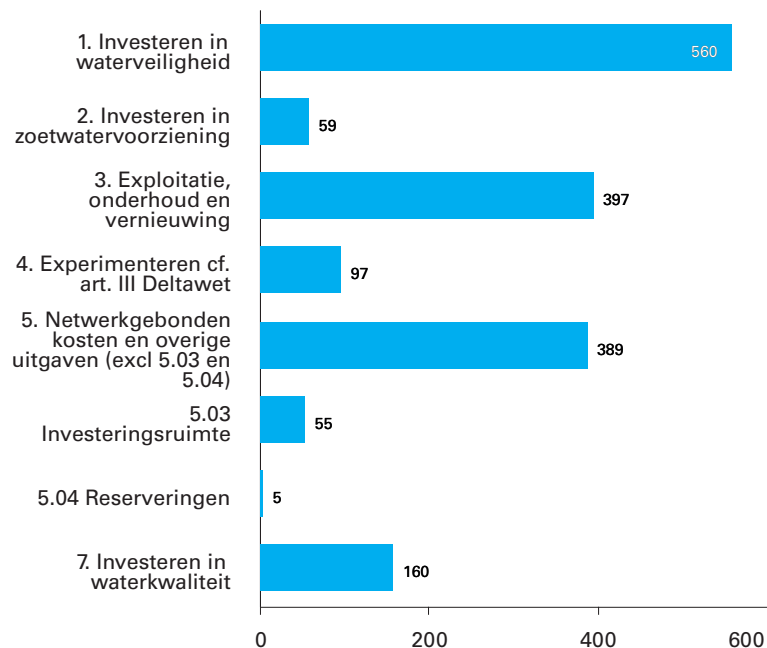
Nr. 2 **MEMORIE VAN TOELICHTING**

INHOUDSOPGAVE

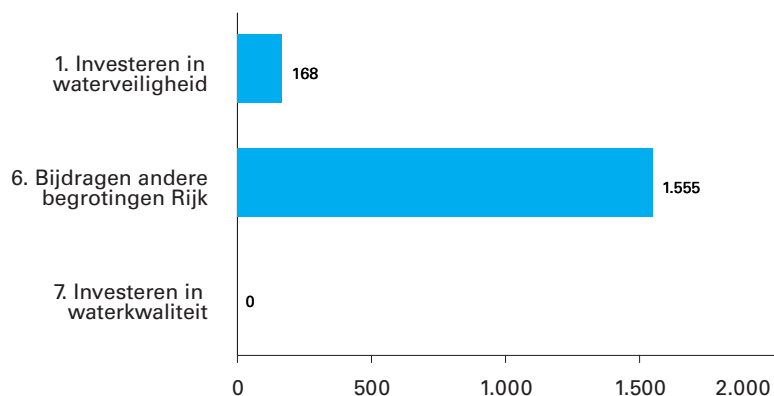
Geraamde uitgaven en ontvangsten	3
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	5
B. Artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen	6
1. Leeswijzer	6
2. Deltafondsagenda	9
3. Productartikelen	14
3.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid	14
3.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening	24
3.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	29
3.4 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet	38
3.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	39
3.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	43
3.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit	44
4. Bijlagen	51
Bijlage 1: Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel	51
Bijlage 2: Verdiepingshoofdstuk	52
Bijlage 3: Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma	80
Bijlage 4: Instandhouding	83
Bijlage 5: Lijst van afkortingen	99

GERAAMDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

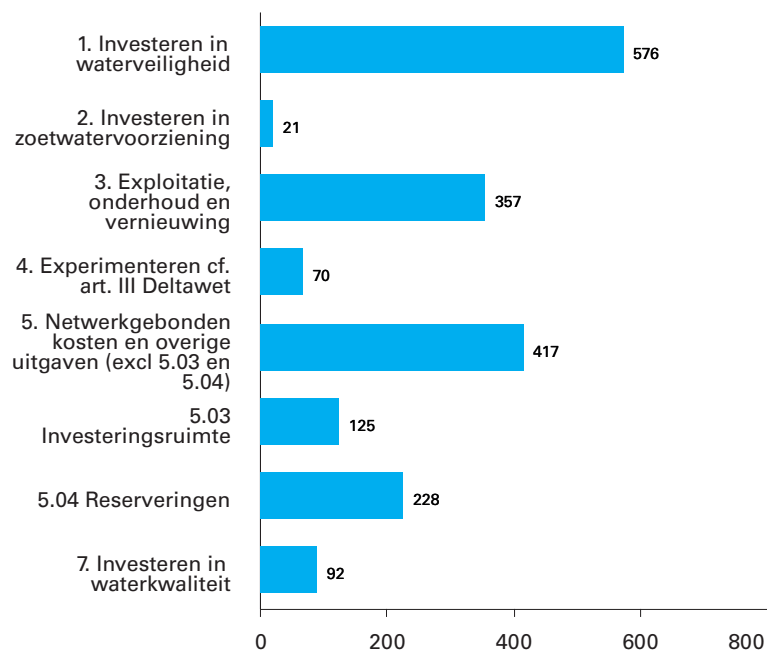
Figuur 1 Geraamde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal € 1.723,0 miljoen.

Figuur 2 Geraamde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal € 1.723,0 miljoen

Figuur 3 Onderstaand zijn de gemiddelde jaarlijkse uitgaven per productartikel in de periode 2024–2038 gepresenteerd (bedragen x € 1 miljoen). Totaal gemiddeld € 1.887 miljoen.

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat

B. Madlener

B. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELLEN

1. Leeswijzer

Structuur

De opzet en de structuur van de begroting voor het Deltafonds zijn gebaseerd op de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften van het Ministerie van Financiën. De begrotingstoelichting kent een opbouw waarbij afhankelijk van de informatievraag- en behoefte verder kan worden ingezoomd.

- Allereerst is de begroting(wet)staat voor het Deltafonds voor het jaar 2025 opgenomen. Deze dient ter autorisatie van de budgetten die op artikelniveau in de verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen worden voorgesteld.
- In de Deltafondsaagenda is vervolgens inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2025 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2025 begint.
- Het laatste onderdeel van de agenda, «Begroting op hoofdlijnen», verstrekt inzicht in de belangrijkste budgettaire voorstellen die leiden tot wijziging van de begroting. Hiermee kan snel een indruk worden verkregen van de inhoud van dit wetsvoorstel.
- In de artikelsgewijze toelichting bij dit wetsvoorstel zijn de Meerjaren-programma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) tabellen met de realisatieprojecten alsmede de verkenningen en planuitwerkingprogramma's opgenomen waarin de begrotingsmutaties op projectniveau zichtbaar zijn gemaakt. Deze MIRT tabellen zijn in ieder geval voorzien van toelichtingen indien sprake is: - van een wijziging (anders dan door de verwerking van prijsbijstelling) in het taakstellend projectbudget groter dan 10% of meer dan € 10 miljoen; - van een wijziging groter dan 1 jaar in de oplevering van het project. De stand «vorig» betreft de stand in de eerste suppletoire begroting 2024. Meer gedetailleerde informatie over de projecten die zich thans in de fase van verkenning, planuitwerking en realisatie bevinden, kunt u vinden in de individuele projectbladen van het MIRT Overzicht 2025. Voor de projecten in de MIRT tabellen is waar mogelijk een digitale verwijzing opgenomen naar het projectblad van dat project in het MIRT Overzicht.
- In de verdiepingsbijlage is door middel van een meerjarige mutatie-tabel (voor gehele looptijd van het fonds) op artikelonderdeelniveau de aansluiting gemaakt tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand.
- De overige bijlagen geven voor enkele specifieke onderwerpen inhoudelijk meer toelichting of betreffen overzichtsconstructies.

Mede naar aanleiding van overleg met de Tweede Kamer zijn in aanvulling op de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften de onderstaande punten in deze begroting verwerkt:

- Naar aanleiding van de motie van de leden Van Helvert en Van Veldhoven (Kamerstukken II 2015–2016 [34 475 XII, nr. 12](#)) worden bij alle begrotingsartikelen op het Mobiliteitsfonds en Deltafonds groter dan € 1 miljard de begrotingsmutaties boven de € 5 miljoen toegelicht. Dit heeft als praktische uitwerking dat bij de artikelen tussen de € 200 miljoen en € 1 miljard de ondergrens voor technische mutaties ook neerwaarts is bijgesteld. Voor beleidsmatige mutaties was er bij de artikelen van deze omvang reeds sprake van een ondergrens van € 5 miljoen. De norm voor het toelichten van de begrotingsmutaties op het niveau van artikelonderdeel is hiermee als volgt:

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerp-begroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	5
=> 1000	5	5

- In bijlage 1 wordt de voeding van het Deltafonds weergegeven. Daarbij is het verschil met artikel 26 Bijdrage Investeringsfondsen van de begroting Hoofdstuk XII uitgewerkt. Dit verschil betreft de overige ontvangsten van het fonds.
- Op de productartikelen worden onder de desbetreffende tabel «budgettaire gevolgen van de uitvoering» na de begrotingsperiode extracomptabel de budgetten op het niveau van artikelonderdeel weergegeven voor de looptijd tot en met 2038.
- Significante kasschuiven en begrotingsmutaties op de beschikbare budgetten worden in de verdiepingsbijlage op hetzelfde detailniveau (artikelonderdeel) tot en met 2038 toegelicht. Dit rekening houdend met de norm zoals hierboven is aangegeven.
- Voor beheer, onderhoud en vervanging is een aparte bijlage opgenomen.

Kasschuiven

In het Wetgevingsoverleg begrotingsonderzoek van 12 oktober 2016 is uitgebreid met de Kamer gesproken over kasschuiven op de fonds-begrotingen. In het kader van de informatievoorziening wordt hieronder aangegeven waarom deze kasschuiven worden doorgevoerd op de fonds-begrotingen en op welke plek de doorgevoerde kasschuiven in de begroting 2025 worden toegelicht.

Op de begrotingen van het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds vinden jaarlijks kasschuiven plaats. Middels kasschuiven wordt ervoor gezorgd dat de beschikbare kas per jaar en per modaliteit blijft aansluiten op de geactualiseerde programmering. Kasschuiven zijn altijd budgetneutraal, hetgeen betekent dat de hoeveelheid middelen die meerjarig beschikbaar is niet wijzigt als gevolg van de kasschuif. In de verdiepingsbijlage van de begrotingen zijn de kasschuiven in de begroting 2025 over de gehele looptijd van de begroting inzichtelijk gemaakt en toegelicht. Indien sprake is van politiek relevante kasschuiven dan worden deze tevens opgenomen en toegelicht in de begroting op hoofdlijnen. De begroting op hoofdlijnen treft u aan in hoofdstuk Deltafondsagenda.

Rijksbrede Taakstellingen Hoofdlijnenakkoord (HLA)

In het HLA is een rijksbrede taakstelling van gemiddeld 20% op de apparaatsbudgetten voorgesteld. Voor RWS geldt er ook een taakstelling. Dit is verwerkt in de begroting van het Deltafonds op de apparaatsbudgetten van RWS (artikel 5). Voor nadere toelichting op de overige apparaatstaakstellingen wordt verwezen naar de beleidsbegroting HXII.

Financiële risico's en onzekerheden

In verschillende onderdelen van de begroting van het Deltafonds wordt stil gestaan bij financiële risico's en onzekerheden.

- In onderdeel 2 wordt het risico op een voordelig saldo en daarop genomen beheersmaatregelen in de vorm van overprogrammering toegelicht.

- In onderdeel 2 wordt de flexnorm in beeld gebracht. Dit geeft aan in welke mate de begroting van het Deltafonds planflexibel is om tekorten en financiële risico's op te vangen.
- In onderdeel 3.1 bij artikelonderdeel 5.03 wordt toegelicht hoe de investeringsruimte op het Deltafonds ervoor staat en welke ruimte resteert om mogelijke risico's op te vangen.
- In de onderdelen 3.2 t/m 3.7 wordt de stand van zaken op de instandhoudingsprogramma's en aanlegprojecten en -programma's toegelicht. Hier wordt ook stil gestaan bij mogelijke financiële risico's en onzekerheden.
- In bijlage 4 wordt bij instandhouding van alle lenW-netwerken stil gestaan en toegelicht wat mogelijke financiële risico's en onzekerheden zijn.

2. Deltafondsagenda

Werken aan waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit vraagt continu inspanningen en investeringen. Deze worden verantwoord in het Deltafonds. Het aantal mensen en de waarde van het te beschermen goed veranderen onder invloed van economische en demografische ontwikkelingen. Ook water en bodem veranderen in de loop van de tijd; de zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Door de klimaatverandering wordt het warmer en zullen rivierafvoeren en regenval grotere extremen vertonen.

Het Deltaprogramma is het nationale programma waarin Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken om Nederland veilig en aantrekkelijk te houden en goed te blijven voorzien van zoetwater. Zo kan onze economie blijven profiteren van de gunstige ligging in de delta.

Het Deltaprogramma heeft als doel ons land nu en in de toekomst te beschermen tegen hoogwater en de zoetwatervoorziening op orde te houden.

Mijlpalen en resultaten 2025

Hieronder wordt ingegaan op de mijlpalen in het lopende programma. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2025 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2025 start.

Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

In 2025 gaat IenW onder meer de volgende activiteiten in het kader van exploitatie, onderhoud en vernieuwing uitvoeren.

Tabel 1 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

Water	Project
Maas	De 7 stuwen in de Maas worden vernieuwd of gerenoveerd
Noordzeekanaal	Het gemaal IJmuiden wordt vernieuwd of gerenoveerd
IJsselmeer	Er wordt onderzocht welke onderdelen van 8 objecten (sluiscomplexen, bruggen, een naviduct) worden vernieuwd en/of gerenoveerd
Maaswaalkanaal	Het gemaal Heumen wordt vernieuwd en/of gerenoveerd.
Maas	De bediening op afstand van de Maasobjecten wordt vernieuwd en/of gerenoveerd.
Brabantse Kanalen	vernieuwd duikers en sifons.

Voor een nadere toelichting op de stand van zaken van exploitatie, onderhoud en vernieuwing wordt verwezen naar bijlage 4 Instandhouding van deze begroting.

Aanleg

In 2025 wordt voortvarend gewerkt aan het verbeteren van de waterveiligheid, onder andere door het uitvoeren van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de Maaswerken. Hieronder volgen de mijlpalen die IenW in 2025 bij deze programma's wil behalen:

Tabel 2		
Programma	Mijlpaal	Project
HWBP	Start realisatie	Versterking voormalige C-kering HDSR Salmsteke Schoonhoven Zwolle-Olst Willem Alexanderhaven C Arcen Buggenum Lob van Gennep IJsselmeerdijk Kunstwerken Noordoostpolder Grebbeijk Culemborgse Veer-Beatrix Sluis Beren – Woudrichem Den Oever - Den Helder IJmeerdijk - Almere poort Galgenrak en Streukelerzijl
	Oplevering	Salmsteke Standhazense Dijk Stad Tiel excl Fluvia Industrieterrein Grutbroek Sint Annaland

Voor een nadere toelichting over de stand van zaken voor de lopende programma's wordt verwezen naar de toelichting op de productartikelen, de voortgangsrapportages aan de Tweede Kamer, het Deltaprogramma 2025 en het MIRT Overzicht 2025. Het Deltaprogramma is te vinden op de website www.deltaprogramma.nl.

Begroting op hoofdlijnen

Verlenging looptijd investeringsfondsen tot en met 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken. Met de verlenging tot en met 2038 komt in totaal – inclusief structurele ontvangsten – een ruimte van circa € 1,9 miljard beschikbaar op het Deltafonds. Deze ruimte wordt bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding van het huidige areaal. Hiervoor is in 2038 circa € 1,5 miljard benodigd. De ruimte die in 2038 resteert na aftrek van de doorlopende verplichtingen bedraagt circa € 0,4 miljard en wordt toegevoegd aan de investeringsruimte.

Tabel 3 Belangrijkste beleidsmatige uitgavenmutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)

	art.	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030-2037	2038
Stand ontwerpbegroting 2024		1.819.495	1.907.859	2.029.852	1.807.926	1.821.592	1.663.616	13.914.160	
Mutaties 1e suppletoire begroting 2024		- 237.703	- 166.430	29.537	232.832	- 39.968	- 88.682	757.025	
Stand 1e suppletoire begroting 2024		1.581.792	1.741.429	2.059.389	2.040.758	1.781.624	1.574.934	14.671.185	
Belangrijkste mutaties		66.040	- 18.461	72.976	67.237	68.956	161.429	464.015	1.967.024
<i>Kaderrelevante mutaties Deltafonds</i>									
1. Extrapolatie 2038	Div								1.909.517
- Bijdragen aan DF									1.726.388
- Ontvangsten derden									183.129
2. Loon- en prijsbijstelling 2024	Div	62.939	65.477	68.826	61.807	62.672	58.365	469.209	58.275
3. Overboekingen andere begrotingen	Div	4.233	6.180	13.975	6.198	7.052	7.209	950	0
4. Overboeking Hoofdstuk XII	Div	- 1.132	1.172	1.758	2.357	2.357	2.357	18.856	2.357
5. Apparaatstaakstelling tranche 2025	5		- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 25.000	- 3.125
6. Kaderaanpassing Augustusbesluitvorming	1 en 6		- 88.165	- 8.458			96.623		
Stand ontwerpbegroting 2025		1.647.832	1.722.968	2.132.365	2.107.995	1.850.580	1.736.363	15.135.200	1.967.024

Toelichting

1. Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.
2. Loon- en prijsbijstelling 2024: Jaarlijks wordt besloten of de overheids-uitgaven van de Rijksbegroting gecorrigeerd worden voor loon- en prijs ontwikkelingen. Dit betreft de toegekende loonbijstelling en prijsbijstelling tranche 2024 die vanuit Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.
3. Overboekingen van en naar andere begrotingen: de omvangrijkste betreft een overboeking betreft overboekingen van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat ten behoeve van de voortzetting het programma Wind op Zee en net op Zee beheertaken.
4. Overboeking Hoofdstuk XII: de omvangrijkste betreft een overboeking vanuit hoofdstuk XII met betrekking tot cybersecurity. Met deze middelen voor de implementatie van de Europese richtlijn CER/NIS2 zal de cyberweerbaarheid moeten worden verhoogd bij organisaties binnen de vitale sector Water. Deze middelen worden ingezet organisaties te ondersteunen met advies, oefeningen, informatieuitwisseling en bijstand.
5. In het HLA is een rijksbrede taakstelling van gemiddeld 20% op de apparaatsbudgetten voorgesteld. Voor RWS geldt er ook een taakstelling. Dit is verwerkt in de begroting van het Deltafonds op de apparaatsbudgetten van RWS (artikel 5). Voor nadere toelichting op de overige apparaatstaakstellingen wordt verwezen naar de beleidsbegroting HXII.
6. Kaderaanpassing Deltafonds Augustusbesluitvorming: In het Voorjaar is op het DF kritisch gekeken naar de budgetten en zijn er middelen naar latere jaren toe geschoven om zo een meer realistische begroting te creëren. Deze exercitie is herhaald in de huidige ontwerpbegroting conform de begrotingsregels van het kabinet-Schoof. Zodoende is er

een additionele kaderaanpassing geweest op het DF van in totaal € 97 miljoen. Over de gehele looptijd van het fonds is de kaderaanpassing budgetneutraal. De kaderaanpassing bestaat uit twee delen:

- Er vindt een budgettaire schuif van € 13,1 miljoen uit 2025 en € 8,5 miljoen uit 2026 plaats naar 2029 en daarmee is de schuif budgetneutraal.
- Volgens de begrotingsregels van het kabinet-Schoof dient de raming van de uitgaven realistisch te zijn en moeten de uitgaven in een realistisch kasritme geplaatst worden, rekening houdend met de capaciteit op de arbeidsmarkt, de uitvoering en productie.
- Voor het MF en DF geldt dat de overprogrammering in 2025 is verhoogd als pilot om te onderzoeken of dit tot een realistischere raming leidt. Voor het DF gaat het om een verhoging van € 75 miljoen. De overprogrammering in 2025 komt hiermee op € 240 miljoen in 2025. Hieronder wordt dit nader toegelicht.

Overprogrammering

Het Deltafonds is een productbegroting. Op het Deltafonds worden dus voor een groot deel investeringsuitgaven gedaan voor het uiteindelijk realiseren van projecten. De programmering van projecten wordt doorlopend geactualiseerd op basis van de laatst beschikbare informatie. De kasramingen van de projecten in de begroting worden op de reguliere begrotingsmomenten aangepast. De afgelopen jaren heeft bijvoorbeeld de stikstofproblematiek bij meerdere projecten geleid tot (kas)vertraging. De kasramingen in de begroting zijn hier vervolgens op aangepast.

Het kabinet-Schoof heeft in de startnota het advies van de 17e Studiegroep Begrotingsruimte opgevolgd en het investeringsplafond afgeschaft. Het DF behoudt wel de 100% eindejaarsmarge, waardoor de middelen die aan het einde van het jaar resteren via het voordelig saldo aan het volgende jaar kan worden toegevoegd.

Het instrument overprogrammering wordt als instrument ingezet om te voorkomen dat programmavertragingen direct tot een voordelig saldo leiden en zorgt ervoor dat de beschikbare budgetten voor het investeringsprogramma zo veel mogelijk tot besteding komen in de jaren waarin deze beschikbaar zijn gesteld. Hiermee wordt geanticipeerd op een voorspelbare mate van vertraging, die zich op portfolio-niveau altijd voordoet. Overprogrammering houdt in dat de programmering in de eerste jaren hoger is dan het beschikbaar budget. Over de planperiode zijn beiden in evenwicht.

Overprogrammering kan alleen worden ingezet voor beheersing van reguliere ramingsonzekerheden. Onzekerheden van exogene aard, bijv. juridische ontwikkelingen of krapte op de arbeidsmarkt, kunnen hiermee niet (volledig) opgevangen worden. De hoogte van de overprogrammering wisselt van jaar op jaar binnen een bepaalde marge en hangt af van bijvoorbeeld het risicobeeld van de onderliggende programmering. Over de maximale hoogte hebben het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Ministerie van Financiën afspraken gemaakt.

Over de begrotingsperiode tot en met 2029 is per saldo sprake van een overprogrammering van € 960 miljoen op het Deltafonds.

Tabel 4 Totale overprogrammering fondsen (bedragen x € 1 miljoen)

Fonds	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2024-2029	2030-2038
Deltafonds	- 123	- 240	- 227	- 156	- 161	- 53	- 960	960

Toelichting

De Ontwerpbegroting 2025 laat het volgende zien:

- Bij de eerste suppletoire begroting 2024 is de programmering op het Deltafonds meerjarig geactualiseerd op basis van de beschikbare informatie over de ontwikkeling van de projectramingen.
- Als gevolg daarvan is er, in het kader van realistisch ramen en rekening houdend met het advies van de 17e Studiegroep Begrotingsruimte, een kaderaanpassing doorgevoerd in de eerste suppletoire begroting 2024 op het DF.
- Volgens de begrotingsregels van het kabinet-Schoof dienen de ramingen van de uitgaven realistisch te zijn en moeten de uitgaven in een realistische kasritme geplaatst worden, rekening houdend met de capaciteit op de arbeidsmarkt, de uitvoering en productie. Op het DF zijn daarom extra middelen weggeschoven door de overprogrammering in 2025 te verhogen.
- Bovengenoemde actualiseringen leiden tot een overprogrammering van € 123 miljoen in 2024 en € 240 miljoen in 2025. Dit betekent dat mogelijke programmavertragingen van € 123 miljoen in de laatste maanden van 2024 niet leiden tot aanpassing van het uitgavenkader.
- De eenmalig hoge overprogrammering in 2025 is een pilot met het Ministerie van Financiën. Er is afgesproken dat IenW niet remt op de productie, want de ambitieuze agenda van het kabinet staat. Gedurende 2025 wordt gemonitord of de hogere overprogrammering effectief is om kasvertragingen op te vangen.

Flexnorm

In de begroting 2018 is de flexnorm geïntroduceerd, waarmee het inzicht in de meerjarige hardheid van de bestuurlijke afspraken is aangescherpt. De flexnorm is een percentage dat aangeeft welk aandeel van de aanlegbudgetten (inclusief investeringsruimte) naar mening van het kabinet flexibel is om bij nieuwe planvorming te betrekken. Het betreft de ruimte binnen de begroting waar nog geen definitieve oplossing is bepaald en gekozen kan worden voor een alternatieve aanwending of oplossing. Overigens geldt ook dat waar wél bestuurlijke afspraken zijn gemaakt, maar er nog geen juridische verplichtingen zijn aangegaan, de budgetten nog altijd onverminderd door de Tweede Kamer te amenderen zijn.

In onderstaande tabel is weergegeven welke budgetten in de begroting 2025 conform hierboven geschetste flexnorm flexibel zijn om bij nieuwe planvorming te betrekken.

Tabel 5 Flexnorm

		Budgetten t/m
Artikel		2038
onderdeel	Omschrijving	x € 1 miljoen
5.03	Investeringsruimte	1.878
5.04	Reserveringen	3.417
Totaal		5.296
Als percentage van de budgetten (inclusief investeringsruimte)		20%

3. Productartikelen

3.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het Rijk investeert in waterveiligheid om te voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij de waterschappen en het Rijk en om een bijdrage te leveren aan het beheer van de Rijkswateren. Het artikel waterveiligheid is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)							
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Verplichtingen	695.545	1.492.357	1.429.674	1.068.508	1.017.189	1.079.935	350.141
Uitgaven	560.656	553.257	560.480	805.492	733.997	705.259	565.615
1.01 Grote projecten waterveiligheid	70.774	73.977	36.004	60.122	35.119	163.582	6.634
1.01.01 Programma HWBP-2 Waterschapsprojecten	66.999	55.937	33.368	47.960	32.839	150.186	
1.01.02 Programma HWBP-2 Rijksprojecten	596	1.496	1.212	277	229	12.100	
1.01.03 Ruimte voor de rivier	2.064	7.191	803	0	0	1.208	334
1.01.04 Maaswerken	1.115	9.353	621	11.885	2.051	88	6.300
1.02 Ontwikkeling waterveiligheid	472.361	443.466	490.979	716.188	666.251	520.841	541.258
1.02.01 Planning waterveiligheid	28.738	26.073	62.295	109.363	53.558	25.305	27.244
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	2.082	1.448	1.518	1.396	501	501	501
1.02.02 Aanleg waterveiligheid	443.623	417.393	428.684	606.825	612.693	495.536	514.014
1.03 Studiekosten	17.521	35.814	33.497	29.182	32.627	20.836	17.723
1.03.01 Studie en onderzoekskosten	17.521	35.814	33.497	29.182	32.627	20.836	17.723
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	9.879	8.024					
		0	0	0	0	0	
Ontvangsten	185.258	186.141	167.535	150.786	157.715	178.013	192.523
1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	185.258	186.141	167.535	150.786	157.715	178.013	192.523
1.09.01 Ontvangsten waterschappen HWBP-2	0	0					
1.09.02 Overige ontvangsten HWBP-2		0					
1.09.03 Ontvangsten waterschappen HWBP	179.974	185.788	167.039	150.776	157.715	176.377	192.523
1.09.04 Overige ontvangsten HWBP	1.534	0		10			
1.09.05 Overige aanleg ontvangsten	3.750	353	496			1.636	

Geschatte budgetflexibiliteit

Met uitzondering van planning en studies, zijn de budgetten in 2025 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2025. De budgetten voor planning en studies zijn bestuurlijk gebonden.

Tabel 7 Geschatte budgetflexibiliteit

	2025
Juridisch verplicht	83%
Bestuurlijk gebonden	17%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

C. Toelichting

1.01 Grote projecten waterveiligheid

Motivering

Deze projecten, waaraan de Tweede Kamer de status van Groot Project heeft toegekend, dragen bij aan de waterveiligheid in Nederland. Voor meer achtergrondinformatie over programmering in 2025 (en verder) wordt verwezen naar het MIRT Overzicht 2025, de betreffende voortgangsrapportages en het Deltaprogramma 2025.

Producten

Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2)

Onder dit programma vallen de verbetermaatregelen die zijn voortgekomen uit de periodieke toetsing volgens de Waterwet. Uit de resultaten van de eerste (2001) en tweede (2006) toetsing op veiligheid van de primaire waterkeringen bleek dat een deel van deze keringen niet voldeed aan de wettelijke norm (Kamerstukken II, 2007–2008, 27 625 en [18 106, nr. 103](#)).

Vanuit het HWBP-2 worden subsidies verstrekt aan de waterschappen voor de uitvoering van de vereiste verbetermaatregelen en worden de maatregelen aan de rijkskeringen betaald. Het HWBP-2 is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering. Met het afsluiten van het Bestuursakkoord Water (2011) dragen de waterschappen bij aan de financiering van het HWBP-2 en het HWBP. In bijlage 3 is een nadere toelichting op de financieringsafspraken ten aanzien van de Hoogwaterbeschermingsprogramma's (HWBP-2 en HWBP) opgenomen.

Conform de Regeling Grote Projecten ontvangt de Tweede Kamer ieder half jaar een Voortgangsrapportage: vóór 1 april 2025 Voortgangsrapportage 26 en vóór 1 oktober 2025 Voortgangsrapportage 27.

Meetbare gegevens

Het HWBP-2 bestaat uit 87 versterkingsprojecten, inclusief de Zwakke Schakels. Per 31 december 2023 voldoen 86 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm. Er is nog één project in uitvoering. Dit is het project Markermeerdijken.

Tabel 8 Projectoverzicht Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget							Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
Projecten Nationaal											2027	2027
HWBP-2 Rijksprojecten	170	170	168	1	1							
HWBP-2 Waterschapsprojecten	2.647	2.640	2.327	56	33	48	33	150				
Overige projectkosten (programmabureau)	49	49	36	1				12				
af rondingen				– 1	1							
Programma	2.866	2.859	2.531	57	35	48	33	162	0	0		
Budget (DF 1.01.01/02)				57	35	48	33	162	0	0		

Ruimte voor de Rivier

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Ruimte voor de Rivier beëindigd. Het laatste project dat bijdraagt aan de doelstelling van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier is het project Reevesluis, als onderdeel van het project IJsseldelta, fase 2.

Tabel 9 Projectoverzicht Ruimte voor de rivier; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
											2019	2019
Project RvdR												
Projecten Nationaal												
Ruimte voor de Rivier	2.246	2.246	2.237	7	1			1				
Programma Realisatie	2.246	2.246	2.237	7	1	0	0	1	0	0		
Budget (DF 1.01.03)				7	1	0	0	1	0	0		

Maaswerken

Maaswerken (Zandmaas en Grensmaas) is voortgekomen uit het Deltaplan Grote Rivieren dat na de twee hoogwaters in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 tot stand kwam. Belangrijkste doelstelling is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater van de Maas.

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Zandmaas en Grensmaas beëindigd. De rapportage over de voortgang en afronding van het programma vindt plaats als onderdeel van het MIRT-overzicht (overstromingskans kleiner dan 1/250e per jaar). Het prioritaire deel van dit werk is in 2020 afgerond.

Tabel 10 Indicatoren Maaswerken

Indicator	Grensmaas	Zandmaas
Hoogwaterbeschermings-programma	100% gerealiseerd in 2017	100% gerealiseerd in 2016
Natuurontwikkeling	95% van de 1.208 ha gerealiseerd	100% van de 427 ha gerealiseerd.
Grind	ten minste 35 miljoen ton	

Grensmaas en Zandmaas, natuurontwikkeling

De deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas (fase I) dragen primair bij aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. Daarnaast wordt met deze projecten natuur gerealiseerd die ten goede komt aan het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

De natuuropgave binnen de Zandmaas is gerealiseerd. De feitelijke oplevering en overdracht is afhankelijk van de voortgang van de delfstof winning. Decharge is in voorbereiding.

De totale oppervlakte natuurontwikkeling in de Grensmaas is 1.208 ha. Het Ministerie van LNV neemt hiervan thans 728 ha voor haar rekening (Kamer stukken II, 2014–2015, [18 106, nr. 230](#)). De natuuropgave binnen de Grensmaas is nagenoeg gerealiseerd. Grensmaas heeft tot eind 2027 de inspanningsverplichting om zoveel mogelijk onvergraven natuur aan te kopen.

De doelstelling van 35 miljoen ton grind is inmiddels behaald.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Grensmaas: Zoals gemeld aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 2018-2019, [18 106, nr. 247](#)) is toestemming verleend om drie jaar langer grind te winnen. Hiermee wordt de mijlpaal verlengd met drie jaar tot 2027.

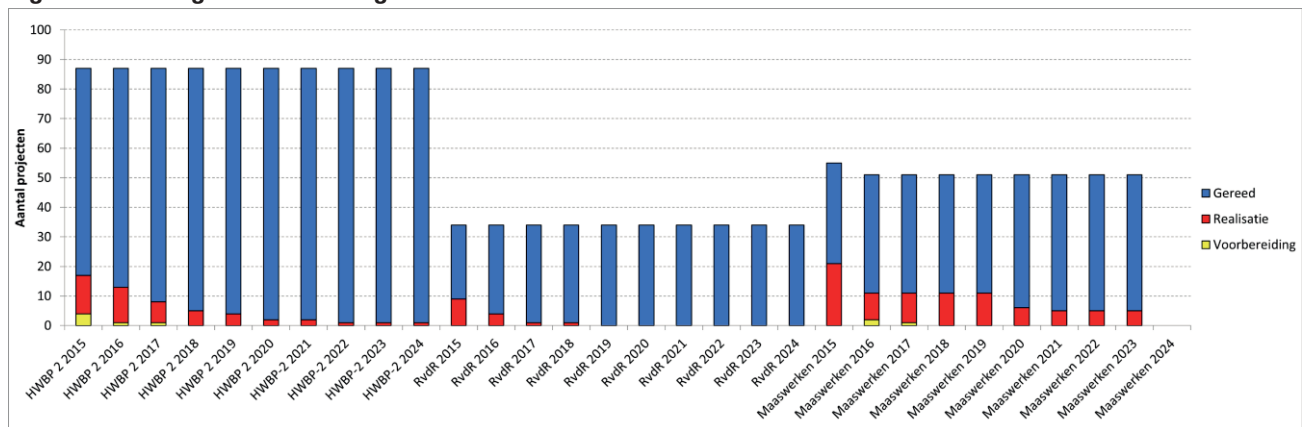
Tabel 11 Projectoverzicht Maaswerken; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
Project Maaswerken												
Projecten Zuid-Nederland												
Grensmaas	120	120	94	7	1	12	2			5	2017/2027	2017/2027
Zandmaas	392	392	382	2					6	2	2021	2020
afronding												
Programma Realisatie	512	512	476	9	1	12	2	0	6	7		
Budget (DF 1.01.04)				9	1	12	2	0	6	7		

Maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid

De kengetallen hieronder geven informatie over de stand van zaken van maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid onder het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), en de programma's Ruimte voor de Rivier (RvdR) en Maaswerken. Het geeft een meerjarig inzicht in de voortgang van de maatregelen van de betreffende programma's. De beleidsinspanningen van de Minister van IenW die onder Hoofdstuk XII (artikel 11) vallen richten zich op de regie op deze programma's.

Figuur 4 Maatregelen waterveiligheid

1.02 Overige aanlegprojecten

Motivering

Naast de grote projecten op het gebied van waterveiligheid zijn hieronder de overige aanlegprojecten beschreven.

1.02.01 Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met maatschappelijke meerwaarde op het gebied van waterbeheer te verkennen en daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Op dit artikelonderdeel worden diverse projecten en programma's verantwoord die zich in de MIRT-verkenningen- en planuitwerkingsfase bevinden.

Tabel 12 Projectoverzicht Planning waterveiligheid (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
Reservering Areaalgroei	26	26		
Integraal Rivieren Management (IRM)	170	171		
Projecten Noordwest-Nederland				
EPK planning waterkwaliteit	10	10		
Projecten Zuid-Nederland				
Rivierverruiming Rijn en Maas	232	226		
Projecten Oost-Nederland				
IJsseldelta 2e fase afronding	101	101		
Totaal programma planuitwerking en verkenning	539	534		
Budget DF 1.02.01	539	534		

Producten

IJsseldelta 2e fase

Eind 2020 zijn de resterende twee projectbeslissingen vastgesteld van de regionale percelen N307/Roggebotsluis en Recreatieterreinen. Het project nieuwe oeververbinding N307 is in maart 2023 geopend. Met de geplande verwijdering van de IJsseldijk in 2024 wordt de doelstelling t.a.v de waterstandsdaling gerealiseerd. In 2024 worden de eindafrekeningen opgesteld en in 2025 verrekend.

Integraal Rivieren Management (IRM)

Rivieren zijn van groot belang voor Nederland, voor goederenvervoer per binnenvaart, zoetwaterbeschikbaarheid, waterberging, natuur en recreatie. Daarbij moet het rivierengebied ook beschermd worden tegen overstromingen. Door klimaatverandering zullen hoog- en laagwater vaker voorkomen en door een steeds meer uitslijtende rivierbodem wordt de rivier minder bevaarbaar en de wenselijke zoetwaterverdeling over Nederland belemmerd. Ook treedt verdroging op in de uiterwaarden en binnendijkse gebieden met consequenties voor o.a. de landbouw. Met het programma Integraal Riviermanagement/ Ruimte voor de rivier neemt het kabinet besluiten over de aanpak en uitvoering hiervan en worden maatregelen voor de korte en lange termijn uitgewerkt, zodat ruimte wordt gemaakt voor de rivier en haar functies. Hiervoor is € 7 miljoen onttrokken uit de beleidsreservering IRM in de jaren 2028 en overgeboekt naar het uitvoeringsartikel waarop IRM wordt verantwoord in de jaren 2025 en 2026. Voor uitvoering van de eerste fase IRM op basis van het werkplan IRM wordt zowel in 2025 en 2026 € 3 miljoen gereserveerd. Daarnaast zijn de middelen bestemd voor de voorbereiding en realisatie van IRM-projecten. Hiervoor wordt € 1 miljoen toegevoegd aan het realisatiebudget van het IRM-project Paddenpol. In 2025 staan verder middelen gereserveerd voor de verkenning van Zuidelijk Maasdal en Vierwaarden en het opstarten van de IRM suppletiepilots.

Rivierverruiming Rijn en Maas

Deze middelen zijn gereserveerd voor de Rijksopgaven van de rivierverruimingsprojecten langs de Maas. Specifiek gaat het om de Rijksbijdrage aan de planuitwerking en realisatie van de rivierverruimingsprojecten Meanderende Maas, Well, Oeffelt, Arcen en Baarlo-Hout-Blerick. Binnen deze projecten worden dijkverlegging gecombineerd met dijkversterking vanuit het hoogwaterbeschermingsprogramma.

1.02.02 Realisatieprogramma

Dit programma levert een bijdrage aan het voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk en bij de waterschappen én levert een bijdrage aan het beheer van de Rijkswateren.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is een alliantie tussen de waterschappen en IenW. Het programma heeft als doel in 2050 alle primaire waterkeringen in Nederland op orde te hebben. Minimaal 1x per 12 jaar worden de keringen beoordeeld door de beheerder: waterschappen en Rijkswaterstaat. De laatste beoordelingsronde liep tot 2023. Tot 2050 lopen er nog 2 beoordelingsrondes. Als er sprake is van een versterkingsopgave kan dit opgenomen worden in het HWBP en is er mogelijk financiering beschikbaar. Dit wordt beoordeeld en begeleid door de programmadirectie HWBP. Als er sprake is van beheer&onderhoud wordt dit door de beheerder zelf opgepakt (zorgplicht). Circa 90% van de primaire waterkeringen is in beheer bij de waterschappen. Het overige deel is vrijwel volledig in beheer bij het Rijk. Door de samenwerking binnen de alliantie wordt de beschikbare kennis en deskundigheid van de verschillende waterbeheerders benut.

Het HWBP kent een voortrollend karakter, waarbij jaarlijks een actualisatie van het programma plaatsvindt en er 12 jaar vooruit wordt gekeken. Met deze werkwijze ontstaat een adaptief programma dat flexibel in kan spelen op nieuwe ontwikkelingen.

De prioritering van de jaarlijks uit te brengen programmering is gebaseerd op urgentie. De programmering 2025–2030 wordt gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden als onderdeel van het Deltaprogramma 2025 (paragraaf 3.3). In het Deltaprogramma 2025 is tevens een uitgebreide beschrijving van de voortgang van het HWBP opgenomen.

Het HWBP is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering.

Afsluitdijk (renovatie bestaande spuiemiddelen)

Op 12 juli 2022 is middels een vaststellingsovereenkomst besloten om de bestaande spuiemiddelen bij Den Oever en Kornwerderzand uit de scope van het DBFM-contract Afsluitdijk te halen. De renovatie van de bestaande spuiemiddelen moet opnieuw worden aanbesteed, start aanbesteding is voorzien voor begin 2025, waarna de mijlpaal realisatie hiervan kan worden vastgesteld.

De oplevering van de renovatie van monument «De Vlieter» is voorzien voor 2024.

Rivierverruiming, niet zijnde Ruimte voor de Rivier

Langs de Maas, de Rijn, de Waal en de Lek zijn projecten uitgevoerd ten behoeve van natuurontwikkeling in de uiterwaarden en om een grotere waterafvoer te kunnen opvangen, de zogeheten NURG (Nadere Uitwerking Rivieren Gebied) projecten. Het NURG-programma is uitgevoerd door de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat. Inmiddels is het overgrote deel van de opgave gerealiseerd en hebben de beide ministeries bij de Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur in 2018 afspraken gemaakt over de verdeling van de restopgave. Hierin is afgesproken dat elk ministerie haar nog lopende projecten afmaakt. De projecten Uiterwaardvergraving Afferdense en Deestse Waarden en

Herinrichting Heesseltsche Uiterwaarden 2021 zijn afgerond en daarmee is het NURG programma voor I&W, op decharge, na afgerond. Er is nog een kleine restopgave die de verwerving en inrichting van enkele gebieden betreft. Voor de uitvoering hiervan heeft het ministerie van LNV een opdracht verstrekt aan Staatsbosbeheer tot en met 2030.

Overige onderzoeken en kleine projecten

Onderdeel van overige onderzoeken en kleine projecten is onder andere het Project Roggenplaat. Rijkswaterstaat heeft in opdracht van de Ministeries van IenW en LNV een zandsuppletie uitgevoerd om de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde tegen te gaan. Het project is in de winter van 2019-2020 succesvol uitgevoerd met een omvang van 213 ha en 1,4 miljoen m3. Inmiddels is de monitoring gestart waarmee de suppletie zal worden geëvalueerd in 2025.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De toename van het projectbudget op de HWBP rijks-, waterschaps- en overige projecten is veroorzaakt door de prijsbijstelling 2024 en het verlengen van de begrotingsperiode tot 2038.

Tabel 13 Projectoverzicht Aanlegprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
Projecten Nationaal												
Programma HWBP												
HWBP Rijksprojecten	757	736	43	42	22	47	73	93	98	340		
HWBP Overige projectkosten (programmabureau)	187	185	64	12	11	11	7	7	7	67		
HWBP Waterschapsprojecten	8058	7.552	1.918	450	593	676	627	503	445	2.846		
Wettelijk												
BeoordelingsInstrumentarium 2023	41	41	27	2	12							
Zandhonger Oosterschelde	11	11	10	1								
Landelijk Verbeterprogr. Regionale Rijksk.	13	12	3	4	1		5					
Kennisprogramma zeespiegelstijging	10	10	6	2	1	1						
Meanderende Maas	8	8	0	2	3	3						
Projecten Noord-Nederland												
Afsluitdijk	7	7	1	5	1							
Afsluitdijk Bestaande Spuisluis	200	194	0	5	5	79	39	39	1	32		
Projecten Oost-Nederland												
Kribverlaging Pannerdensch Kanaal	32	32	26	2	4						2023	2023
IJsseldelta 2e fase (Reevesluis)	95	95	93	2							2021	2021
Monitoring Langsdammen Waal	5	5	3			2						
Projecten Zuidwest-Nederland												
Overige onderzoeken en kleine projecten	89	88	88	1								
Dijkversterking en herstel steenbekleding	827	827	826	1							2023	2023
Projecten Zuid-Nederland												
Beekdalen afrondingen	330	320	8	10	16	14	16	15	15	236		
				- 1		1	2		1			
Programma Realisatie	10.670	10.123	3.116	540	669	834	769	657	567	3.521		
Budget (DF 1.02.02)				417	429	607	613	496	514	4.481		
Overprogrammering (-)				- 123	- 240	- 227	- 156	- 161	- 53	960		

1.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterveiligheid.

Producten Studie- en onderzoekskosten Deltaprogramma

Hieronder vallen studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken). Het Deltaprogramma (DP) is een programma van maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities gericht op de korte, middellange en lange termijn waterveiligheid en zoetwatervoorziening van Nederland. Voor een nadere toelichting over deze onderzoeken wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2025. Op dit onderdeel worden vooral de onderzoeken voor waterveiligheid verantwoord.

Uitvoering gebiedsagenda

Het Rijk werkt samen met de regionale partners in het kader van het Platform IJsselmeergebied 2050 aan de activiteiten die zijn vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst IJsselmeergebied 2024-2028 (zie Staatscourant 2024, 10666). Onderdeel daarvan is het uitvoeren van onderzoek om te komen tot herijking van de Deltabeslissing en voorkeursstrategie IJsselmeergebied.

Thema water/ landbouw/ voedsel

In het kader van het missie-gedreven topsectoren- en innovatiebeleid (MTIB) heeft lenW binnen het thema landbouw/water/voedsel missies opgesteld op het terrein van waterveiligheid, klimaatadaptatie, waterkwaliteit en beheer van de grote wateren. Deze missies zijn in april 2019 door het kabinet vastgesteld. lenW stelt middelen beschikbaar om voor deze missies kennis en innovatie te realiseren in publiek-privaat gefinancierde samenwerkingsverbanden. Dit doet lenW samen met LNV en de topsectoren.

Strategisch onderzoek

In samenwerking met NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) en overheden wordt strategisch onderzoek ontwikkeld voor actuele maatschappelijke ontwikkelingen, zoals droogte en klimaatadaptatie in de stad.

Water4All

Het doel van het Europee kennisprogramma Water4All (2022-2027) -Water Security for the Planet- is om oplossingen te vinden voor de waterproblematiek rond te veel, te weinig en te vuil water. De activiteiten zijn gericht op onderzoeken en demonstratieprojecten rond kennis en innovatie. De projecten in 2025 zijn vooral gericht op een goede waterkwaliteit. Het onderzoeksprogramma heeft een looptijd van 6 jaar. De bijdrageverlening zal plaatsvinden via het ministerie van OCW

Klimaatadaptatie

Een belangrijke manier om Nederland voor te bereiden op de gevolgen van klimaatverandering is om te werken aan de transitie naar een klimaatbestendige inrichting. Dit wordt gestimuleerd vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie via een stappenplan waarin alle overheden gezamenlijk de kwetsbare onderdelen van de ruimtelijke inrichting aanpakken. Dit wordt verder ondersteund via een breed scala aan activiteiten en producten. Met het PBL wordt gewerkt aan een monitoringsystematiek die het nationale klimaatadaptatiebeleid tot 2026 moet ondersteunen. lenW faciliteert met het Kennisportaal Klimaatadaptatie ,

de Klimateffectatlas en het netwerk Samen Klimaatbestendig de noodzakelijke transitie op het gebied van klimaatadaptatie. Ook wordt gewerkt aan de doorwerking van de nieuwe 2023 KNMI scenario's in de Klimateffectatlas en het standaardiseren van klimaat stresstesten. Het werk voor het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie wordt uitgevoerd in samenhang met de uitvoering van de Nationale Klimaatadaptatiestrategie.

Beleidsstafel Wateroverlast en Hoogwater

In 2022 is binnen de beleidsstafel wateroverlast en hoogwater een analyse uitgevoerd van de opgetreden extreme neerslag in de zomer van 2021 in Limburg met als doel om, nu en in de toekomst, beter voorbereid te zijn voor de gevolgen van een periode van extreme neerslag. Voor 2025 zijn middelen beschikbaar om de aanbevelingen voor IenW uit te voeren. De middelen worden onder meer ingezet voor het opstellen van een handreiking bovenregionale stressen en de provincies te ondersteunen met de start van de uitvoering ervan. Ook zijn er onderzoeken gestart om inzicht te krijgen in methodes voor gevolgbeperving en waterbewustzijn en waterbewust gedrag.

Regionale keringen

De regionale keringen in beheer van het Rijk zijn door Rijkswaterstaat getoetst. In 2021 is de Tweede Kamer over de uitkomsten geïnformeerd. (Kamerstuk [27 625, nr. 540](#)). Na de toetsing van deze regionale keringen op 2 juni 2021 is de aanvullende toetsing in 2022 afgerond (Kamerstuk [27 625, nr. 659](#)). In juni 2023 is het uitvoeringsprogramma regionale keringen geactualiseerd met een voorlopige programmering tot 2032. Koploperproject is het project Betuwepand (Amsterdam-Rijnkanaal tussen Waal en Lek) dat gefaseerd in realisatie is gebracht. Verdere verbeteracties worden voortrollend meerjarig geprogrammeerd en uitgevoerd in het kader van het Programma Rijkskeringen.

Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI)

In het programma Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) wordt gewerkt aan kennisontsluiting en de (door)ontwikkeling van het instrumentarium voor beoordelen en ontwerpen. Het programma bouwt voort op het WBI2017 en het BOI2023, het Ontwerp Instrumentarium (OI) 2014 en de bestaande Technische Leidraden en voegt hier nieuw ontwikkelde kennis en functionaliteit aan toe, zodat het instrumentarium aansluit op de actuele kennis en de ervaringen die in de eerste beoordelingsronde (2017-2023) zijn opgedaan. Instrumenten die in het programma worden ontwikkeld kunnen direct worden gebruikt voor het ontwerpen van waterkeringen. In 2022 is de eerste beoordelingsronde afgerond en is het instrumentarium doorontwikkeld naar een nieuwe ministeriële regeling en bijbehorende basisinstrumentarium. Met het BOI kunnen de beheerders vanaf 2023 de volgende beoordelingsronde uitvoeren. Vanaf 2023 zal het instrumentarium periodiek worden doorontwikkeld op basis van belangrijke nieuwe inzichten en vervolgens worden aangeboden aan de waterkeringbeheerders.

Kennisontwikkeling Waterveiligheid

Het Rijk heeft een wettelijke taak (artikel 2.6 Waterwet) om zorg te dragen voor de totstandkoming en het verstrekken van technische leidraden voor het ontwerp, het beheer en het onderhoud van de primaire waterkeringen in Nederland. Hierin wordt beschikbare en geborgde relevante kennis over waterkeringen en waterveiligheid ontsloten. Deze kennis wordt ontwikkeld door de diverse kennisinstellingen in diverse programma's uitgevoerd, deels in opdracht van het Rijk ten behoeve van een actueel, effectief en uitvoerbaar waterveiligheidsbeleid.

Kennisprogramma Zeespiegelstijging

Het Kennisprogramma Zeespiegelstijging focust zich op de onzekerheden en de mogelijke effecten voor korte en lange termijn van een (versnelde) zeespiegelstijging. Dit kennisprogramma is gestart in september 2019 en loopt t/m 2026. In 2023 zijn de eerste resultaten ten aanzien van de houdbaarheid van de huidige aanpak van de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening; en de eerste verkenningen van verschillende potentiële handelingsperspectieven voor de verre toekomst bij elkaar gebracht in de tussenbalans. In 2025 worden de laatste studies afgerond, bijvoorbeeld die naar adaptieve beleidspaden, en start de integratie van de resultaten richting het eindrapport, dat in 2026 verschijnt. Daarnaast vindt bij het KNMI vervolgonderzoek plaats naar de modellering van versnelde smelt van Antarctica, gericht op het beter kunnen voorspellen van deze smelt in de toekomst. Ook wordt een vervolg van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging geconcretiseerd.

Cyberweerbaarheid in de watersector

Om het thema cyberweerbaarheid in de watersector effectief aan te pakken is er in 2020 een uitvoeringsprogramma gestart, genaamd «Versterking cyberweerbaarheid in de Watersector». De aanvullende Bestuursakkoord Water (BAW) afspraken (BAW+) over cybersecurity zijn hierin ondergebracht. Partijen in de watersector werken onder regie van het Ministerie van IenW in dit programma samen aan projecten ingedeeld in een vijftal thema's, die met name gericht zijn op operationele technologie (OT). Er worden instrumenten ontwikkeld om ketenrisico's te onderkennen, samen te werken op het gebied van monitoring en detectie, trainen en oefenen, de juiste maatregelen te implementeren en expertise te borgen. Het programma is in 2023 geëvalueerd en wordt voortgezet tot 2026. De activiteiten in het programma, zoals het opstellen van dreigingsscenario's, onderbouwing voor een CERT Water en ketenanalyses op het watersysteem, dragen bij aan de implementatie van CER en NIS2 wetgeving en geven deels invulling aan de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS).

Cybersecurity vitaal/economische veiligheid

Sommige processen zijn zo essentieel voor de Nederlandse samenleving dat uitval of verstoring tot ernstige maatschappelijke ontwrichting leidt en een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid. Dit worden vitale processen genoemd. In het 'Addendum Bestuursakkoord Water' is afgesproken een herbeoordeling uit te voeren van de processen «waterkeren en waterbeheren». In 2022 is, conform de door de NCTV voorgeschreven methodiek voor bescherming van vitale processen en infrastructuur, een weerbaarheidsanalyse uitgevoerd. Deze heeft in 2023 geleid tot een beslissing over het aanmerken van de waterschappen als vitale aanbieders voor dit proces. Ook wordt de implementatie van nieuwe/ herziene Europese wetgeving op het gebied van vitaal en cybersecurity (CER en NIS2) voorbereid. Op dit moment is er nog geen integraal 'vitaal-kader' of 'beleidskader vitaal' voor de watersector. De nieuwe CER- en NIS2-richtlijnen, die vertaald worden naar nationale wetgeving zullen hier deels verandering in gaan brengen maar deze wetgeving wordt pas in 2025 verwacht. Binnen DGWB zal eveneens worden gewerkt aan duidelijker beleidskader bescherming vitale infrastructuur. Dit betreft in ieder geval de uitwerking van een visie op wat er van de vitale aanbieders wordt verwacht qua risicobeheersing/ weerbaarheid en wat zij van het ministerie van IenW (en mogelijk andere partijen) mogen verwachten. Hiertoe zal een traject worden gestart waarbij dit beleidskader wordt ontwikkeld en ook lopende initiatieven worden geïnventariseerd, die bijdragen aan de weerbaarheid. De visie en initiatieven op het gebied van 'all hazards'

aanpak van de vitale aanbieders kunnen vervolgens verbonden zullen worden aan de beschermingsaanpak vitaal. Vanuit de vitale aanbieders wordt betrokkenheid verwacht bij de ontwikkeling van de visie en daaraan te verbinden beleidskader.

1.09 Ontvangsten

Ontvangsten waterschapsprojecten

Conform de Spoedwet ([Stb. 2011, 302](#)) dragen de waterschappen vanaf 2011 € 81 miljoen per jaar bij aan het HWBP. Deze bijdrage van de waterschappen is conform het regeerakkoord Rutte I en het Bestuursakkoord Water aangevuld tot € 131 miljoen in 2014 en tot € 181 miljoen structureel vanaf 2015 (inclusief projectgebonden aandeel, prijspeil 2010). Deze bijdrage wordt geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het ministerie van Financiën. Vanaf 2024 en verder komt dit bedrag jaarlijks uit op ongeveer € 232 miljoen (inclusief projectgebonden aandeel).

De middelen van de waterschappen worden ingezet voor de resterende waterschapsprojecten van het HWBP-2 en voor de waterschapsprojecten van het HWBP. Het in 2013 door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel Wijziging van de Waterwet (doelmatigheid en bekostiging hoogwaterbescherming) (Kamerstukken II, 2012–2013, [33 465, nr. 3](#)) is per 1 januari 2014 in werking getreden. De wet regelt dat het Rijk en de waterschappen jaarlijks elk de helft van de bijdrage aan het HWBP betalen.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen waarin nader is ingegaan op de financiering van het HWBP-2 en het HWBP.

3.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op het gebied van zoetwatervoorziening is het beleid gericht op een duurzame zoetwatervoorziening die economisch doelmatig is. De uitvoering is gericht op waar mogelijk voorkomen van tekorten in normale jaren en gesteld te staan om beter mee om te gaan met zoetwatertekorten in extreem droge jaren. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden en gebruikers. Het Ministerie van IenW werkt samen met deze partijen in het Deltaprogramma Zoetwater. De maatregelen die in uitvoering worden genomen staan in het Deltaplan Zoetwater.

In periodes van ernstig watertekort (in droge zomers) wordt water verdeeld op basis van een verdringingsreeks.

Op dit artikel worden de producten op het gebied van zoetwatervoorziening verantwoord. De waterkwaliteit maatregelen in het hoofdwatersysteem die niet verbonden zijn aan waterveiligheid en zoetwatervoorziening worden op artikel 7 van het deltafonds verantwoord.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal waterbeleid) op de begroting van hoofdstuk XII.

Ambities voor zoetwater

Nederland krijgt vaker te maken met droogte en periodes van laagwater in de rivieren. Om de bijdrage van zoetwater aan onze leefomgeving te behouden en onze economie weerbaarder te maken tegen verminderde

zoetwaterbeschikbaarheid, is het zaak dat er geanticipeerd wordt op toekomstige trends en ontwikkelingen. In de nationale omgevingsvisie (NOVI) en in het Nationaal Waterprogramma 2022-2027 is daarom een voorkeursvolgorde opgenomen voor (regionaal) waterbeheer om de beschikbaarheid van water zeker te stellen en wateroverlast te voorkomen:

- Uitgangspunt is dat bij de ruimtelijke inrichting en landgebruik meer rekening moet worden gehouden met waterbeschikbaarheid en wateroverlast;
- alle watergebruikers, waaronder landbouw, industrie en consumenten, zullen zuiniger moeten omgaan met water;
- de waterbeheerders (waaronder waterschappen, provincies, gemeenten, Rijkswaterstaat, agrariërs en natuurterreinbeheerders) zullen water beter moeten vasthouden, bergen en opslaan;
- De waterbeheerders zullen water slimmer moeten verdelen;
- Bij een natuurlijk fenomeen is nooit alle schade te voorkomen, dus als de inzet toch nog onvoldoende is, dan moeten we als samenleving de (rest)schade accepteren en ons daarop voorbereiden.

Het Deltaprogramma Zoetwater heeft als overkoepelend doel dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten. Deze ambitie is uitgewerkt in vijf nationale subdoelen:

- Het in stand houden en bevorderen van een gezond en evenwichtig watersysteem.
- Het beschermen van de cruciale gebruiksfuncties drinkwater (volksgezondheid), energie, kwetsbare natuur, waterkeringen en het tegengaan van klink en zetting.
- Het effectief en zuinig gebruiken van het beschikbare water.
- Het bevorderen van de concurrentiepositie van Nederland wat betreft aan water gerelateerde economie.
- Het ontwikkelen van waterkennis, -kunde en -innovatie ten behoeve van de zoetwaterdoelen.

De strategie om deze subdoelen te bereiken volgt de voorkeursvolgorde van de NOVI.

Van ambities naar uitvoering

Om de zoetwaterdoelen te realiseren worden maatregelen getroffen voor het robuuster maken van het watersysteem (nationaal en regionaal) en om de gevolgen van langdurige droogte en lage rivierafvoeren ten gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken.

In het nieuwe Deltaplan Zoetwater 2022-2027 hebben het Rijk en de zoetwaterregio's een maatregelenpakket van € 800 miljoen uitgewerkt. Hiervan is circa € 250 miljoen afkomstig uit het Deltafonds en circa € 550 miljoen vanuit de zoetwaterregio's. In 2025 wordt verder gewerkt in de Hoge Zandgronden aan maatregelen bedoeld om o.a. water beter vast te houden en beken te herstellen. De realisatie van de Doorvoer Krimpenerwaard t.b.v. zoetwatervoorziening van West Nederland is in 2025 in volle gang[LM(D1)]. Tevens worden er ondergrondse zoetwateropslagen gemaakt in Zeeland en Noord Nederland. Verder werkt RWS aan de Strategie Klimaatbestendige Zoetwater Hoofdwatersysteem en Slim Watermanagement en onderzoekt verzilting bij de Afsluitdijk.

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2025, het Deltaplan Zoetwater 2022-2027 en het Nationaal Water Programma 2022-2027.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 14 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Verplichtingen	127.234	72.631	50.013	23.747	56.338	14.549	7.715
Uitgaven	114.664	78.220	59.237	49.030	68.146	42.780	11.804
2.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	112.883	73.867	48.097	46.830	65.946	41.780	11.804
2.02.01 Planning zoetwatervoorziening	0	0	0	0	0	0	
2.02.02 Aanleg zoetwatervoorziening	112.883	73.867	48.097	46.830	65.946	41.780	11.804
2.03 Studiekosten	1.781	4.353	11.140	2.200	2.200	1.000	
2.03.01 Studie en onderzoekskosten Deltaprogramma	1.781	4.353	11.140	2.200	2.200	1.000	
Ontvangsten	114	0					
2.09 Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	114	0					

Geschatte budgetflexibiliteit

Met uitzondering van planning en studies, zijn de budgetten in 2025 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2025. De budgetten voor planning en studies zijn bestuurlijk gebonden.

Tabel 15 Geschatte budgetflexibiliteit

	2025
Juridisch verplicht	81%
Bestuurlijk gebonden	19%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

C. Toelichting

2.01 Aanleg waterkwantiteit

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.02 Overige waterinvesteringen Zoetwatervoorziening

Motivering

Het betreft projecten die de zoetwatervoorziening bevorderen en de kwaliteit waarborgen. Dit zijn maatregelen en voorzieningen van nationaal belang ter voorkoming, en waar nodig beperking van, waterschaarste en ter bescherming of verbetering van de chemische of ecologische kwaliteit van watersystemen, voor zover deze onderdeel uitmaken van opgaven op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Realisatieprogramma Zoetwatervoorziening

Deltaplan Zoetwater 2015-2021 (fase 1)

De meeste maatregelen uit de eerste fase van het Deltaplan Zoetwater (2015-2021), met een omvang van € 400 miljoen, waarvan € 150 miljoen uit het Deltafonds, zijn eind 2021 afgerond. Enkele grote complexe maatregelen voor het Hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem hadden nog een doorloop tot 2023.

Het project Noordervaart van Rijkswaterstaat heeft te maken gehad met vertraging en meerkosten, vanwege onverwacht veel cultureel erfgoed in de ondergrond en ontwikkelingen in de markt en een ongeldig verklaarde

aanbesteding. Na de voorlopige gunning van het project in de zomer van 2022 is de aanbesteding door de Raad van State ongeldig verklaard, met als consequentie dat opnieuw aanbesteed moet worden. Deze aanbesteding loopt nog. Het streven is dat het project in 2027 wordt gerealiseerd.

Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027)

De zoetwaterregio's en het Rijk hebben intensief samengewerkt om tot een goed onderbouwd maatregelenpakket te komen voor het Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027). Het Deltaplan 2022-2027 omvat meer dan 150 maatregelen die zijn uitgewerkt in de zoetwaterregio's en voor het hoofdwatersysteem, passend bij de nationale en regionale opgaven. Het maatregelenpakket voor de 2e fase heeft een omvang van circa € 800 miljoen, waarvan circa € 250 miljoen vanuit het Deltafonds en circa € 550 miljoen vanuit de zoetwaterregio's komt. De investeringen worden gedaan door het Rijk (Deltafonds), waterschappen, provincies, gemeenten, drinkwaterbedrijven en de watergebruikers. Maatregelen in het hoofdwatersysteem worden volledig bekostigd uit het Deltafonds. Regionale maatregelen worden voor 75% door de regio bekostigd; maximaal 25% van de kosten wordt uit het Deltafonds vergoed. Bovenregionale maatregelen en innovatieve maatregelen kunnen in aanmerking komen voor een maximale bijdrage van 50% uit het Deltafonds.

De zoetwaterregio's werken aan maatregelen om water vast te houden in het ondergrond, water besparen en hergebruik, pilots inzet andere bronnen, optimalisaties water aanvoer en verdeling. De realisatie van de Doorvoer Krimpenerwaard t.b.v. zoetwatervoorziening van West Nederland is in 2025 in volle gang. Tevens worden er ondergrondse zoetwateropslagen gemaakt in Zeeland en Noord Nederland.

Waterbeschikbaarheid voor het hoofdwatersysteem krijgt invulling via de Strategie Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem. In dat kader vindt afstemming plaats met andere waterbeheerders en met gebruikers. Daarnaast voert Rijkswaterstaat het programmamanagement voor Slim Watermanagement uit. Beide projecten lopen op schema. Er zijn ook verkenningen uitgevoerd. Uit enkele van deze verkenningen wordt geconcludeerd een paar projecten naar fase 3 uit te stellen (b.v. vooronderzoek «realisatie vergroten aanvoer Twente kanalen/Eefde», werkelijke realisatie met cofinanciering regio gaat naar Fase 3) en andere projecten niet of anders uit te voeren (b.v. doel optimalisatie stuwen Driel en Hagestein is al via goedkopere inzet bereikt, verkenning waterbesparende maatregelen Maas: beoogde maatregelen waren niet rendabel, opgave wordt op andere manier in combinatie met Vernieuwing en Renovatie deels aangepakt). Op projecten zoals verzilting beperkende maatregelen Den Oever en Kornwerderzand wordt geïntensiveerd om de project- en programmadoelen te bereiken.

Tijdelijke Impulsregeling Ruimtelijke Adaptatie

De in het bestuursakkoord afgesproken tijdelijke impulsregeling voor klimaatadaptatie is op 1 januari 2021 open gegaan en de laatste aanvragen hiervoor zijn uiterlijk 31 december 2023 ingediend. Het gereserveerde bedrag hiervoor bedraagt € 200 miljoen. Het beschikbare rijksbudget is bijna geheel benut. De afwikkeling van de ingediende aanvragen vindt gedeeltelijk nog in 2024 plaats. De klimaatadaptatie maatregelen moeten zijn uitgevoerd vóór 1 januari 2028.

Tabel 16 Projectoverzicht aanlegprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
Projecten												
Zoetwatervoorziening												
Projecten Nationaal												
Deltaplan Zoetwater Fase 1	83	85	55	9	7	8	4				2026	
Deltaplan Zoetwater Fase 2	258	250	49	21	38	37	59	39	10	5	2027	
Impulsregeling ruimtelijke adaptie	168	176	127	41								
Waterbewust leven	6	1		1	1	1	1	2				
Projecten Zuidwest-Nederland												
Ecologische maatregelen Markermeer	10	10	8		2						2023	2022/2023
Besluit												
Beheer Haringvlietsluizen	85	84	77	1	1	1	1	1	2		2018/2030	2018/2030
Afrondingen				1	- 1							
Programma Realisatie	610	606	316	74	48	47	65	42	12	5		
Budget (DF 2.02.02)				74	48	47	66	42	12	5		

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Op dit onderdeel van de begroting staan de studie- en onderzoekskosten ten behoeve van het Deltaprogramma onderzoeken die betrekking hebben op zoetwatervoorziening.

Ten behoeve van Deltaprogramma Zoet Water (DPZW) wordt onder andere onderzoek gedaan naar de verbinding van de waterketen met watersystemen, diverse regionale watersysteemverkenningen, de kennis-agenda zoetwater waar onder onderzoek naar het potentieel voor het water vasthouden in beekdalen en veengebieden en oplossingen in verziltende gebieden.

In het bijzonder wordt er in 2025 naar oplossingsrichtingen gezocht voor de knelpunten zoetwaterbeschikbaarheid geïdentificeerd in 2024. Dit ten behoeve van de herijking van de zoetstrategie en de Deltabeslissingen 2026 en het maatregelenpakket voor het Deltaprogramma Zoetwater Fase 3 (2028-2033).

3.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de producten op het gebied van instandhouding verantwoord. Dit betreft het watermanagement, het regulier beheer en onderhoud en vervanging en renovatie. Doel hierbij is het duurzaam op orde houden van het watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, zodat Nederland droge voeten heeft.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 Integraal Waterbeleid op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 17 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing (bedragen x € 1.000)							
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Verplichtingen	330.693	391.194	375.834	319.790	323.261	400.180	447.252
Uitgaven	338.169	330.929	397.223	351.487	333.286	397.933	447.252
3.01 Exploitatie	7.304	8.048	8.261	14.181	17.098	16.844	16.643
3.01.01 Exploitatie Watermanagement	7.304	8.048	8.261	14.181	17.098	16.844	16.643
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	7.304	8.048	8.261	14.181	17.098	16.844	16.643
3.02 Onderhoud en vernieuwing	330.865	322.881	388.962	337.306	316.188	381.089	430.609
3.02.01 Onderhoud Waterveiligheid	224.046	273.582	325.625	242.678	233.857	235.108	238.031
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	224.046	273.582	325.625	242.678	233.857	235.108	238.031
3.02.02 Onderhoud Zoetwatervoorziening	87.700	32.284	32.418	37.788	12.699	13.047	12.710
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	87.700	32.284	32.418	37.788	12.699	13.047	12.710
3.02.03 Vernieuwing	19.119	17.015	30.919	56.840	69.632	132.934	179.868
Ontvangsten	0						

Geschatte budgetflexibiliteit

De budgetten in 2025 voor Exploitatie, onderhoud en vernieuwing zijn juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2025.

Tabel 18 Geschatte budgetflexibiliteit

	2025
Juridisch verplicht	100%
Bestuurlijk gebonden	
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

C. Toelichting

3.01 Exploitatie

Met exploitatie streeft IenW naar:

- Het goed voorbereid zijn op crisissituaties door te zorgen voor een robuuste informatievoorziening;
- Het reguleren van de hoeveelheid water in het hoofdwatersysteem onder normale omstandigheden en bij zowel (extreem) hoogwater als laagwater;
- Een duurzaam watersysteem, met zowel een goede chemische als ecologische kwaliteit, dat voorziet in de beschikbaarheid van voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker.

Met betrekking tot exploitatie worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Monitoring waterkwantiteit (waterstanden, afvoer), waterkwaliteit en informatievoorziening;
- Crisisbeheersing en -preventie;
- Regulering gebruik door vergunningverlening en handhaving;
- Het nakomen van bestuurlijke afspraken waterverdeling en gebruik (onder andere in waterakkoorden);
- Regulering waterverdeling (operationele modellen actualiseren en toepassen, bediening (stormvloed)keringen, stuwen, gemalen en spuien).

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

De doelstellingen voor het waterkwantiteitsbeheer van de Rijkswateren zijn:

- Het op orde brengen en houden van de samenhang tussen het regionaal en het hoofdwatersysteem, zodat zowel wateroverlast als watertekort wordt bestreden;
- Het kunnen beschikken over voldoende water in de Rijkswateren, zodat kan worden voldaan aan de behoeften die voortvloeien uit de gebruiks functies.

Daarnaast is zorg gedragen voor een adequate informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit en waterkwaliteit. Dit houdt de vergaring en beschikbaarstelling in van interne en externe informatie over het water systeem. Het gaat daarbij om de dagelijkse informatie voor de verschillende gebruikers (waaronder scheepvaart, drinkwaterbedrijven, zwemwaterkwaliteit/provincies en recreatie) en om berichtgeving bij uitzonderlijke situaties over hoog- en laagwater, naderende stormvloeden, verontreinigingen en ijsvorming. Daarnaast is er ook de reguliere waterkwaliteit monitoring (chemie, biologie), en beoordeling en informatieverstrekking over de toestand van het watersysteem.

3.01.01 Exploitatie Watermanagement Meetbare gegevens

Tabel 19 Omvang Areaal

		Areaaleenheid Omvang			Budget 2025 (x € 1 000,--)
		2023	2024	2025	
Watermanagement	km2 water	90.213	90.213	90.213	8.261

Toelichting

In 2025 is geen wijziging van het wateroppervlak voorzien.

Tabel 20 Indicatoren Watermanagement

Indicator	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Streefwaarde 2025
Betrouwbaarheid informatievoorziening	99%	95%	95%
Waterhuishouding op orde	100%	100%	100%

Toelichting

Toelichting indicator Betrouwbaarheid Informatievoorziening

Deze indicator geeft aan in hoeverre gebruikers van het hoofdwatersysteem tijdig en juist geïnformeerd zijn over ijsgang, hoogwater, stormvloed en verontreinigingen.

Toelichting indicator Waterhuishouding op orde

Deze indicator geeft aan in hoeverre de waterhuishouding op orde is. De indicator is gebaseerd op de volgende subindicatoren:

- Peilhandhaving Kanalen en Meren; geeft aan in hoeverre de peilen, zoals afgesproken in Waterakkoorden en Peilbesluiten, binnen de afgesproken marges zijn gebleven.
- Hoogwaterbeheersing Kanalen en meren; geeft aan in hoeverre de infrastructuur van peilgereguleerde watersystemen (grote rivieren niet meegerekend) beschikbaar was voor hoogwaterafvoer in de tijdvensters met groot waterbezwaar.
- Wateraanvoer bij droogte; geeft aan in hoeverre de infrastructuur voor de wateraanvoer (o.a. stuwen, spuien, sifons en gemalen) beschikbaar was in de tijdvensters met droogte.
- Verziltingsbestrijding; geeft aan in hoeverre zoutindringing kon worden beperkt en of chlorideconcentraties onder de afgesproken maxima zijn gebleven. Afspraken over wateraanvoer en -verdeling en over chloridegehalten zijn vastgelegd in Waterakkoorden.

3.02 Onderhoud en vernieuwing

Motivering

Onderhoud en vernieuwing omvat waterveiligheid (bescherming tegen overstromen door hoogwater) en de zoetwatervoorziening. Het is gericht op het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als voor de zoetwatervoorziening wordt vervuld.

Producten

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

Maatregelen

In de begroting van 2024 zijn extra vrijgemaakte middelen uit het coalitieakkoord van het kabinet Rutte IV beschikbaar gesteld. Met deze middelen werkt lenW aan de grootste onderhoudsopgave van onze infrastructuur ooit. Het streven is een structurele groei van het productievolume te realiseren van € 2 miljard naar € 3 miljard per jaar (prijsspeil 2022), waarvan € 0,8 miljard per jaar voor vernieuwing van infrastructuur. Dit is toegelicht in de Kamerbrief Basiskwaliteitsniveau RWS-netwerken van 17 maart 2023 (Kamerstuk [29 385, nr. 119](#)). Over de aanpak van lenW om de productie op instandhouding te vergroten en de validatie van de omvang van de instandhoudingsopgave is de Kamer op 17 juni 2024 per brief geïnformeerd (Kamerstuk [29 385, nr. 139](#)).

Meetbare gegevens

Voor de netwerken in beheer van RWS moeten de afspraken over het basiskwaliteitsniveau worden vertaald naar nieuwe indicatoren en streefwaarden. Daarom wordt in afwachting daarvan nog uitgegaan van de prestatieafspraken vanuit de Beheer en Onderhoud (BenO) overeenkomst 2022-2023. Voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden wordt in 2025 de prestatieafpraak 'voldoen aan de vegetatielegger' toegevoegd.

Onderhoud

Tabel 21 Indicator Onderhoud Waterveiligheid

Indicator	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Streefwaarde 2025
Handhaving kustlijn	93%	90%	90%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%	100%	100%
Voldoen aan de Vegetatielegger uiterwaardengebied	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

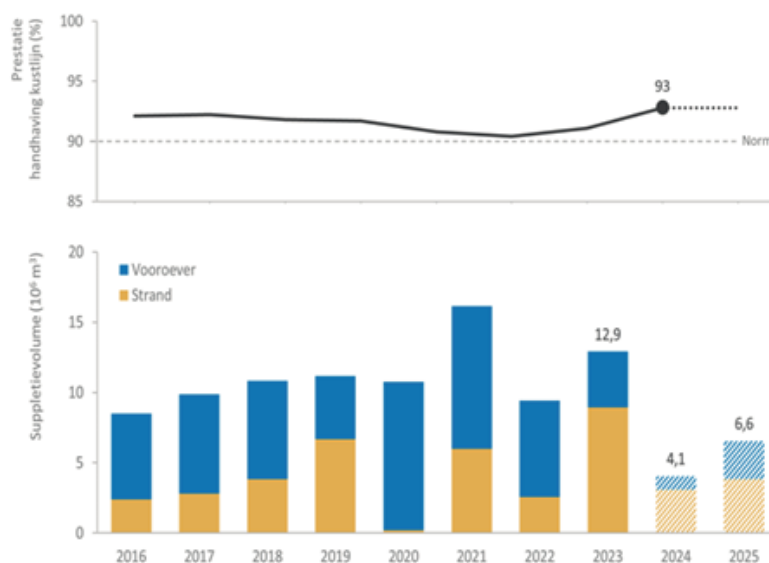
Toelichting bij indicator handhaving kustlijn

Deze indicator geeft aan in hoeverre de kustlijn is gehandhaafd, met de basiskustlijn als referentie. Het streven is dat minimaal 90% de kustlijn zeewaarts ligt van de basiskustlijn. Kleine verschuivingen zijn normaal en toegestaan en worden door middel van het programma voor kustsuppletie gecorrigeerd. Het suppletieprogramma wordt eenmalig voor 4 jaar vastgesteld en vervolgens jaarlijks geactualiseerd. 2024 is het startjaar van het suppletieprogramma 2024-2027.

Figuur 5 toont hoe afgelopen jaren gepresteerd is op dit onderdeel, hoeveel zand er gesuppleerd is en hoeveel zand er naar verwachting in 2024 gesuppleerd zal worden. In 2023 is er 12,9 Mm³ gesuppleerd, ongeveer gelijk aan de verwachting. De prognose voor 2024 is dat in totaal 4,1 Mm³ wordt gesuppleerd. In 2024 zal er dus relatief weinig gesuppleerd worden. Dat komt doordat 2024 het startjaar is van een nieuw programma. Dit betekent dat er de jaren erna meer gesuppleerd zal worden, om tot een totaal van 40 Mm³ in 4 jaar te komen.

Zandsuppletievolumes en prestatie t.a.v. handhaving kustlijn

Figuur 5

Toelichting bij indicator beschikbaarheid stormvloedkeringen

Deze indicator geeft aan in hoeverre de 6 stormvloedkeringen voldoen aan de normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet.

In de onderstaande tabel is per kering het prestatieniveau weergegeven.

Tabel 22 Prestatieniveau stormvloedkeringen op peildatum oktober 2023

Stormvloedkeringen	Type norm	Norm waterwet	Prestatieniveau
Maeslantkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:100	1:105
Hartelkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:10	1:13
Hollandsche IJsselkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:200	1:1344
Ramspolkering *	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:100	1:257
Oosterscheldekering **	faalkans per jaar	1:10.000	1:10.000
Haringvlietstuizen **	faalkans per jaar	1:1.000	1:1.000

* De Ramspolkering moet ook buiten het stormseizoen beschikbaar zijn. Daarom is de eis uit de Waterwet (1:100) verdeeld over het stormseizoen (1:173) en het overige seizoen (1:27).

** Hier wordt gewerkt met prestatiepeilen. Een prestatiepeil is het berekende waterpeil dat bij een vooraf afgesproken overschrijdingsfrequentie hoort. Als de prestatiepeilen lager zijn dan de vooraf afgesproken beoordelingspeilen voldoet de stormvloedkering.

Toelichting bij indicator Voldoen aan de Vegetatielegger uiterwaardengebied

De prestatie-indicator is gedefinieerd als het percentage van het areaal in het rivierengebied waar de actuele vegetatie de norm in de Vegetatielegger niet overschrijdt. De bijbehorende bodem en streefwaarden worden in 2024 uitgewerkt.

Tabel 23 Areaal Zoetwatervoorziening

	Eenheid	Omvang 2025	Budget 2025 (x € 1 .000,--)
Binnenwateren en daarin gelegen kunstwerken (spui- en uitwateringskolken, stuwen en gemalen) *	km2	3.024	
Aantal kunstwerken	stuks	127	21.585
Totaal			

* Het areaal binnenwateren omvat alle door RWS beheerde wateren (onder meer rivieren, kanalen en IJsselmeer), exclusief de Noordzee, water in Caribisch Nederland, de Waddenzee en de Westerschelde.

Toelichting areaal watervoorziening

In 2025 is geen wijziging van het wateroppervlak voorzien. In 2025 wordt een toename van het aantal kunstwerken voorzien (2 gemalen en 8 spuisluizen in de Afsluitdijk).

3.02.01 Onderhoud waterveiligheid

Binnen waterveiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen:

1. Kustlijnhandhaving (conform de herziene basiskustlijn 2017).
2. Exploitatie en onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen (conform de Waterwet).
3. Exploitatie en onderhoud uiterwaarden.

RWS heeft de wettelijke zorg voor de primaire waterkeringen en de stormvloedkeringen, die in beheer zijn bij het Rijk, en voor de handhaving van de basiskustlijn. De handhaving van de basiskustlijn gaat afslag van strand en duinen tegen (veiligheid) en houdt Nederland (het strand) op zijn plaats. Het zijn voornamelijk de waterschappen die de primaire waterkeringen (dijken en duinen) beheren, ook die langs de Nederlandse kustlijn. Het areaal betreft alleen het areaal dat in beheer is bij RWS.

ad 1. Kustlijnhandhaving

Het handhaven van de kustlijn wordt gerealiseerd door het suppleren van zand op het strand of in de vooroever (onder water). Het Nederlandse kuststelsel kent een continu tekort aan zand mede als gevolg van de zeespiegelstijging. Vanaf 2001 wordt ook extra zand in het kustfundament gesuppleerd om de zandverliezen deels te compenseren. Daarnaast zijn lokale maatregelen zoals onderhoud van dammen en strandhoofden van belang, om structurele kusterosie te bestrijden.

ad 2. Exploitatie en Onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen Rijkswaterkeringen

RWS beheert en onderhoudt 202 kilometer primaire waterkeringen. Er wordt vast onderhoud uitgevoerd, bijvoorbeeld het maaien van dijken. Daarnaast wordt variabel onderhoud gepleegd. Dat betekent dat de waterkeringen periodiek worden geïnspecteerd en dat zo nodig tekortkomingen worden verholpen.

Primaire waterkeringen zijn waterkeringen die onder de Waterwet vallen omdat ze bescherming bieden tegen het buitenwater. Het gaat met name om enkele zeedijken op de Waddeneilanden, de Afsluitdijk, de Houtribdijk, de dijk van Marken en dammen in Zeeland en Zuid-Holland. In 2011 is de derde landelijke toetsing van primaire waterkeringen afgerond. Momenteel loopt de Eerste Landelijke Beoordeling op basis van de in 2017 aangepaste waterveiligheidsnormen. Keringen die bij de vorige of lopende inspectie zijn

afgekeurd worden meegenomen in het kader van het HWBP. Naast deze primaire waterkeringen beheert en onderhoudt RWS ook 604 kilometer niet-primaire waterkeringen (dijken en duinen) meestal aangeduid als regionale keringen. Deze hoeven geen bescherming te bieden tegen het buitenwater. De normen voor deze regionale keringen in beheer bij het Rijk zijn in 2015 door de Minister vastgesteld na afstemming met de provincies. Rijkswater staat heeft de toetsing van de regionale keringen afgerond en op 2 juni 2021 aan de Tweede Kamer aangeboden.

Stormvloedkeringen

Om ons land tegen de zee te beveiligen is een aantal stormvloedkeringen aangelegd, die bij hoogwater gesloten kunnen worden. Deze stormvloed keringen zijn ook primaire waterkeringen die vallen onder de Waterwet. Het Rijk heeft sinds 2018 zes stormvloedkeringen in beheer: de Oosterscheldekering, de Maeslantkering, de Hartelkering, de Hollandsche IJsselkering, de stormvloedkering Ramspol en de Haringvlietsluizen.

ad 3. Exploitatie en Onderhoud uiterwaarden

Het Rijk beheert 5.183 hectare aan uiterwaarden. Exploitatie en onderhoud is erop gericht de wettelijk te beschermen vegetatie te behouden en verbeteren en hoogwater effectief te kunnen afvoeren.

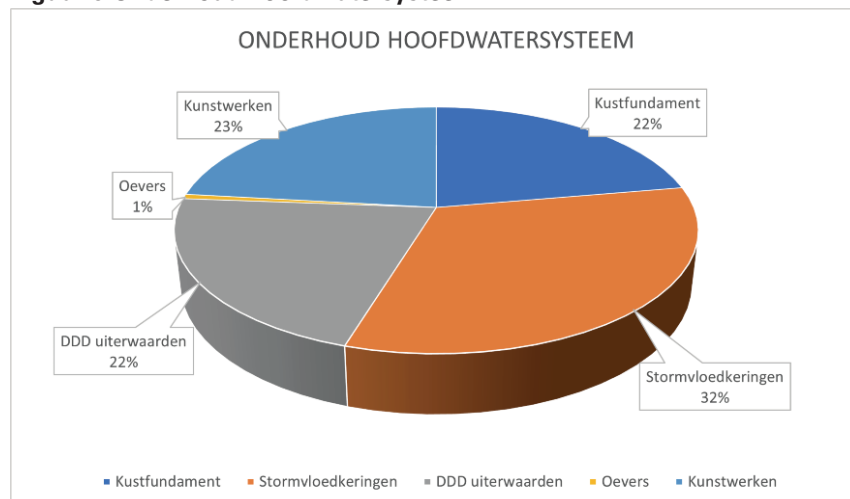
3.02.02 Onderhoud zoetwatervoorziening

Onder dit programma vallen alle activiteiten die noodzakelijk zijn om het hoofdwatersysteem zodanig te onderhouden dat de beoogde functies voor waterverdeling volgens de vigerende regelgeving en waterakkoorden kunnen worden vervuld. De Waterwet vereist dat de rijksoverheid om de zes jaar een Nationaal Waterplan voor het nationale waterbeleid en een Beheer- en ontwikkelplan voor het beheer van de rijkswateren (BPRW) opstelt. Dit betreft onder meer het beheer en onderhoud voor: Waterverdeling en peilbeheer; Stuwende en spuiende kunstwerken; Natuurvriendelijke oevers, implementatie KRW, implementatie Waterwet en Natura 2000. Deze twee planvormen worden echter onder de nieuwe Omgevingswet samen gevoegd tot één programma. Hier is op geanticipeerd door het beleidsplan en het beheerplan in samenhang te beschrijven in één Nationaal Water Programma (NWP) 2022 – 2027. Hiermee wordt voldaan aan de huidige Waterwet en aan de vereisten van de Omgevingswet.

In het kader van het Deltaprogramma Zoetwater doorlopen overheden en watergebruikende sectoren (zoals industrie, drinkwater, natuur, scheepvaart, logistiek, recreatie en landbouw) het proces waterbeschikbaarheid. Het doorlopen van dit proces biedt inzicht in de beschikbaarheid van zoetwater (van voldoende kwaliteit) in normale en droge situaties in een gebied. In dialoog komen overheden en watergebruikende sectoren tot gedragen maatregelen die in normale én in droge situaties maatschappelijk en economisch verantwoord zijn. Waar relevant zullen resultaten hiervan hun doorwerking krijgen in volgende begrotingen.

Meetbare gegevens

In onderstaande figuur is een verdeling gegeven van de beheer- en onderhoudskosten voor kunstwerken, dijken, dammen, duinen, stormvloedkeringen, kustfundament en oevers. Deze percentages zijn gebaseerd op een meerjarig gemiddelde.

Figuur 6 Onderhoud hoofdwatersysteem**Tabel 24 Areaal waterveiligheid**

Omvang Areaal	Eenheid	Realisatie omvang 2023	Prognose omvang 2024	Prognose omvang 2025	Budget 2025 (x € 1 mln)
Kustlijn	km	293	294	294	94.344
Stormvloedkeringen	stuks	6	6	6	139.890
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:					91.091
– Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen	km	202	202	202	
– Niet-primaire waterkeringen/duinen	km	604	605	605	
– Uiterwaarden in beheer Rijk	ha	5.183	5.181	5.181	
Totaal					325.325

Toelichting areaal waterveiligheid

Kustlijn: door de vaststelling van de nieuwe Basiskustlijn in 2024 is deze iets toegenomen. Deze wijziging was niet bekend bij de begroting van 2024. In 2025 zijn er geen verdere wijzigingen in de kustlijn voorzien.

De primaire waterkeringen zal in 2025 iets afnemen (150m) door de geplande overdracht van Dijkvak Sluis Bosscherveld.

In 2025 worden geen wijzigingen voorzien in de lengte van de regionale keringen.

In 2025 worden geen wijzigingen in de uiterwaarden voorzien.

3.02.03 Vernieuwing**Motivering**

Het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als zoetwatervoorziening vervuld kan worden.

Producten

De waterveiligheid en beschikbaarheid moet in stand worden gehouden tegen de achtergrond van een beperkte technische levensduur van kunstwerken. Het einde van de levensduur kan ontstaan door de ouderdom van het kunstwerk of door intensiever gebruik dan bij het ontwerp is voorzien. Door de intensieve aanleg in de eerste helft en met name ook vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw valt te verwachten dat deze opgave geleidelijk zal toenemen.

Vernieuwingen en renovaties van kunstwerken worden ondergebracht binnen het programma Vernieuwing. De scope van het programma omvat alle kunstwerken waar zich binnen de duur van het programma een levensduurproblematiek voordoet met mogelijke ernstige gevolgen voor de veiligheid en beschikbaarheid. De projecten in het programma verlengen de levensduur van de kunstwerken of vernieuwen de kunstwerken zodat de veiligheid en de beschikbaarheid van de bestaande infrastructuur in stand wordt gehouden.

Meetbare gegevens

Het budget dat op dit artikelonderdeel in de huidige begrotingsperiode is opgenomen, is bestemd voor de volgende werkzaamheden:

Tabel 25 Projecten vernieuwing	
Water	Project
Maas	De 7 stuwen in de Maas worden vernieuwd of gerenoveerd
Noordzeekanaal	Het gemaal IJmuiden wordt vernieuwd of gerenoveerd
IJsselmeer	Er wordt onderzocht welke onderdelen van 8 objecten (sluiscomplexen, bruggen, een naviduct) worden vernieuwd en/of gerenoveerd
Maaswaalkanaal	Het gemaal Heumen wordt vernieuwd en/of gerenoveerd.
Maas	De bediening op afstand van de Maasobjecten wordt vernieuwd en/of gerenoveerd.
Brabantse Kanalen	vernieuwd duikers en sifons.

Al deze projecten zijn nog in de planfase. De opleverdata van deze projecten zijn dus nog niet bekend. De oplevermijlpaal wordt pas bepaald bij het uitvoeringsbesluit.

3.4 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 26 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)							
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Verplichtingen	115.464	33.561	4.827	8.203	17.381	895	1.026
Uitgaven	285.637	140.979	96.590	91.586	62.915	62.699	62.894
4.02 GIV/PPS	285.637	140.979	96.590	91.586	62.915	62.699	62.894
4.02.01 GIV/PPS	285.637	140.979	96.590	91.586	62.915	62.699	62.894
Ontvangsten							

Geschatte budgetflexibiliteit

De budgetten in 2025 voor GIV/PPS zijn juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2025.

Tabel 27 Geschatte budgetflexibiliteit

	2025
Juridisch verplicht	100%
Bestuurlijk gebonden	
Bestuurlijk gebonden	
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

C. Toelichting

4.01 Experimenteerprojecten

Motivering

Het experimenteerartikel staat ten dienste van een integrale uitvoering van het Deltaprogramma en biedt de mogelijkheid tot integrale bekostiging.

4.02 Geïntegreerde contractvormen

Motivering

Bij infrastructuurprojecten waarbij sprake is van publiek-private samenwerking (PPS) bestaat de betaling uit een geïntegreerd bedrag voor aanleg, onderhoud én financiering gedurende een langdurige periode. De meest toegepaste vorm is DBFM (Design, Build, Finance and Maintain) waarbij de overheid pas na oplevering betaalt voor een dienst (beschikbaarheid) in plaats van bij mijlpalen voor een product tijdens de bouwphase. Deze contractvorm garandeert een efficiënte en effectieve beschikbaarheid van de noodzakelijke capaciteit om, rekening houdend met de aspecten veiligheid en leefomgeving, een betrouwbaar systeem te realiseren.

Producten

Het project Afsluitdijk is met een DBFM-contract op de markt gezet en verkeert in de realisatiefase. Het project betreft de versterking van het dijklichaam volgens het principe van de overslagbestendige dijk, met waarbij de overheid pas na oplevering betaalt voor een dienst

(beschikbaarheid) in plaats van bij mijlpalen voor een product tijdens de bouwfase. Deze contractvorm garandeert een efficiënte en effectieve beschikbaarheid van de noodzakelijke capaciteit om, rekening houdend met de aspecten veiligheid en leefomgeving, een betrouwbaar systeem te realiseren.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget Afsluitdijk wordt met € 28 miljoen verhoogd vanwege loon- en prijsbijstelling 2024.

Tabel 28 Projectoverzicht geïntegreerde contractvormen/PPS (bedragen x € 1 miljoen)												
	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
Projecten Noordwest-Nederland												
Afsluitdijk	2.057	2.028	525	141	97	92	63	63	63	1.013	2025	2025
Afrondingen												
Programma Realisatie	2.057	2.028	525	141	97	92	63	63	63	1.013		
Budget (DF 4.02.01)				141	97	92	63	63	63	1.013		

3.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Op dit artikel worden de apparaatskosten van RWS en de Staf Deltacommissaris geraamd alsmede de investeringsruimte, de overige netwerkgebonden uitgaven van RWS en programma-uitgaven van de Deltacommissaris die niet direct aan de afzonderlijke projecten uit dit Deltafonds zijn toe te wijzen.

Tabel 29 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)							
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Verplichtingen	367.021	379.461	450.353	564.494	606.315	580.546	599.820
Uitgaven	366.946	378.693	449.652	563.793	605.614	579.845	599.119
5.01 Apparaat	281.310	306.494	312.729	321.914	314.853	309.703	309.952
5.01.01 Staf Deltacommissaris	1.521	1.484	1.650	1.650	2.091	2.172	2.123
5.01.02 Apparaatskosten RWS	279.789	305.010	311.079	320.264	312.762	307.531	307.829
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	279.789	305.010	311.079	320.264	312.762	307.531	307.829
5.02 Overige uitgaven	85.636	71.259	76.648	131.435	153.204	151.339	148.834
5.02.01 Overige netwerkgebonden uitgaven	84.082	69.036	73.224	129.349	151.109	149.363	146.858
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	84.082	69.036	73.224	129.349	151.109	149.363	146.858
5.02.02 Programma-uitgaven DC	1.554	2.223	3.424	2.086	2.095	1.976	1.976
5.03 Investeringsruimte	0	200	55.400	98.760	126.257	44.913	41.500
5.03.01 Programmaruimte	0	200	55.400	98.760	126.257	44.913	41.500
5.03.02 Beleidsruimte					0	0	0
5.04 Reserveringen	0	740	4.875	11.684	11.300	73.890	98.833
5.04.01 Reserveringen	0	740	4.875	11.684	11.300	73.890	98.833
Ontvangsten	231.529	207.513					
5.10 Saldo afgesloten rekeningen	231.529	207.513					

Geschatte budgetflexibiliteit

Met uitzondering van de investeringsruimte en reserveringen, zijn de budgetten in 2025 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2025. De budgetten voor investeringsruimte en reserveringen zijn beleidsmatig gereserveerd.

Tabel 30 Geschatte budgetflexibiliteit

	2025
Juridisch verplicht	87%
Bestuurlijk gebonden	
Beleidsmatig gereserveerd	13%
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

C. Toelichting

5.01 Apparaat

Motivering

In uitzondering op de systematiek van «Verantwoord Begroten» worden op deze begroting ook de apparaatskosten van de Staf Deltacommissaris en RWS gepresenteerd.

Producten

Staf Deltacommissaris

Overeenkomstig de Deltawet heeft de Deltacommissaris een eigen staf ter ondersteuning van zijn taken en een budget voor de aan hem toebedeelde taken. Op dit artikel worden personele en materiële kosten gepresenteerd, die nodig zijn om de taken van de Staf Deltacommissaris te kunnen uitvoeren.

Apparaatskosten Rijkswaterstaat

Dit betreft de apparaatskosten (inclusief afschrijving en rente) voor de programma's Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, HWBP-2, HWBP, Afsluitdijk, overige aanlegprojecten, verkenningen en planuitwerkingen, watermanagement, exploitatie en onderhoud en de uitvoering van landelijke taken en inhuur.

5.02 Overige Uitgaven Producten

Producten

Overige netwerkgebonden uitgaven

Onder overige kosten zijn de externe kosten verantwoord die niet direct toewijsbaar zijn aan de producten van het Deltafonds. Hiertoe behoren externe kosten voor de landelijke taken basisinformatie, sectorspecifieke ICT, kennisontwikkeling & innovatie, watermanagement, beheer en onderhoud en overige.

Programmauitgaven Deltaprogramma actie Staf DC

Deze uitgaven worden gedaan voor het Deltaprogramma en de hoofdtaken van de Deltacommissaris. Dit betreffen vooral programma-uitgaven voor: kennis- en strategieontwikkeling (waaronder voorbereiding van de tweede zesjaarlijkse herijking en Kennisprogramma Zeespiegelstijging); monitoring en evaluatie in het kader van het bewaken van de voortgang en samenhang van de uitvoering van het Deltaprogramma; de totstandkoming en het bevorderen van de uitvoering van het jaarlijkse Deltaprogramma; en voor het betrekken en informeren van belanghebbenden en publiek (communicatie en Deltacongres).

5.03 Investeringsruimte

Op dit artikel wordt de voor het Deltafonds beschikbare investeringsruimte verantwoord. Het kabinet heeft besloten tot een jaarlijkse verlenging van de investeringsfondsen. In deze begroting betekent dit een verlenging tot en met 2038. Na aftrek van de doorlopende verplichtingen (exploitatie, onderhoud en vernieuwing, netwerkkosten RWS en het HWBP) betekent dit een toevoeging van € 473 miljoen aan investeringsruimte in 2038. Na de verlenging van het Deltafonds en budgettaire aanpassingen bedraagt de generieke investeringsruimte € 1.878 miljoen. Het grootste deel van de investeringsruimte is pas vanaf 2035 beschikbaar.

Deze investeringsruimte is beschikbaar voor prioritaire beleidsopgaven binnen de scope van het Deltafonds. De uitwerking van het Deltaprogramma is in volle gang. Gedurende de lopende trajecten, zoals de beoordeling op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormen, de nadere beleidsuitwerking van Integraal Riviermanagement, het Deltaplan zoetwater en de Programmatische Aanpak Grote Wateren, zullen de komende jaren deze investeringsmiddelen op adaptieve wijze nader worden geprogrammeerd. In de investeringsruimte van € 1.878 miljoen zijn risicoreserveringen opgenomen van in totaal circa € 620 miljoen.

Tabel 31 Investeringsruimte (bedragen x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Vrije Investeringsruimte	951	0	3.000	4.216	7.013	7.900	49.395	55.449
Risicoreserveringen	200	55.400	95.760	121.090	30.000	41.500	67.550	71.850
Totaal	1.151	55.400	98.760	125.306	37.013	49.400	116.945	127.299

Tabel 32 Vervolg Investeringsruimte (bedragen x € 1.000)

Vervolg Investeringsruimte	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2024-2038
Vrije Investeringsruimte	55.752	61.417	82.308	136.420	196.209	235.175	363.618	1.258.823
Risicoreserveringen	26.628	21.378	17.878	17.878	17.878	17.875	16.887	619.752
Totaal	82.380	82.795	100.186	154.298	214.087	253.050	380.505	1.878.575

5.04 Reserveringen

Op artikelonderdeel 5.04 worden uitgaven geraamd voor toekomstige opgaven, waarvoor nog geen startbeslissing is genomen. Op dit moment zijn tot en met 2037, onder voorbehoud van cofinanciering, met name de volgende posten gereserveerd:

- Regionale keringen in beheer bij het Rijk (€ 183 miljoen): Om de regionale keringen in beheer bij het Rijk te laten voldoen aan de in het Waterbesluit opgenomen normen is binnen de investeringsruimte een reservering getroffen.

- Integraal Rivier Management (€ 685 miljoen): In dit programma worden de Rijksopgaven voor de rivier, waaronder waterveiligheid, scheepvaart, waterkwaliteit en -kwantiteit, rivierbodemplugging en vegetatiebeheer in samenhang met elkaar gebracht om synergie in programmering en uitvoering te bereiken. In het programma worden nieuwe beleidsdoelen voor het rivierengebied vastgelegd voor 'rivierbodemplugging en sedimenthuishouding' en voor 'afvoer- en bergingscapaciteit'. Tevens worden deze daar waar dit leidt tot synergie verbonden met urgente regionale opgaven. Het programma is zomer 2024 vastgesteld als een Programma onder de Omgevingswet waarna de komende jaren worden de beleidskeuzes concreet uitgewerkt tot maatregel-pakketten inclusief de benodigde financiering. Al lopende projecten en pilots dragen bij aan dit doel.
- Deltaplan Zoetwater (€ 462 miljoen): Dit betreft voortzetting van het beleid (vervolg op het 1e pakket zoetwater) om schade ten gevolge van droogte en verzilting te voorkomen. Het was in Nederland in 2022 voor de vierde keer in vijf jaar droog, met name op de hoge zandgronden. Bovendien was er in 2022 en in 2018 sprake van een feitelijk watertekort. De KNMI klimaatscenario's laten zien dat droogte intenser wordt en zich vaker gaat voordoen. Dit laat zien dat we meer moeten doen om problemen en schade door zoetwatertekorten en verzilting, zoals op de hoge zandgronden en o.a. in IJsselmeergebied, te voorkomen. Daarvoor wordt in het Deltafonds in 2028 €35,7 miljoen en vanaf 2029 jaarlijks € 42 miljoen gereserveerd.
- Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) (€ 429 miljoen): PAGW betreft systeeminterventies (inrichting en transitie in gebruik en beheer) gericht op het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit en het creëren van hoogwaardige natuur in de grote wateren die goed samengaat met een krachtige economie. PAGW levert daarmee ook de noodzakelijke uitgangssituatie voor de realisatie van de wettelijke opgaven voor ecologische waterkwaliteit (KRW) en natuur (N2000). Het programma heeft een doorlooptijd tot en met 2050. Voor de opgave in de periode 2030–2040 wordt jaarlijks € 85,8 mln per jaar en in de periode 2041-2050 jaarlijks € 66 mln aan de beleidsreservering toegevoegd voor de bekostiging van de urgente opgave.
- Onderzoekreservering (€ 26 miljoen): dit betreft middelen voor onderzoek ten behoeve van de brede wateropgave. Het gaat onder andere om onderzoek naar waterveiligheid, rivieren, verbetering waterkwaliteit en waterkwantiteit (zoetwatervoorziening). Uit deze reservering kan geput worden als onderzoeksopgaven verder zijn uitgewerkt en financieel onderbouwd. Aan de bestaande beleidsreservering wordt jaarlijks € 2 miljoen toegevoegd.
- Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2035 (€ 47 miljoen): Beheerders van primaire waterkeringen (Waterschappen en Rijk) zijn conform de Omgevingswet wettelijk verplicht minimaal iedere twaalf jaar verslag uit te brengen aan de Minister over de waterstaatkundige toestand (omgevingswaarden) van deze keringen. Bij ministeriële regeling worden nadere regels gesteld over de beoordeling hiervan. Deze regels zijn bekend onder het «Wettelijk beoordelingsinstrumentarium». De scope van dit programma omvat de (door)ontwikkeling en ontsluiting van instrumenten, technische leidraden, voorschriften, procedures, ondersteuning, beheer en onderhoud. De reservering dient voor het dekken van de benodigde jaarlijkse kosten voor dit programma in de periode 2024–2035.
- IJsselmeergebied € 4,1 miljoen: Samen met de regiopartners werkt IenW in de periode 2023-2026 aan de voorbereiding van de herijking van de voorkeursstrategie en Deltabeslissing IJsselmeergebied in 2026.

De komende jaren zal gewerkt worden aan een integrale analyse van kansrijke alternatieven en nieuwe beleidsbesluiten. Vanaf 2030 wordt een beleidsreservering van € 4,1 miljoen aangelegd met een structurele doorwerking. Hiervan zal gebruik gemaakt worden als er meer zicht is op de doorwerking van de deltabeslissing in 2026 en de uitwerking en implementatie van het beleid in de jaren daarna.

- CA Instandhouding € 1.580 miljoen: De reservering CA Instandhouding betreft de middelen vanuit het coalitieakkoord voor instandhouding van het hoofdwatersysteem voor het Deltafonds voor de periode na 2030.

3.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de ontvangen bijdragen verantwoord die ten laste van de begroting van lenW komen. De doelstellingen van het onderliggend beleid zijn terug te vinden in de Begroting hoofdstuk XII.

Het productartikel is gerelateerd aan artikel 26 Bijdragen aan de Investeringsfondsen op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 33 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)							
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ontvangsten	1.524.210	1.254.148	1.555.433	1.981.579	1.950.280	1.672.567	1.543.840
6.09 Ten laste van begroting lenW	1.524.210	1.254.148	1.555.433	1.981.579	1.950.280	1.672.567	1.543.840
6.09.01 Ten laste van begroting lenW	1.524.210	1.254.148	1.555.433	1.981.579	1.950.280	1.672.567	1.543.840

Motivering

Dit begrotingsartikel is technisch van aard.

3.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Maatregelen op het gebied van waterkwaliteit in het hoofdwatersysteem ten behoeve van de Europese Kaderrichtlijn Water worden verantwoord op artikelonderdeel 7.01.

Met uitvoering van de maatregelen komen de doelen van de Kaderrichtlijn Water in beeld voor het hoofdwatersysteem. Voor het behalen van Natura 2000-doelen is meer nodig. Door klimaatverandering en toenemend maatschappelijk gebruik staan de natuur en ecologische waterkwaliteit en daarmee de biodiversiteit van de grote wateren onder druk. Er zijn daarom aanvullende systeemingrepen en een transitie naar duurzaam beheer nodig om een duurzame verbetering te realiseren. Het Rijk wil in 2050 toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. Via de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), waterzuivering van medicijnresten en waterkwaliteitsprojecten wordt invulling gegeven aan deze ambitie. Dit is verantwoord op artikel 7.02.

Met de Stroomgebied-beheerplannen wordt gewerkt aan het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), daarnaast zijn er nieuwe uitdagingen om ons water chemisch schoon en ecologisch gezond te krijgen en te houden voor duurzaam gebruik. De prioriteiten daarbij zijn nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, plastic zwerfafval, opkomende stoffen en medicijnresten in water. Studiekosten voor de waterkwaliteit worden verantwoord op artikel 7.03.

Het artikel investeren in waterkwaliteit is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting Hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 34 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)							
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Verplichtingen	69.123	339.022	160.422	127.384	145.531	58.659	49.598
Uitgaven	68.279	165.754	159.786	270.977	304.037	62.064	49.679
7.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn water	42.834	83.067	83.314	180.031	182.789	3.508	0
7.01.01 Aanleg Kaderrichtlijn water	42.834	83.067	83.314	180.031	182.789	3.508	0
7.02 Ontwikkeling Waterkwaliteit	12.117	49.266	55.245	76.874	115.423	57.467	48.759
7.02.01 Aanleg waterkwaliteit	8.435	46.402	45.218	51.632	63.192	31.185	39.372
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	1.700	103	103	103	103	103	103
7.02.02 Planning waterkwaliteit	3.682	2.864	10.027	25.242	52.231	26.282	9.387
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	3.630	2.764	5.933	4.547	2.497	997	430
7.03 Studiekosten	13.328	33.421	21.227	14.072	5.825	1.089	920
7.03.01 Studiekosten waterkwaliteit	13.328	33.421	21.227	14.072	5.825	1.089	920
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	7.921	8.741	4.856	1.619	1.079	539	539
Ontvangsten	753	30	0	0			
7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	753	30	0	0			

Geschatte budgetflexibiliteit

Met uitzondering van planning en studies, zijn de budgetten in 2025 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2025. De budgetten voor planning en studies zijn bestuurlijk gebonden.

Tabel 35 Geschatte budgetflexibiliteit

	2025
Juridisch verplicht	80%
Bestuurlijk gebonden	20%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

C. Toelichting

7.01 Investerings waterkwaliteit

Motivering

Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland schoon (drink)water heeft.

Producten

Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water

Het Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water bestaat uit maatregelen in de Rijkswateren die zijn geclusterd tot projecten. De projecten richten zich op het herstel van natuurlijkere overgangen tussen land en water, zoet en zout en van verbindingen, waaronder die tussen het hoofd- en regionaal watersysteem. Het betreft zoal aanlegprojecten om een meer natuurlijke inrichting van de watersystemen te bewerkstelligen als ook onderzoeksmaatregelen. Dit moet bijdragen aan het bereiken van een goede ecologische en chemische toestand van de watersystemen, zoals de Kaderrichtlijn Water vraagt. Tevens draagt dit bij aan de doelen voor de Drinkwaterrichtlijn, de Zwemwaterrichtlijn, Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

Meetbare gegevens

De uitvoering van het verbeterprogramma van Rijkswaterstaat is in een drietal tranches verdeeld. De tranches zijn zoveel mogelijk gekoppeld aan de planperiodes van de Kaderrichtlijn Water. De derde tranche (2022-2027) is in 2022 gestart, in deze tranche worden ook de restopgave van de tweede tranche uitgevoerd. In totaal betreft het 146 maatregelen. Deze maatregelen zijn divers van aard, bevatten zowel het uitvoeren van onderzoeken als de aanleg van fysieke maatregelen zoals natuurvriendelijke oevers en geulen. De maatregelen van het verbeterprogramma bevinden zich zowel in de planuitwerking als realisatiefase.

De Tweede Kamer wordt jaarlijks via De Staat van ons Water geïnformeerd over de uitvoering van alle maatregelen, ook diegene die worden uitgevoerd door de waterschappen en andere partijen, gericht op de ecologische en chemische kwaliteit van de oppervlaktewateren in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde, Eems en over de uitvoering gericht op een goede chemische en kwantitatieve toestand van de grondwateren in de vier stroomgebieden (laatste publicatie: Kamerstukken II, 2022–2023, [27 625 nr. 627](#)). Omdat de Kaderrichtlijn Water werkt met planperiodes, is een volledige beschrijving van de toestand alleen om de 6 jaar mogelijk. Een volledige beschrijving van de toestand is opgenomen in de Stroomgebiedbeheerplannen voor de periode 2022-2027, die begin 2022

zijn vastgesteld en aan de Europese Commissie zijn gerapporteerd (bijlage 1022230 bij Kamerstuk [35325 nr. 5](#)). Het Planbureau voor de Leefomgeving rapporteert jaarlijks op basis van de beschikbare gegevens over waterkwaliteit in het Compendium voor de Leefomgeving.

Op 24 oktober 2020 heeft de minister van IenW de samenwerkingsovereenkomst Planuitwerking Rivierklimaatpark IJsselpoort (RKP) ondertekend. Samenwerkende partijen ontwikkelden in de verkenningsfase van het programma RKP een voorkeursalternatief met maatregelen waarmee een breed scala aan opgaven wordt ingevuld, waaronder waterveiligheid, waterkwaliteit en vaarwegverbetering.

Vanuit de opgave voor de Kaderrichtlijn water betreft dit natuurvriendelijke oevers en een nevengeul.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget van KRW 2e en 3e tranche is toegenomen met € 20 miljoen. Hiervan betreft € 15 miljoen prijsbijstelling 2024 en € 5 miljoen is toegevoegd vanuit het resterende budget KRW tranche 1.

Tabel 36 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
Projecten waterkwaliteit												
Projecten Nationaal												
KRW 1e tranche	30	30	30									
KRW 2e en 3e tranche	728	698	195	83	83	180	183	4			2027	2027
afrondingen												
Programma Realisatie	758	728	225	83	83	180	183	4	0	0		
Budget (DF 7.01.01)				83	83	180	183	4	0	0		

7.02 Overige investeringen waterkwaliteit

Motivering

Naast het Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren ten behoeve van de KRW zijn hieronder de overige aanlegprojecten inzake waterkwaliteit opgenomen.

Producten

Aanleg waterkwaliteit

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Bijdrage regeling medicijnresten

De verlaging van het projectbudget wordt veroorzaakt door het overboken van middelen ter financiering van de Waterbewust campagne (artikel 2.02) en de financiering van opdrachten aan het RIVM (artikel 7.03) Beide zijn gerelateerd aan de doelstellingen van de bijdrage regeling medicijnresten.

Tabel 37 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	later	huidig	vorig
Waterkwaliteit												
Projecten Nationaal												
Bijdrageregeling medicijnresten	60	68	6	10	20	15	9					
Grote wateren	569	564	1	29	17	31	54	31	39	367	2033	2032
Verruiming vaargeul Westerschelde	26	26	26									
Natuurcompensatie Perkpolder	6	6	5							1		
DAW Projecten (subsidies aan o.a. Kadaster, LTO)	29	28	3	7	10	7	2					
Afrondingen							- 1					
Programma Realisatie	690	692	41	46	47	53	64	31	39	368		
Budget (DF 7.02.01)				46	45	52	63	31	39	368		

Grote wateren

De in 2017 uitgevoerde verkenning naar de opgaven voor natuur en water kwaliteit in de grote wateren, laat zien dat er grote systeemingenrepen (inrichting en beheer) nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren en de natuur toekomstbestendig te versterken, door maatregelen die ruimte bieden aan natuurlijke processen (waaronder terugbrengen van natuurlijk dynamiek), hydro-ecologische verbindingen verbeteren en voor het ecologisch functioneren verloren gegane leefgebieden terugbrengen.

Op grond daarvan hebben de Ministers van IenW en LNV de ambitie uitgesproken om tot 2050 diverse maatregelen te treffen die gericht zijn op het voorkomen van achteruitgang van ecologische kwaliteit van de grote wateren, het bevorderen van een stabiel en samenhangend ecologisch netwerk en het creëren van ruimte voor ruimtelijk-economische ontwikkeling.

Om deze ambitie verder te brengen is de Programmatische Aanpak Grote Wateren gestart die waar het kan aansluit op lopende gebiedsprocessen, waarbij samen met overheden, marktpartijen, natuurorganisaties en stakeholders maatregelen worden uitgevoerd. Na realisatie is er nog 10 jaar exploitatie en onderhoud, monitoring en evaluatie meegenomen in het taakstellend budget.

De komende jaren zullen IenW en LNV, in de vorm van de programmatische aanpak Grote Wateren, samen met de regio (Gebiedsagenda's voor de Grote Wateren) en ondersteund door Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en regionale partners de maatregelen uit de eerste en tweede tranche uitvoeren (Kamerstukken II, 2019-2020, [27 625, nr. 488](#) en nr. [523](#)).

De eerste, tweede en derde tranche projecten zitten veelal in de verkenning of planning en studiefase. In 2025 zijn een aantal projecten in de realisatiefase: Paddenpol, Meanderende Maas en Lauwersmeer-Vierhuizergat. Ook met de realisatie van maatregelen in de Makkumer Noordwaard als onderdeel van het project Friese IJsselmeerkust wordt gestart.

Verder worden een aantal MIRT-beslissingen verwacht in 2025. Een startbeslissing voor Gelderse Poort, een voorkeursbeslissing voor Noord-Hollandse Markermeerkust en een projectbesluit voor de projecten Galgeplaat en de pilot Buitendijkse Slibsedimentatie.

Tabel 38 Programmatische Aanpak Grote Wateren

PAGW project	Fase MIRT	Mijlpaal 2024
Preverkenning		
Grensmaas, achteroevers IJsselmeer en Vogel en Vis	Preverkenning	Start preverkenning
Biesbosch Rijn Maasmonding	Preverkenning	Afronding preverkenning
Verkenning		
Onderwaternatuur, Ketelpolder, Boschplaat, vierwaarden	Verkenning	Start verkenning
Noord Hollandse IJsselmeerkust	Verkenning	Afronding verkenning
Friese IJsselmeerkust	Verkenning en deel realisatie	Verkenning 2e en 3de tranche. Realisatie i.s.m. KRW maatregel Makumer Noordwaard
Planuitwerking		
Wieringerhoek	Planuitwerking	Afronding studie Zoet-zout overgang Den Oever i.c.m. verdrogingsmaatregelen
Oostvaardersoever	Planuitwerking	Uitwerking tweede en derde tranche
Eemslinje binnendijs	Planuitwerking	
Galgenplaat	Planuitwerking	Projectbesluit en voorbereiding realisatie: N2000 beheermaatregel
Meanderende Maas	Planuitwerking	Projectbesluit
Eemslinje buitendijs	Planuitwerking	Go/no go moment i.v.m. grondgebruiksissue
Paddenpol	Planuitwerking	Start realisatie
Realisatie		
Vierhuizingat-Lauwersmeer	Realisatie	In uitvoering
Beheer en monitoring		
Markerwadden	Beheer en monitoring	Monitoring KIMA 2.0 opgeleverd

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)

Vanaf juli 2023 is de Tijdelijke Subsidieregeling Uitvoering Maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van kracht. Hiermee is aanvullende financiering beschikbaar voor bovenwettelijke maatregelen op het gebied van agrarisch waterbeheer waar waterschappen en agrariërs samen aan werken. In 2025 worden de laatste ronde subsidies aan de waterschappen verstrekt.

Waterzuivering medicijnresten

Voor zuivering van medicijnresten wordt bijgedragen aan aanpassing van rioolwaterzuiveringsinstallaties. In de bijdrageregeling is een totaal van 60 miljoen beschikbaar. In 2025 zal naar verwachting de 2^e tranche van de subsidie-regeling open worden gesteld. Daarnaast zal in 2025, indien nodig, de 1^e tranche van de subsidie-regeling worden afgerond.

Waterkwaliteitsprojecten

Voor het terugdringen van de invloed van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen op het oppervlaktewater wordt middels subsidie-bijdragen aan LTO en middels een bijdrage aan het kadaster uitvoering gegeven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Tabel 39 Projectoverzicht Planning waterkwaliteit (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
EPK planning waterkwaliteit	15	3		
Projecten Zuid-Nederland				
Grevelingen	109	106		
Totaal programma planuitwerking en verkenning	124	109		
Begroting DF 7.02.02	124	109		

Toelichting:

Getij Grevelingen

De start van de planuitwerking van het project Getij Grevelingen is uitgesteld wegens gebrek aan financiële middelen. Het uitstel vloeit voort uit een geconstateerde kostenstijging voor de aanleg van een nieuw doorlaatmiddel in de Brouwersdam. Gelet op de demissionaire status van het huidige kabinet wordt besluitvorming over een eventueel vervolg van het project Getij Grevelingen over gelaten aan een nieuw kabinet.

Wettelijke grondslag subsidieverlening

In de tabel Budgettaire gevolgen van uitvoering bij dit artikel is een bedrag van maximaal € 3.925.000 aan subsidieverplichtingen opgenomen. Een bedrag van maximaal € 325.000 heeft betrekking op de mogelijke verlening van een subsidie voor de beheer- en onderhoudskosten van de gerealiseerde PAGW-maatregelen in de Makkumernoordwaard voor een periode van 10 jaar (2025-2035). Een bedrag van maximaal € 3.600.000 heeft betrekking op de mogelijke verlening van een subsidie voor de facilitering van het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer aan Stichting LTO Programma's en projecten voor de jaren 2025, 2026 en 2027. Deze begrotingsvermelding vormt de wettelijke grondslag voor de hier bedoelde subsidieverleningen als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht.

7.03 Studiekosten waterkwaliteit

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterkwaliteit.

Producten

Aanpak Waterkwaliteit

Speerpunten in de aanpak van waterkwaliteit zijn het terugdringen van de problematiek van nutriënten in het grond- en oppervlaktewater, de vermindering van de belasting van het water door emissies van gewasbeschermingsmiddelen en het verminderen van waterverontreiniging als gevolg van medicijnresten, nutriënten, microplastics en nieuwe (opkomende) stoffen. Als onderdeel van deze aanpak wordt in de periode 2023-2025 door het RIVM onderzocht op welke manier de aanwezigheid van PFAS in mens en milieu teruggedrongen kan worden. De RIVM aanpak bestaat uit het inventariseren van de bronnen, het ontwikkelen van handelingsperspectieven en het monitoren van de effectiviteit van de genomen maatregelen.

Wettelijke grondslag subsidieverlening

In de tabel Budgettaire gevolgen van uitvoering bij dit artikel is een bedrag van maximaal € 2.110.000 aan subsidieverplichtingen opgenomen. Dit bedrag heeft betrekking op de mogelijke verlening van een subsidie aan Stichting Aeres voor de het project e-DNA KRW Maatlat vis over de periode 2024 t/m 2028. Deze begrotingsvermelding vormt de wettelijke grondslag voor de hier bedoelde subsidieverleningen als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht.

4. Bijlagen

Bijlage 1: Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel

Tabel 40 Voeding van het Deltafonds (bedragen x € 1.000)																
Bedragen € x 1.000																
		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
1	Investeren in waterveiligheid	553.257	560.480	805.492	733.997	705.259	565.615	533.877	424.762	549.294	630.450	537.339	570.040	549.567	500.437	417.955
	Grote projecten	73.977	36.004	60.122	35.119	163.582	6.634	7.229	0							382.667
	Ontwikkeling waterveiligheid	443.466	490.979	716.188	666.251	520.841	541.258	509.776	411.090	535.622	616.762	523.907	556.608	536.135	487.005	404.523
	Studiekosten	35.814	33.497	29.182	32.627	20.836	17.723	16.872	13.672	13.672	13.688	13.432	13.432	13.432	13.432	294.743
1.01	Ontvangsten															
	Ontvangsten in waterveiligheid	166.141	167.535	150.786	157.715	178.013	192.523	187.905	209.466	211.335	194.004	220.954	192.267	197.148	190.040	190.040
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	367.116	392.945	654.706	576.282	527.246	373.092	345.972	215.296	337.959	436.446	316.385	377.773	352.419	310.397	227.915
																5.811.949
2	Investeren in zoetwatervoorziening	78.220	59.237	49.030	68.146	42.780	11.804	258	258	258	277	280	258	258	258	311.580
	Ontwikkeling zoetwatervoorziening	73.867	48.097	46.830	65.946	41.780	11.804	258	258	258	277	280	258	258	258	290.687
	Studiekosten	4.353	11.140	2.200	2.200	1.000										20.893
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	78.220	59.237	49.030	68.146	42.780	11.804	258	258	258	277	280	258	258	258	311.580
3	Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	330.929	397.223	351.487	333.286	397.933	447.252	440.035	436.027	431.810	273.114	305.380	305.381	322.307	322.307	259.0165
	Exploitatie en vernieuwing	8.048	8.261	14.181	17.098	16.844	16.643	16.977	20.742	21.220	8.523	8.523	8.523	8.523	8.523	191.152
	Onderhoud en vernieuwing	322.881	388.962	337.306	316.188	381.089	430.609	423.058	415.285	410.590	264.591	296.857	296.858	313.784	313.784	250.4935
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	330.929	397.223	351.487	333.286	397.933	447.252	440.035	436.027	431.810	273.114	305.380	305.381	322.307	322.307	259.0165

Bijlage 2: Verdiepingshoofdstuk

In het verdiepingshoofdstuk is per productartikel een meerjarige begrotingsmutatietabel opgenomen op artikelonderdeelniveau met daarbij de aansluiting tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand. Dit voor de volledige looptijd van het fonds. Bij het toelichten van de begrotingsmutaties wordt de normering die is opgenomen in de leeswijzer gehanteerd. Dit houdt in dat de begrotingsmutaties, waarbij het verschil kleiner is dan de aangegeven norm niet worden toegelicht (tenzij beleidsmatig toch relevant). De begrotingsmutaties zijn in alfabetische volgorde in de tabellen opgenomen en worden ook in deze volgorde toegelicht.

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Tabel 41 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)

1 Investeren in waterveiligheid	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligheid		92.452	54.731	80.193	24.439	95.678	13.441			0						
Mutaties Voorjaarsnota 2024		-20.554	-19.747	-21.824	9.881	65.576	-7.002	7.017								
Stand eerste suppletore wet 2024 artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligheid		71.898	34.984	58.369	34.320	161.254	6.439	7.017		0						
Loon- en prijsbijstelling 2024	8.386	2.079	1.020	1.753	799	2.328	195	212								
Mutaties Miljoenennota 2025		2.079	1.020	1.753	799	2.328	195	212	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerp-begroting 2025 artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligheid		73.977	36.004	60.122	35.119	163.582	6.634	7.229	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 1.02																
Ontwikkeling waterveiligheid		585.591	717.859	784.176	572.238	576.287	547.896	538.200	462.216	419.291	578.246	203.551	372.655	324.396	391.171	
Mutaties Voorjaarsnota 2024		216.526	168.390	-46.492	82.876	-65.321	107.384	-26.320	-52.811	116.639	21.419	302.001	167.892	195.334	80.002	
Stand eerste suppletore wet 2024 artikelonderdeel 1.02		369.065	549.469	737.684	655.114	510.966	440.512	511.880	409.405	535.930	599.665	505.552	540.547	519.730	471.173	
Ontwikkeling waterveiligheid	388.804															388.804
Extrapolatie 2038																
Kaderaanpassing	0		-88.165	-8.458			96.623									
Augustusbesluitvorming																
Kasschuiven investeren in waterveiligheid	0	8.246	-900	-1.276	-4.770	-1.300	0									
Kasschuif investeringsruimte	0	10.580	13.907	7.091	956	-2.900	7.900	-17.000	-15.000	-5.534						
Kasschuif Reserveringen	0								298	-11.302	1.834	1.834	1.834	1.834	1.834	1.834
Kasschuiven investeren in zoetwatervoorziening	0	10.238	-234	-74	0	0	-9.930									
Kasschuiven investeren in waterkwaliteit	0	2.687	127	2.223	2.250	1.486	-8.773									
Kasschuif Experimenteren cf. art. III Deltawet	0	28.619	6.703	-35.322												
LNV: Vervolgonderzoek nav quickscan zandwinning IDON	30	30														
Loon- en prijsbijstelling 2024	221.085	14.001	14.072	15.420	13.801	12.589	14.926	14.896	16.387	16.528	15.263	16.521	14.227	14.571	13.998	13.885
Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol	-6.200		-4.000	-1.100	-1.100											
Mutaties Miljoenennota 2025		74.401	-58.490	-21.496	11.137	9.875	100.746	-2.104	1.685	-308	17.097	18.355	16.061	16.405	15.832	404.523
Stand ontwerp-begroting 2025 artikelonderdeel 1.02		443.466	490.979	716.188	666.251	520.841	541.258	509.776	411.090	535.622	616.762	523.907	556.608	536.135	487.005	404.523
Ontwikkeling waterveiligheid																

1 Investeren in waterveiligheid	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 1.03 Studiekosten		31.227	30.914	26.923	22.604	16.568	14.565	14.115	10.915	10.915	10.931	10.675	10.675	10.675	10.675	
Mutaties Voorjaarsnota 2024		10.510	1.011	951	4.696	1.911	801	400	400	400	400	400	400	400	400	400
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 1.03 Studiekosten		41.737	31.925	27.874	27.300	18.479	15.366	14.515	11.315	11.315	11.331	11.075	11.075	11.075	11.075	
BZK overboeking ministerie KAN	- 40	- 40														
Extrapolatie 2038	11.075															11.075
EZK overboeking ministeries NIS2 TNO	- 71	- 71														
HXII: Cybersecurity CER/NIS2	32.999		2.357	2.358	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357
HXII: PBL opdracht Delta Programma Ruimtelijke Adaptatie	- 2.230	- 830	- 800	- 600												
HXII: Opdracht NEN OSKA	- 54	- 54														
HXII: Subsidie aan Milieu Centraal voor drinkwater	- 160	- 85	- 75													
HXII: Subsidie aan Milieu Centraal voor Klimaatadaptatie en	- 310	- 310														
Kasschuiven investeren in waterveiligheid	0	- 4.420	900	50	3.470											
Loon- en prijsbijstelling 2024	227	227														
OCW: Bijdrage aan NWO KIN	- 150	- 150														
OCW: Overboeking ministeries partnership Water4all	- 2.000	- 500	- 500	- 500	- 500											
Mutaties Miljoenennota 2025		- 5.923	1.572	1.308	5.327	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	13.432
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 1.03 Studiekosten		35.814	33.497	29.182	32.627	20.836	17.723	16.872	13.672	13.672	13.688	13.432	13.432	13.432	13.432	13.432
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in waterveiligheid		709.270	803.504	891.292	619.281	688.533	575.902	552.315	473.131	430.206	589.177	214.226	383.330	335.071	401.846	
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2024 Investeren in waterveiligheid		482.700	616.378	823.927	716.734	690.699	462.317	533.412	420.720	547.245	610.996	516.627	551.622	530.805	482.248	
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025 Investeren in waterveiligheid		553.257	560.480	805.492	733.997	705.259	565.615	533.877	424.762	549.294	630.450	537.339	570.040	549.567	500.437	417.955
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid		169.003	153.505	150.121	169.305	173.351	177.762	181.072	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129	
Mutaties Voorjaarsnota 2024		10.382	7.956	- 4.818	- 17.325	- 1.752	7.760									
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid		179.385	161.461	145.303	151.980	171.599	185.522	181.072	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129	

	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
1 Investeren in waterveiligheid																
Extrapolatie 2038	183.129															183.129
Loon- en prijsbijstelling 2024	102.671	6.756	6.074	5.483	5.735	6.414	7.001	6.833	7.617	7.685	7.055	8.035	6.992	7.169	6.911	6.911
Mutaties Miljoenennota 2025		6.756	6.074	5.483	5.735	6.414	7.001	6.833	7.617	7.685	7.055	8.035	6.992	7.169	6.911	190.040
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 1.09 Ontvangsten																
investeren in waterveiligheid	186.141	167.535	150.786	157.715	178.013	192.523	187.905	209.466	211.335	194.004	220.954	192.267	197.148	190.040	190.040	190.040
Totaal Ontvangsten stand																
ontwerpbegroting 2024 Investeren																
in waterveiligheid	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351	177.762	181.072	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129		
Totaal Ontvangsten stand eerste																
supplettoire wet 2024 Investeren																
in waterveiligheid	179.385	161.461	145.303	151.980	171.599	185.522	181.072	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129		
Totaal Ontvangsten stand																
ontwerpbegroting 2025 Investeren																
in waterveiligheid	186.141	167.535	150.786	157.715	178.013	192.523	187.905	209.466	211.335	194.004	220.954	192.267	197.148	190.040	190.040	190.040

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Loon- en prijsbijstelling 2024

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2024 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol

De dijkverlegging langs de IJssel betekent een slimme samenwerking die zorgt een bijdrage levert aan de doelstellingen in het kader van waterveiligheid, de Kaderrichtlijn Water (KRW), Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), Integraal riviermanagement (IRM) en provinciale natuur- en klimaatdoelen. Het project wordt verantwoord op artikel 7 Investeren in waterkwaliteit. Een aanvullend budget van € 10,3 miljoen is nodig dat gefinancierd wordt uit het budget voor IRM € -6,2 miljoen (artikel 1.02) en Investeringsruimte € -4,1 miljoen (artikel 5.03).

Kasschuiven

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 Ontwikkeling waterveiligheid onderdeel over/onderprogrammering worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kaderaanpassing Deltafonds Augustusbesluitvorming

In het Voorjaar is op het DF kritisch gekeken naar de budgetten en zijn er middelen naar latere jaren toe geschoven om zo een meer realistische begroting te creëren. Deze exercitie is herhaald in de huidige ontwerpbegroting conform de begrotingsregels van het kabinet-Schoof. Zodoende is er een additionele kaderaanpassing geweest op het DF van in totaal € 97 miljoen. Over de gehele looptijd van het fonds is de kaderaanpassing budgetneutraal. De kaderaanpassing bestaat uit twee delen:

- Er vindt een budgettaire schuif van € 13,1 miljoen uit 2025 en € 8,5 miljoen uit 2026 plaats naar 2029 en daarmee is de schuif budgetneutraal.
- Volgens de begrotingsregels van het kabinet-Schoof dient de raming van de uitgaven realistisch te zijn en moeten de uitgaven in een realistisch kasritme geplaatst worden, rekening houdend met de capaciteit op de arbeidsmarkt, de uitvoering en productie.
- Voor het MF en DF geldt dat de overprogrammering in 2025 is verhoogd als pilot om te onderzoeken of dit tot een realistischere raming leidt. Voor het DF gaat het om een verhoging van € 75 miljoen. De overprogrammering in 2025 komt hiermee op € 240 miljoen in 2025. In paragraaf 2 wordt de overprogrammering nader toegelicht.

Overboekingen Hoofdstuk XII

Tussen Hoofdstuk XII en het Deltafonds vinden verschillende overboekingen plaats. De omvangrijkste betreft een meerjarige overboeking, totaal € 33 miljoen, vanuit Hoofdstuk XII naar het Deltafonds met betrekking tot Cybersecurity. Met deze middelen voor de implementatie van de Europese

richtlijn CERVNIS2 zal de cyberweerbaarheid moeten worden verhoogd bij organisaties binnen de vitale sector Water. Deze middelen worden ingezet organisaties te ondersteunen met advies, oefeningen, informatieu-
twisseling en bijstand.

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

Tabel 42 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)															
2 Investeren in zoetwatervoor- ziening	Totaal mutatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 2.02															
Ontwikkeling zoetwatervoorziening	101.487	45.079	43.361	60.118	37.046	2.069									
Mutaties Voorjaarsnota 2024	-	1.768	835	2.633	2.248	-250	250	250	250	250	250	250	250	250	250
Stand eerste suppletoire wet 2024 artikelonderdeel 2.02															
Ontwikkeling zoetwatervoorziening	89.027	46.847	44.196	62.751	39.294	1.819	250	250	250	250	250	250	250	250	250
BCF: BTW compensatie															
Impulsregeling Klimaatadaptatie	- 7.768	- 7.768													
Budgetoverheveling Stof en Waterketen	- 781	- 781													
Extrapolatie 2038	250														250
Campagne Waterbewust	5.850	2.024	1.226	1.300	1.300										
Kasschuiven investeren in zoetwatervoorziening	0	- 9.839	- 165	74	0	0	9.930								
Loon- en prijsbijstelling 2024	7.163	1.204	1.415	1.334	1.895	1.186	55	8	8	8	9	8	8	8	8
Mutaties Miljoenennota 2025	-	15.160	1.250	2.634	3.195	2.486	9.985	8	8	8	9	8	8	8	258
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 2.02															
Ontwikkeling zoetwatervoorziening	73.867	48.097	46.830	65.946	41.780	11.804	258	258	258	258	280	258	258	258	258
Ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	3.720	8.404	2.200	2.200	1.000										
Mutaties Voorjaarsnota 2024	1.024	2.337													
Stand eerste suppletoire wet 2024 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	4.744	10.741	2.200	2.200	1.000										
Kasschuiven investeren in zoetwatervoorziening	0	- 399	399												
Loon- en prijsbijstelling 2024	8	8													
Mutaties Miljoenennota 2025	-391	399	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	4.353	11.140	2.200	2.200	1.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in zoetwatervoorziening	105.207	53.483	45.561	62.318	38.046	2.069	0	0	0	0	0	0	0	0	0

2 Investeren in zoetwatervoorziening	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Totaal Uitgaven stand eerste suppletoire wet 2024 Investeren in zoetwatervoorziening	93.771	57.588	46.396	64.951	40.294	1.819	40.294	250	250	250	268	271	250	250	250	250
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025 Investeren in zoetwatervoorziening	78.220	59.237	49.030	68.146	42.780	11.804	11.804	258	258	258	277	280	258	258	258	258
Ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 2.09																
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen																
Mutaties Voorjaarsnota 2024																
Stand eerste suppletoire wet 2024 artikelonderdeel 2.09																
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoenennota 2025																
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 2.09																
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in zoetwatervoorziening	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand eerste suppletoire wet 2024 Investeren in zoetwatervoorziening	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2025 Investeren in zoetwatervoorziening	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

Loon- en prijsbijstelling 2024

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranche 2024 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

BCF: BTW compensatie Impulsregeling Klimaatadaptatie

Overboeking naar BTW-compensatiefonds (€ -7,5 miljoen) Het betreft de overboeking naar het BTW-Compensatiefonds van het ministerie van Financiën met betrekking tot de Impulsregeling Klimaatadaptatie voor maatregelen die door Provincies, Gemeenten of Waterschappen worden genomen. Deze overboeking betreft de beschikkingen die in de eerste helft van 2024 zijn verstuurd.

Campagne Waterbewust

Voor de Campagne Waterbewust is in 2024 een aanvullend bedrag van € 2,0 miljoen nodig. Daar is wordt de financiering van de campagne voor de jaren 2026 t/m 2028 met de mutatie geregeld. Deze kosten worden gecompenseerd door artikel 7 Investeren in waterkwaliteit.

Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

Tabel 43 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing (bedragen x € 1.000)																
3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 3.01 Exploitatie		7.594	8.019	13.765	16.597	16.350	16.155	16.479	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273
Mutaties Voorjaarsnota 2024																
Stand eerste supplettoire wet 2024		7.594	8.019	13.765	16.597	16.350	16.155	16.479	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273
artikelonderdeel 3.01 Exploitatie		7.594	8.019	13.765	16.597	16.350	16.155	16.479	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273
Extrapolatie 2038	8.273															8.273
LNV basisonderhoud	225	225														
Loon- en prijsbijstelling 2024	4.868	229	242	416	501	494	488	498	250	250	250	250	250	250	250	250
Toevoeging CA																
middelen instandhouding	24.916								12.219	12.697						
Mutaties Miljoenennota 2025		454	242	416	501	494	488	498	12.469	12.947	250	250	250	250	250	8.523
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 3.01 Exploitatie		8.048	8.261	14.181	17.098	16.844	16.643	16.977	20.742	21.220	8.523	8.523	8.523	8.523	8.523	8.523
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 3.02 Onderhoud en vernieuwing		304.930	360.374	305.543	291.969	389.737	415.878	410.649	263.535	252.275	256.825	288.147	288.147	304.577	304.577	304.577
Mutaties Voorjaarsnota 2024		- 2.699	18.298	17.838	13.441	- 21.636	193	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Stand eerste supplettoire wet 2024		302.231	378.672	323.381	305.410	368.101	416.071	410.660	263.546	252.286	256.836	288.158	288.158	304.588	304.588	304.588
artikelonderdeel 3.02 Onderhoud en vernieuwing		302.231	378.672	323.381	305.410	368.101	416.071	410.660	263.546	252.286	256.836	288.158	288.158	304.588	304.588	304.588
A2 Vonderen-Kerensheide	- 4.923		- 4.923													
Bestrijding Kustverontreiniging	600	100	100	100	100	100	100	100								
Extrapolatie 2038	243.153															243.153
EZK: Net op Zee beheertaken	600		300	300												
EZK: Wind op zee 2024	7.600	7.600														
EZK: Wind op zee 2024 MJ MC	9.033	909	1.451	1.563	1.459	1.775	1.876									
Loon- en prijsbijstelling 2024	149.115	12.041	13.362	11.962	9.219	11.113	12.562	12.398	7.956	7.616	7.755	8.699	8.700	9.196	9.196	7.340
Toevoeging CA																
middelen instandhouding	294.471								143.783	150.688						
Mutaties Miljoenennota 2025		20.650	10.290	13.925	10.778	12.988	14.538	12.398	151.739	158.304	7.755	8.699	8.700	9.196	9.196	250.493
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 3.02 Onderhoud en vernieuwing		322.881	388.962	337.306	316.188	381.089	430.609	423.058	415.285	410.590	264.591	296.857	296.858	313.784	313.784	250.493
Totaal Uitgaven stand																
ontwerpbegroting 2024 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing		312.524	368.393	319.308	308.566	406.087	432.033	427.128	271.808	260.548	265.098	296.420	296.420	312.850	312.850	312.850
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2024 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing		309.825	386.691	337.146	322.007	384.451	432.226	427.139	271.819	260.559	265.109	296.431	296.431	312.861	312.861	312.861

3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing		330.929	397.223	351.487	333.286	397.933	447.252	440.035	436.027	431.810	273.114	305.380	305.381	322.307	322.307	259.016
4 Experimenteren cf. art. III Deltawet	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024		111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332	57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS		53.674	2.797	-58.665	969	1.509	2.628	2.997	681	694	3.755	3.485	1.377	1.583	1.463	
Mutaties Voorjaarsnota 2024																
Stand eerste suppletoire wet 2024		165.485	101.613	55.056	61.829	61.610	61.788	61.329	58.200	58.051	60.713	60.730	57.929	57.454	54.490	
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS																
Extrapolatie 2038		58.243														58.243
Kasschuif Experimenteren cf. art. III Deltawet		0	-28.619	-6.703	35.322											
Loon- en prijsbijstelling 2024		19.693	4.113	1.680	1.208	1.086	1.089	1.106	1.103	1.019	1.018	1.103	1.100	1.024	1.020	939
Mutaties Miljoenennota 2025		-24.506	-5.023	36.530	1.086	1.089	1.106	1.103	1.103	1.019	1.018	1.103	1.100	1.024	1.020	939
Stand ontwerpbegroting 2025		140.979	96.590	91.586	62.915	62.699	62.894	62.432	59.219	59.069	61.816	61.830	58.953	58.474	55.429	59.328
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS																
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024		111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332	57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	
Experimenteren cf. art. III Deltawet																
Totaal Uitgaven stand eerste suppletoire wet 2024 Experimenteren		165.485	101.613	55.056	61.829	61.610	61.788	61.329	58.200	58.051	60.713	60.730	57.929	57.454	54.490	
cf. art. III Deltawet																
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025		140.979	96.590	91.586	62.915	62.699	62.894	62.432	59.219	59.069	61.816	61.830	58.953	58.474	55.429	59.328
Experimenteren cf. art. III Deltawet																
5 Netwergebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024		287.234	291.109	297.209	297.515	292.515	292.743	292.633	285.117	282.295	282.295	282.295	282.295	282.295	283.011	
artikelonderdeel 5.01 Apparaat		-548	-621	-621	-621	-621	-545	-591	-591	-710	-710	-710	-710	-710	-710	
Mutaties Voorjaarsnota 2024																
Stand eerste suppletoire wet 2024		286.686	290.488	296.588	296.894	291.970	292.152	292.042	284.407	281.585	281.585	281.585	281.585	281.585	282.301	
artikelonderdeel 5.01 Apparaat																
Apparaat RWS		7.278														
Extrapolatie 2038		281.436														281.436
EZK: Net op Zee beheertaken		12.240	4.770	7.470												
EZK: Wind op zee 2024 MJ MC		25.521	3.764	4.192	4.337	4.337	4.424	4.467								
EZK: Wind op zee routekaart 2030		5.999	733	890	805	902	853	866	950							

3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Loon- en prijsbijstelling 2024	229.689	15.311	15.514	15.839	15.845	15.581	15.592	15.586	15.180	15.030	15.030	15.030	15.030	15.030	15.068	15.023
Rijksbrede apparaatstaakstelling	-43.750		-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125	-3.125
Hoofdlijnenakkoord (HLA)																
Mutaties Miljoenennota 2025		19.808	22.241	25.326	17.959	17.733	17.800	13.411	19.333	11.905	11.905	11.905	11.905	11.905	11.943	293.334
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 5.01 Apparaat	306.494	312.729	321.914	314.853	309.703	309.952	305.453	303.740	293.490	293.490	293.490	293.490	293.490	293.490	294.244	293.334
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven	69.124	73.104	127.587	148.717	146.905	144.474	147.334	74.924	74.924	74.924	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878
Mutaties Voorjaarsnota 2024			50	1.300												
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven	69.174	74.404	127.587	148.717	146.905	144.474	147.334	74.924	74.924	74.924	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878
Extrapolatie 2038	74.774															74.774
Loon- en prijsbijstelling 2024	43.975	2.085	2.244	3.848	4.487	4.434	4.360	4.446	2.260	2.260	2.259	2.259	2.259	2.259	2.259	2.259
Toevoeging CA																
middelen instandhouding	219.817							107.800	112.017							
Mutaties Miljoenennota 2025		2.085	2.244	3.848	4.487	4.434	4.360	4.446	110.060	114.277	2.259	2.259	2.259	2.259	2.259	77.030
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven	71.259	76.648	131.435	153.204	151.339	148.834	151.780	184.984	189.201	77.137	77.137	77.137	77.137	77.137	77.137	77.030
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel																
5.03 Investeringsruimte	33.225	28.494	7.860	6.600	46.200	16.147	28.501	24.322	23.285	58.894	166.459	267.370	356.486	285.090		
Mutaties Voorjaarsnota 2024		-30.713	28.936	90.200	117.697	-16.100	25.453	64.049	89.806	48.343	17.484	-73.581	122.187	150.855	-40.855	
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel																
5.03 Investeringsruimte	2.512	57.430	98.060	124.297	30.100	41.600	92.550	114.128	71.628	71.628	76.378	92.878	145.183	205.631	244.235	
Bestrijding Kustverontreiniging	-600	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100
Extrapolatie 2038	370.016															370.016
Kasschuif investeringsruimte	0	-10.580	-13.907	-7.091	-956	2.900	-7.900	17.000	15.000	5.534						
Loon- en prijsbijstelling 2024	122.976	7.417	11.977	9.591	5.416	12.013	7.900	7.395	5.449	5.218	6.417	7.308	9.115	8.456	8.815	10.489
MF: Budgetoverheveling EV RWS naar IR DF	951	951														
Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol	-4.100			-1.700	-2.400											
SCM aanleg capaciteit 2031	-7.278								-7.278							
Mutaties Miljoenennota 2025		-2.312	-2.030	700	1.960	14.813	-100	24.395	13.171	10.752	6.417	7.308	9.115	8.456	8.815	380.505
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel																
5.03 Investeringsruimte	200	55.400	98.760	126.257	44.913	41.500	116.945	127.299	82.380	82.795	100.186	154.298	214.087	253.050	380.505	

3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		5.110	10.080	47.535	50.220	104.422	116.013	161.577	480.310	478.210	439.610	471.610	468.610	466.610	466.607	
Mutaties Voorjaarsnota 2024		- 4.370	- 5.205	- 35.851	- 38.920	- 30.532	- 17.180	- 417	- 26.500	- 99.900	- 85.800					
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		740	4.875	11.684	11.300	73.890	98.833	161.160	453.810	378.310	353.810	471.610	468.610	466.610	466.607	
Extrapolatie 2038	473.228															473.228
Kasschuif Reserveringen	0							- 298	11.302	- 1.834	- 1.834	- 1.834	- 1.834	- 1.834	- 1.834	- 1.834
Loon- en prijsbijstelling 2024	62.118							7.740	7.740	7.740	7.740	7.740	7.740	7.740	7.739	7.939
Toevoeging CA	-															
middelen Instandhouding	539.204							263.802	275.402							
Mutaties Miljoenennota 2025		0	0	0	0	0	0	0	256.360	256.360	5.906	5.906	5.906	5.906	5.905	479.333
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		740	4.875	11.684	11.300	73.890	98.833	161.160	197.450	121.950	359.716	477.516	474.516	472.516	472.512	479.333
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024		394.693	402.787	480.191	503.052	590.042	569.377	630.045	864.673	858.714	855.677	995.242	1.093.153	1.180.269	1.109.586	
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2024		359.112	427.197	533.919	581.208	542.865	577.059	693.086	927.269	806.447	786.651	920.951	970.256	1.028.704	1.068.021	
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025		378.693	449.652	563.793	605.614	579.845	599.119	735.338	813.473	687.021	813.138	948.329	999.441	1.057.230	1.096.943	1.230.202
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen																
Mutaties Voorjaarsnota 2024	207.513															
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoenennota 2025																
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																

3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2024																
Netwergebonden kosten en overige uitgaven	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2025																
Netwergebonden kosten en overige uitgaven	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823	1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545		
Mutaties Voorjaarsnota 2024		455.300	174.382	34.381	250.157	-38.216	-96.442	77.746	77.627	177.627	42.627	247.791	47.033	46.013	40.561	
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW	1.194.864	1.579.968	1.914.086	1.888.778	1.610.025	1.389.412	1.589.569	1.567.160	1.581.167	1.622.953	1.598.370	1.691.578	1.740.460	1.735.106		
A2 Vonderen-Kerensheide	-4.923	-4.923														
BCF: BTW compensatie	-7.768	-7.768														
Impulsregeling Klimaatadaptatie	-40	-40														
BZK overboeking ministerie KAN	1.726.388															1.726.388
Extrapolatie 2038																
EZK overboeking ministeries NIS2 TNO	-71	-71														
EZK: Net op Zee beheertaken	12.840	5.070	7.770													
EZK: Wind op zee 2024	7.600															
EZK: Wind op zee 2024 MJ MC	34.554	4.673	5.643	5.900	5.796	6.199	6.343									
EZK: Wind op zee routekaart 2030	5.999	733	890	805	902	853	866	950								
HXII: Monitoring zeewaterkwaliteit	-163	-163														
HXII: Cybersecurity CER/NIS2	32.999	2.357	2.358	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357
HXII: Opdracht NEN OSKA	-54	-54														
HXII: PBL opdracht Delta Programma Ruimtelijke Adaptatie	-2.230	-830	-800	-600												
HXII: Subsidie aan Milieu Centraal voor drinkwater	-160	-85	-75													
HXII: Subsidie aan Milieu Centraal voor Klimaatadaptatie en Kaderaanpassing	-310	-310														
Augustusbesluitvorming	0	-88.165	-8.458													
LNV basisonderzoek	225	225														
LNV: Bijdrage duurzame visserij IJG	-1.250	-1.250														

3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
LNV: Overboeking ministeries harmful subsidies	- 200	- 200														
LNV: Vervolgonderzoek nav quickscan zandwinning IDON	30	30														
Loon- en prijsbijstelling 2024	804.899	56.183	59.403	63.343	56.072	56.258	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364
MF: Budgetoverheveling EV RWS naar IR DF	951	951														
OCW: Bijdrage aan NWO KIN	- 150	- 150														
OCW: Overboeking ministeries partnership Water4all	- 2.000	- 500	- 500	- 500	- 500											
Rijksbrede apparaatstaakstelling			- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125
Hoofddijnenakkoord (HLA)	- 43.750															
Mutaties Miljoenennota 2025		59.284	- 24.535	67.493	61.502	62.542	154.428	51.546	50.596	50.596	50.596	50.596	50.596	50.596	50.596	1.776.984
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW		1.254.148	1.555.433	1.981.579	1.950.280	1.672.567	1.543.840	1.641.115	1.617.756	1.631.763	1.673.549	1.648.966	1.742.174	1.791.056	1.785.702	1.776.984
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024 Bijdragen andere begrotingen Rijk		1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823	1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545	
Totaal Ontvangsten stand eerste suppletore wet 2024 Bijdragen andere begrotingen Rijk		1.194.864	1.579.968	1.914.086	1.888.778	1.610.025	1.389.412	1.589.569	1.567.160	1.581.167	1.622.953	1.598.370	1.691.578	1.740.460	1.735.106	
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2025 Bijdragen andere begrotingen Rijk		1.254.148	1.555.433	1.981.579	1.950.280	1.672.567	1.543.840	1.641.115	1.617.756	1.631.763	1.673.549	1.648.966	1.742.174	1.791.056	1.785.702	1.776.984

Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

Loon- en prijsbijstelling 2024

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranche 2024 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

EZK: Wind op zee

RWS voert voor EZK de opdracht Wind op zee uit en Wind op zee ecologisch programma (WOZEP). In 2024 is € 7,6 miljoen uit de afspraken rondom de vaststelling van het Programma Noordzee 2022-2027 vrijgekomen uit het Klimaatfonds. Daarnaast wordt € 34,5 miljoen overgeboekt vanuit EZK. Dit betreft de meerjarige kosten (2024-2029) voor het RWS Wind op Zee management contract voor de interne (apparaat) en externe (programma) kosten, respectievelijk € 25,5 miljoen ten gunste van artikel 5.01 Apparaat RWS en € 9,0 miljoen ten gunste van artikel 3.02 Onderhoud en vernieuwing. Voor beheertaken Net op Zee wordt € 12,8 miljoen van EZK ontvangen ten gunste van artikel 3.02 € 0,6 miljoen en artikel 5.01 € 12,2 miljoen.

Toevoeging CA-middelen instandhouding

Er wordt voor de jaren 2031 en 2032 in totaal € 0,5 miljard toegevoegd aan de middelen voor instandhouding bij RWS.

Tabel 44 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)

Totaal	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
4 Experimenteren cf. art. III Deltawet mutatie															
Ontwerpbegroting 2024															
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332	57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	
Mutaties Voorjaarsnota 2024	53.674	2.797	- 58.665	969	1.509	2.628	2.997	681	694	3.755	3.485	1.377	1.583	1.463	
Stand eerste supplettoire wet 2024	165.485	101.613	55.056	61.829	61.610	61.788	61.329	58.200	58.051	60.713	60.730	57.929	57.454	54.490	
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS															
Extrapolatie 2038	58.243														58.243
Kasschuif Experimenteren cf. art. III Deltawet	0	- 28.619	- 6.703	35.322											
Loon- en prijsbijstelling 2024	19.693	4.113	1.680	1.208	1.086	1.089	1.106	1.103	1.019	1.018	1.103	1.100	1.024	1.020	939
Mutaties Miljoenennota 2025	- 24.506	- 5.023	36.530	1.086	1.086	1.089	1.106	1.103	1.019	1.018	1.103	1.100	1.024	1.020	939
Stand ontwerpbegroting 2025	140.979	96.590	91.586	62.915	62.699	62.894	62.432	59.219	59.069	61.816	61.830	58.953	58.474	55.429	59.328
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS															
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024															
Experimenteren cf. art. III Deltawet	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332	57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2024	165.485	101.613	55.056	61.829	61.610	61.788	61.329	58.200	58.051	60.713	60.730	57.929	57.454	54.490	
cf. art. III Deltawet															
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025															
Experimenteren cf. art. III Deltawet	140.979	96.590	91.586	62.915	62.699	62.894	62.432	59.219	59.069	61.816	61.830	58.953	58.474	55.429	59.328

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

Loon- en prijsbijstelling 2024

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranche 2024 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Kasschuif Experimenteren cf. art. III Deltawet

Vanuit 2024 wordt € 28 miljoen naar latere jaren verschoven. Dit wordt veroorzaakt doordat bij het project DBFM Afsluitdijk bijgestelde afspraken zijn gemaakt met de opdrachtnemer over (het tijdstip van) het verrekenen van een contractonderdeel.

Extrapolatie 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Tabel 45 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)																
5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 5.01 Apparaat		287.234	291.109	297.209	297.515	292.515	292.743	292.633	285.117	282.295	282.295	282.295	282.295	282.295	282.295	283.011
Mutaties Voorjaarsnota 2024		- 548	- 621	- 621	- 621	- 621	- 545	- 591	- 591	- 710	- 710	- 710	- 710	- 710	- 710	- 710
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 5.01 Apparaat		286.686	290.488	296.588	296.894	291.970	292.152	292.042	284.407	281.585	281.585	281.585	281.585	281.585	281.585	282.301
Apparaat RWS	7.278								7.278							
Extrapolatie 2038	281.436															281.436
EZK: Net op Zee beheertaken	12.240		4.770	7.470												
EZK: Wind op zee 2024 MJ MC	25.521	3.764	4.192	4.337	4.337	4.424	4.467									
EZK: Wind op zee routekaart 2030	5.999	733	890	805	902	853	866	950								
Loon- en prijsbijstelling 2024	229.689	15.311	15.514	15.839	15.845	15.581	15.592	15.586	15.180	15.030	15.030	15.030	15.030	15.030	15.068	15.023
Rijksbrede apparaatstaakstelling																
Hoofdlijnenakkoord (HLA)	- 43.750		- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125
Mutaties Miljoenennota 2025		19.808	22.241	25.326	17.959	17.733	17.800	13.411	19.333	11.905	11.905	11.905	11.905	11.905	11.905	293.334
Stand ontwerpbegroting 2025		306.494	312.729	321.914	314.853	309.703	309.952	305.453	303.740	293.490	293.490	293.490	293.490	293.490	294.244	293.334
artikelonderdeel 5.01 Apparaat																
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 5.02		69.124	73.104	127.587	148.717	146.905	144.474	147.334	74.924	74.924	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878
Overige uitgaven		50	1.300													
Mutaties Voorjaarsnota 2024																
Stand eerste supplettoire wet 2024		69.174	74.404	127.587	148.717	146.905	144.474	147.334	74.924	74.924	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878	74.774
Overige uitgaven	74.774															
Extrapolatie 2038	43.975	2.085	2.244	3.848	4.487	4.434	4.360	4.446	2.260	2.260	2.259	2.259	2.259	2.259	2.259	2.256
Loon- en prijsbijstelling 2024																
Toevoeging CA	219.817								107.800	112.017						
Mutaties Miljoenennota 2025		2.085	2.244	3.848	4.487	4.434	4.360	4.446	110.060	114.277	2.259	2.259	2.259	2.259	2.259	77.030
Stand ontwerpbegroting 2025		71.259	76.648	131.435	153.204	151.339	148.834	151.780	184.984	189.201	77.137	77.137	77.137	77.137	77.137	77.030
Overige uitgaven																
Ontwerpbegroting 2024																
2024 artikelonderdeel		33.225	28.494	7.860	6.600	46.200	16.147	28.501	24.322	23.285	58.894	166.459	267.370	356.486	285.090	
5.03 Investeringsruimte		- 30.713	28.936	90.200	117.697	- 16.100	25.453	64.049	89.806	48.343	17.484	- 73.581	122.187	150.855	- 40.855	
Mutaties Voorjaarsnota 2024																
Stand eerste supplettoire wet 2024		2.512	57.430	98.060	124.297	30.100	41.600	92.550	114.128	71.628	76.378	92.878	145.183	205.631	244.235	
5.03 Investeringsruimte		- 600	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100						
Bestrijding Kustverontreiniging																
Extrapolatie 2038	370.016															370.016

5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Kasschuif investeringsruimte	0	- 10.580	- 13.907	- 7091	- 956	2.900	- 7.900	17.000	15.000	5.534						
Loon- en prijsbijstelling 2024	122.976	7.417	11.977	9.591	5.416	12.013	7.900	7.395	5.449	5.218	6.417	7.308	9.115	8.456	8.815	10.489
MF: Budgetoverheveling EV RWS naar IR DF	951	951														
Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol	- 4.100			- 1.700	- 2.400											
SCM aanleg capaciteit 2031	- 7.278								- 7.278							
Mutaties Miljoenennota 2025		- 2.312	- 2.030	700	1.960	14.813	- 100	24.395	13.171	10.752	6.417	7.308	9.115	8.456	8.815	380.505
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte		200	55.400	98.760	126.257	44.913	41.500	116.945	127.299	82.380	82.795	100.186	154.298	214.087	253.050	380.505
Ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		5.110	10.080	47.535	50.220	104.422	116.013	161.577	480.310	478.210	439.610	471.610	468.610	466.610	466.607	
Mutaties Voorjaarsnota 2024		- 4.370	- 5.205	- 35.851	- 38.920	- 30.532	- 17.180	- 417	- 26.500	- 99.900	- 85.800					
Stand eerste supplettoire wet 2024 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		740	4.875	11.684	11.300	73.890	98.833	161.160	453.810	378.310	353.810	471.610	468.610	466.610	466.607	
Extrapolatie 2038	473.228								- 298	11.302	- 1.834	- 1.834	- 1.834	- 1.834	- 1.834	473.228
Kasschuif Reserveringen	0								7.740	7.740	7.740	7.740	7.740	7.740	7.739	- 1.834
Loon- en prijsbijstelling 2024	62.118															7.939
Toevoeging CA middelen Instandhouding	- 539.204								263.802	275.402						
Mutaties Miljoenennota 2025		0	0	0	0	0	0	0	0	256.360	5.906	5.906	5.906	5.906	5.905	479.333
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		740	4.875	11.684	11.300	73.890	98.833	161.160	197.450	121.950	359.716	477.516	474.516	472.516	472.512	479.333
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		394.693	402.787	480.191	503.052	590.042	569.377	630.045	864.673	858.714	855.677	995.242	1.093.153	1.180.269	1.109.586	
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2024 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		359.112	427.197	533.919	581.208	542.865	577.059	693.086	927.269	806.447	786.651	920.951	970.256	1.028.704	1.068.021	
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		378.693	449.652	563.793	605.614	579.845	599.119	735.338	813.473	687.021	813.138	948.329	999.441	1.057.230	1.096.943	1.230.202
Ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen																
Mutaties Voorjaarsnota 2024																

5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Stand eerste supplettoire wet 2024 artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoenennota 2025																
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2024																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2025																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	207.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Loon- en prijsbijstelling 2024

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranche 2024 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Apparaat RWS

De capaciteit RWS is, middels de begroting 2024, structureel gedekt op een niveau van 9.341 fte en t/m 2030 op een niveau van 9.572 fte. Hiermee kan de maakbare opgave op instandhouding opgevangen worden binnen RWS. Met deze mutatie wordt de financiering van de RWS-capaciteit doorgetrokken naar 2031.

Extrapolatie 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

EZK: Wind op zee

RWS voert voor EZK de opdracht Wind op zee uit en Wind op zee ecologisch programma (WOZEP). In 2024 is € 7,6 miljoen uit de afspraken rondom de vaststelling van het Programma Noordzee 2022-2027 vrijgekomen uit het Klimaatfonds. Daarnaast wordt € 34,5 miljoen overgeboekt vanuit EZK. Dit betreft de meerjarige kosten (2024-2029) voor het RWS Wind op Zee management contract voor de interne (apparaat) en externe (programma) kosten, respectievelijk € 25,5 miljoen ten gunste van artikel 5.01 Apparaat RWS en € 9,0 miljoen ten gunste van artikel 3.02 Onderhoud en vernieuwing. Voor beheertaken Net op Zee wordt € 12,8 miljoen van EZK ontvangen ten gunste van artikel 3.02 € 0,6 miljoen en artikel 5.01 € 12,2 miljoen.

Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol

De dijkverlegging langs de IJssel betekent een slimme samenwerking die zorgt een bijdrage levert aan de doelstellingen in het kader van waterveiligheid, de Kaderrichtlijn Water (KRW), Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), Integraal riviermanagement (IRM) en provinciale natuur- en klimaatdoelen. Het project wordt verantwoord op artikel 7 Investeren in waterkwaliteit. Een aanvullend budget van € 10,3 miljoen is nodig dat gefinancierd wordt uit het budget voor IRM € -6,2 miljoen (artikel 1.02) en Investeringsruimte € -4,1 miljoen (artikel 5.03).

Rijksbrede apparaatstaakstelling Hoofdlijnenakkoord (HLA)

In het HLA is een rijksbrede taakstelling van gemiddeld 20% op de apparaatsbudgetten voorgesteld. Voor RWS geldt er ook een taakstelling. Dit is verwerkt in de begroting van het Deltafonds op het apparaatsbudget van RWS (artikelonderdeel 5.01). Voor nadere toelichting op de overige apparaatstaakstellingen wordt verwezen naar de beleidsbegroting HXII.

Toevoeging CA-middelen instandhouding

Er wordt voor de jaren 2031 en 2032 in totaal € 0,5 miljard toegevoegd aan de middelen voor instandhouding bij RWS.

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

Tabel 46 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)																
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW		1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823	1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545	
Mutaties Voorjaarsnota 2024																
Stand eerste supplettoire wet 2024 artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW		455.300	174.382	34.381	250.157	- 38.216	- 96.442	77.746	77.627	177.627	42.627	247.791	47.033	46.013	40.561	
A2 Vonderen-Kerensheide	- 4.923	- 4.923														
BCF: BTW compensatie	- 7.768	- 7.768														
BZK overboeking ministerie KAN	- 40	- 40														
Extrapolatie 2038	1.726.388															1.726.388
EZK overboeking ministeries NIS2 TNO	- 71	- 71														
EZK: Net op Zee beheertaken	12.840		5.070	7.770												
EZK: Wind op zee 2024	7.600	7.600														
EZK: Wind op zee 2024 MJ MC	34.554	4.673	5.643	5.900	5.796	6.199	6.343									
EZK: Wind op zee routekaart 2030	5.999	733	890	805	902	853	866	950								
HXII: Monitoring zeewaterkwaliteit	- 163	- 163														
HXII: Cybersecurity CER/NIS2	32.999		2.357	2.358	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357	2.357
HXII: Opdracht NEN OSKA	- 54	- 54														
HXII: PBL opdracht Delta Programma Ruimtelijke Adaptatie	- 2.230	- 830	- 800	- 600												
HXII: Subsidie aan Milieu Centraal voor drinkwater	- 160	- 85	- 75													
HXII: Subsidie aan Milieu Centraal voor Klimaatadaptatie en Kaderaanpassing	- 310		- 310													
Augustusbesluitvorming	0		- 88.165	- 8.458			96.623									
LNV basismonitoring	225	225														
LNV: Bijdrage duurzame visserij IJG	- 1.250	- 1.250														
LNV: Overboeking ministeries harmful subsidies	- 200	- 200														
LNV: Vervolgonderzoek nav quickscan zandwinning IDON	30	30														
Loon- en prijsbijstelling 2024	804.899	56.183	59.403	63.343	56.072	56.258	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364	51.364
MF: Budgetoverheveling EV RWS naar IR DF	951	951														
OCW: Bijdrage aan NWO KIN	- 150	- 150														
OCW: Overboeking ministeries partnership Water4all	- 2.000	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500										

	Totaal	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	mutatie															
Rijksbrede apparaatstaakstelling																
Hoofdlijnenakkoord (HLA)	- 43.750		- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125	- 3.125
Mutaties Miljoenennota 2025	59.284	- 24.535	67.493	61.493	61.502	62.542	154.428	51.546	50.596	50.596	50.596	50.596	50.596	50.596	50.596	1.776.984
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW		1.254.148	1.555.433	1.981.579	1.950.280	1.672.567	1.543.840	1.641.115	1.617.756	1.631.763	1.673.549	1.648.966	1.742.174	1.791.056	1.785.702	1.776.984
Totaal Ontvangsten stand																
ontwerpbegroting 2024 Bijdragen		1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823	1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545	
andere begrotingen Rijk																
Totaal Ontvangsten stand eerste																
supplettoire wet 2024 Bijdragen		1.194.864	1.579.968	1.914.086	1.888.778	1.610.025	1.389.412	1.589.569	1.567.160	1.581.167	1.622.953	1.598.370	1.691.578	1.740.460	1.735.106	
andere begrotingen Rijk																
Totaal Ontvangsten stand																
ontwerpbegroting 2025 Bijdragen		1.254.148	1.555.433	1.981.579	1.950.280	1.672.567	1.543.840	1.641.115	1.617.756	1.631.763	1.673.549	1.648.966	1.742.174	1.791.056	1.785.702	1.776.984
andere begrotingen Rijk																

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

Loon- en prijsbijstelling 2024

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranche 2024 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

EZK: Wind op zee

RWS voert voor EZK de opdracht Wind op zee uit en Wind op zee ecologisch programma (WOZEP). In 2024 is € 7,6 miljoen uit de afspraken rondom de vaststelling van het Programma Noordzee 2022-2027 vrijgekomen uit het Klimaatfonds. Daarnaast wordt € 34,5 miljoen overgeboekt vanuit EZK. Dit betreft de meerjarige kosten (2024-2029) voor het RWS Wind op Zee management contract voor de interne (apparaat) en externe (programma) kosten, respectievelijk € 25,5 miljoen ten gunste van artikel 5.01 Apparaat RWS en € 9,0 miljoen ten gunste van artikel 3.02 Onderhoud en vernieuwing. Voor beheertaken Net op Zee wordt € 12,8 miljoen van EZK ontvangen ten gunste van artikel 3.02 € 0,6 miljoen en artikel 5.01 € 12,2 miljoen.

Overboeking Hoofdstuk XII

De omvangrijkste betreft een overboeking vanuit Hoofdstuk XII met betrekking tot Cybersecurity. Met deze middelen voor de implementatie van de Europese richtlijn CERNIS2 zal de cyberweerbaarheid moeten worden verhoogd bij organisaties binnen de vitale sector Water. Deze middelen worden ingezet organisaties te ondersteunen met advies, oefeningen, informatieuitwisseling en bijstand.

BCF: BTW compensatie Impulsregeling Klimaatadaptatie

Overboeking naar BTW-compensatiefonds (€ -7,5 miljoen) Het betreft de overboeking naar het BTW-Compensatiefonds van het ministerie van Financiën met betrekking tot de Impulsregeling Klimaatadaptatie voor maatregelen die door Provincies, Gemeenten of Waterschappen worden genomen. Deze overboeking betreft de beschikkingen die in de eerste helft van 2024 zijn verstuurd.

Kaderaanpassing Deltafonds Augustusbesluitvorming

In het Voorjaar is op het DF kritisch gekeken naar de budgetten en zijn er middelen naar latere jaren toe geschoven om zo een meer realistische begroting te creëren. Deze exercitie is herhaald in de huidige ontwerpbegroting conform de begrotingsregels van het kabinet-Schoof. Zodoende is er een additionele kaderaanpassing geweest op het DF van in totaal € 97 miljoen. Over de gehele looptijd van het fonds is de kaderaanpassing budgetneutraal. De kaderaanpassing bestaat uit twee delen:

- Er vindt een budgettaire schuif van € 13,1 miljoen uit 2025 en € 8,5 miljoen uit 2026 plaats naar 2029 en daarmee is de schuif budgetneutraal.

- Volgens de begrotingsregels van het kabinet-Schoof dient de raming van de uitgaven realistisch te zijn en moeten de uitgaven in een realistisch kasritme geplaatst worden, rekening houdend met de capaciteit op de arbeidsmarkt, de uitvoering en productie.
- Voor het MF en DF geldt dat de overprogrammering in 2025 is verhoogd als pilot om te onderzoeken of dit tot een realistischere raming leidt. Voor het DF gaat het om een verhoging van € 75 miljoen. De overprogrammering in 2025 komt hiermee op € 240 miljoen in 2025. In paragraaf 2 wordt de overprogrammering nader toegelicht.

Rijksbrede apparaatstaakstelling Hoofdlijnenakkoord (HLA)

In het HLA is een rijksbrede taakstelling van gemiddeld 20% op de apparaatsbudgetten voorgesteld. Voor RWS geldt er ook een taakstelling. Dit is verwerkt in de begroting van het Deltafonds op het apparaatsbudget van RWS (artikelonderdeel 5.01). Voor nadere toelichting op de overige apparaatstaakstellingen wordt verwezen naar de beleidsbegroting HXII.

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

Tabel 47 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)

7 Investeren in waterkwaliteit	Totaal mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 701 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water		102.665	111.399	98.327	158.158	0	0									
Mutaties Voorjaarsnota 2024		- 22.032	- 34.409	73.710	16.562	3.405										
Stand eerste supplettoire wet 2024 artikelonderdeel 701 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water		80.633	76.990	172.037	174.720	3.405	0								0	0
Loon- en prijsbijstelling 2024	15.324	2.434	2.324	5.194	5.269	103										
Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol	9.600		4.000	2.800	2.800											
Mutaties Miljoenennota 2025		2.434	6.324	7.994	8.069	103	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 701 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water		83.067	83.314	180.031	182.789	3.508	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 702 Ontwikkeling waterkwaliteit		67.152	53.913	70.338	92.178	37.694	23.986	23.986	23.986	100	100	100	100	100	100	100
Mutaties Voorjaarsnota 2024		- 13.127	3.285	8.675	23.925	19.517	14.650	30.350	66.500	111.900	85.800	15.914				
Stand eerste supplettoire wet 2024 artikelonderdeel 702 Ontwikkeling waterkwaliteit		54.025	57.198	79.013	116.103	57.211	38.636	54.336	90.486	112.000	85.900	16.014	100	100	100	100
Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol	700		0	0	700											
RIVM opdrachten waterkwaliteit	- 6.152	- 479	- 3.011	- 2.400	- 262											
Campagne Waterbewust	- 3.826	- 3.826														
Kasschuiven investeren in waterkwaliteit	0	- 626	- 377	- 1.905	- 4.578	- 1.471	8.957									
LNv: Bijdrage duurzame visserij IJG	- 1.250	- 1.250														
Loon- en prijsbijstelling 2024	22.214	1.422	1.435	2.166	3.460	1.727	1.166	1.640	2.732	3.381	2.593	483	3	3	3	3
Mutaties Miljoenennota 2025		- 4.759	- 1.953	- 2.139	- 680	256	10.123	1.640	2.732	3.381	2.593	483	3	3	3	3
Stand ontwerpbegroting 2025 artikelonderdeel 702 Ontwikkeling waterkwaliteit		49.266	55.245	76.874	115.423	57.467	48.759	55.976	93.218	115.381	88.493	16.497	103	103	103	103
Ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 703 Studiekosten waterkwaliteit		16.173	15.564	11.114	3.513	1.089	1.089	1.089	1.089	265	265	265	265	265	265	265
Mutaties Voorjaarsnota 2024		20.068	2.210	781	- 307											
Stand eerste supplettoire wet 2024 artikelonderdeel 703 Studiekosten waterkwaliteit		36.241	17.774	11.895	3.206	1.089	1.089	1.089	1.089	265	265	265	265	265	265	265
Budgetoverheveling Stof en waterketen	781	781														

	Totaal	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
7 Investeren in waterkwaliteit	mutatie	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
RIVM opdrachten waterkwaliteit	6.152	479	3.011	2.400	262											
Extrapolatie 2038	265															265
Campagne Waterbewust	- 2.024	- 2.024														
HXL: Monitoring zeewaterkwaliteit	- 163	- 163														
Kasschuiven investeren in waterkwaliteit	0	- 2.061	250	- 318	2.328	- 15	- 184									
LNV: Overboeking ministeries	- 200	- 200														
harmful subsidies	729	368	192	95	29	15	15	15								
Loon- en prijsbijstelling 2024																
Mutaties Miljoenennota 2025	- 2.820	3.453	2.177	2.619	0	- 169	0	15	0	0	0	0	0	0	0	265
Stand ontwerpbegroting 2025																
2025 artikelonderdeel 7.03																
Studiekosten waterkwaliteit	33.421	21.227	14.072	5.825	1.089	920	1.104	265	265	265	265	265	265	265	265	265
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in waterkwaliteit	185.990	180.876	179.779	253.849	38.783	25.075	25.075	25.075	24.251	365	365	365	365	365	365	365
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2024 Investeren in waterkwaliteit	170.899	151.962	262.945	294.029	61.705	39.725	55.425	90.751	112.265	86.165	16.279	365	365	365	365	365
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2025 Investeren in waterkwaliteit	165.754	159.786	270.977	304.037	62.064	49.679	57.080	93.483	115.646	88.758	16.762	368	368	368	368	265
Ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	328	4	26													
Mutaties Voorjaarsnota 2024	- 298	- 4	- 26													
Stand eerste supplettoire wet 2024																
artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoenennota 2025																
Stand ontwerpbegroting 2025																
artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in waterkwaliteit	328	4	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2024 Investeren in waterkwaliteit	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2025 Investeren in waterkwaliteit	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

Loon- en prijsbijstelling 2024

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranche 2024 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2038

Bij de begroting 2025 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2038. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2037 stand begroting 2024 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Samenwerkingsovereenkomst Dijkverlegging Paddenpol

De dijkverlegging langs de IJssel betekent een slimme samenwerking die zorgt een bijdrage levert aan de doelstellingen in het kader van waterveiligheid, de Kaderrichtlijn Water (KRW), Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), Integraal riviermanagement (IRM) en provinciale natuur- en klimaatdoelen. Het project wordt verantwoord op artikel 7 Investeren in waterkwaliteit. Een aanvullend budget van € 10,3 miljoen is nodig dat gefinancierd wordt uit het budget voor IRM € -6,2 miljoen (artikel 1.02) en Investeringsruimte € -4,1 miljoen (artikel 5.03).

RIVM opdrachten waterkwaliteit

Aan artikel 7.03 Studiekosten worden een bedrag van € 6,2 miljoen toegevoegd ter financiering van een aanvullend onderzoek dat door RIVM uitgevoerd zal worden naar PFAS-vervuiling in Nederland.

Bijlage 3: Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma

Tabel 48

		Oorspronkelijke financiering									
Bijdragen		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030-2038
Waterschappen	Totaal	251	251	0	0	0	0	0	0	0	0
	HWBP-2	239	239								0
<i>Spoedwet</i>	HWBP	4	4								0
<i>Overige bijdrage</i>	HWBP-2	8	8								0
Rijk	Totaal	1.055	1.015	0	0	0	0	40	0	0	0
	HWBP-2	1.007	967					40			0
<i>Oorspronkelijke financiering</i>	HWBP	49	49								0
Totaal bijdragen oorspronkelijke financiering		1.307	1.267	0	0	0	0	40	0	0	0
		Bestuursakkoord Water									
Bijdragen		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030-2038
Waterschappen	Totaal (50%)	5.414	1.715	225	232	232	232	232	232	232	2.085
	HWBP-2	799	799								0
	HWBP	3.742	764	181	185	167	151	158	176	189	1.778
	Projectgebonden aandeel (10%)	873	152	44	47	65	80	74	56	43	307
Rijk	Totaal (50%)	5.414	1.259	289	338	477	616	497	504	211	1.161
	HWBP-2	836	473	68	57	35	48	– 7	162	0	0
	HWBP	4.578	786	221	281	443	568	504	342	211	1.161
Rijksbijdrage											
Rijkskeringen HWBP		757	33	10	42	22	47	73	93	0	340
Totaal bijdragen Bestuursakkoord Water		11.586	3.007	524	611	731	895	802	828	442	3.746
Totaal bijdragen		12.892	4.274	524	611	731	895	842	828	442	4.588
		Gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen									
Uitgaven		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030-2038
HWBP-2	Totaal	2.647	2.260	67	56	33	48	33	150	0	0
	<i>Waterschapsprojecten</i>	2.647	2.260	67			48	33	150		0
HWBP	Totaal (100%)	9.176	1.733	443	509	671	796	732	570	439	3.219
	<i>Waterschapsprojecten</i>	7.710	1.352	378	424	581	666	617	493	387	2.763
	<i>Budgetoverheveling rivierverruiming</i>	73	14	0	0	2	29	23	5	0	0
	<i>Programmabureau</i>	157	46	6	9	9	9	7	7	7	59
	<i>Innovatie</i>	335	160	15	26	12	10	10	10	2	82
	<i>HWBP: opleidingen nieuwe normering en MIRT bijdrage</i>	30	9	2	4	3	2	1	1	1	7
	<i>Projectgebonden aandeel (10%)</i>	871	152	42	47	65	80	74	56	43	312
Totaal gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen		11.823	3.993	510	565	705	844	765	720	439	3.219
		Uitgaven Rijk									
Uitgaven		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030-2038
HWBP-2	Totaal	243	227	1	1	1	0	0	12	0	0
	<i>Rijksprojecten</i>	170	167								0
	<i>Interne kosten</i>	24	24								0
	<i>Programmabureau</i>	49	36	0	0				12		0
HWBP	Totaal	826	54	13	45	25	50	76	96	3	367
	<i>Rijksprojecten</i>	757	33	10	42	22	47	73	93	0	340
	<i>Interne kosten</i>	69	21	3	3	3	3	3	3	3	27

	Oorspronkelijke financiering									
Totaal uitgaven Rijk	1.069	281	13	46	26	50	77	108	3	367

Toelichting bij het extracomptabele overzicht voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Conform het wetsvoorstel doelmatigheid en bekostiging Hoogwaterbescherming wordt in de jaarlijkse begroting en verantwoording van het Deltafonds een extra-comptabel overzicht opgenomen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe de bijdragen van het Rijk en waterschappen zich verhouden tot de uitgaven van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor een nadere toelichting op de bekostigingssystematiek van het Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt verwezen naar de memorie van toelichting van het voornoemde wetsvoorstel. Het extracomptabele overzicht is als volgt opgebouwd:

De ontvangsten en bijdragen van de waterschappen respectievelijk het Rijk.

1. De bijdrage van de waterschappen bestaat uit de volgende drie elementen.

- De jaarlijkse bijdragen van de waterschappen in de periode 2011–2013 aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma die voortvloeien uit de Spoedwet.
- De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: totaal € 131 miljoen in 2014 en jaarlijks € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën. De bijdragen van de waterschappen bestaan uit een projectgebonden aandeel voor het HWBP dat door de betreffende beheerder direct wordt betaald en een solidariteitsdeel dat via het Deltafonds wordt verevend. Het projectgebonden aandeel bedraagt 10% van de (bruto) begrote uitgaven voor waterschapsprojecten binnen het HWBP.
- Incidentele ontvangsten bijvoorbeeld in het kader van de eindafrekening van projecten.

2. De bijdrage van het Rijk bestaat uit de volgende drie elementen:

- De bijdrage van het Rijk zoals vastgelegd in de bijlage van het Bestuursakkoord Water (nadere toelichting op het onderdeel «Financiering van een beheersbaar programma voor de waterkeringen» van het Bestuursakkoord Water), uitgaande van het toen beschikbare budget binnen de Rijksbegroting voor het Hoogwaterschermingsprogramma.
- De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: € 131 miljoen in 2014 en € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën, geïndexeerd met terugwerkende kracht ten opzichte van het prijspeil 2011. Het jaarbedrag prijspeil 2024 bedraagt € 232 miljoen (inclusief project gebonden aandeel).
- De bijdrage van het Rijk aan de maatregelen voor rijkskeringen.

De uitgaven voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma

De uitgaven ten behoeve van hoogwaterbeschermingsmaatregelen bestaan uit:

- Waterschapsprojecten: de subsidies (Lees: bij HWBP 100 respectievelijk 90% van de kosten van een sober en doelmatig ontwerp) voor versterkingen van primaire keringen in beheer van de waterschappen.
- Rijksprojecten: de kosten van versterkingen van primaire keringen in beheer van het Rijk. Deze uitgaven komen voor wat betreft het HWBP volledig ten laste van het Rijk
- Programmabureau: de kosten van het programmabureau.
- Het projectgebonden aandeel van 10%: wordt door de betreffende beheerder zelf direct betaald.
- De interne kosten hebben betrekking op de kosten van de inzet van Rijkswaterstaat-medewerkers binnen de programmabureaus en maken voor de bekostigingssystematiek geen deel uit van de programmabudgetten. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling en zijn daarom afzonderlijk weergegeven.
- Innovatie: Betreft innovaties waaronder de projectoverstijgende verkenningen. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling. De subsidie beschikking betreft hier 100% bijdrage.

De uitgaven die vallen onder a), c) en f) worden door Rijk en waterschappen voor ieder de helft bekostigd.

De kasschuiven die voortvloeien uit de verschillen tussen de geraamde en begrote uitgaven.

De ontvangsten van de waterschappen vormen een deel van de uitgaven voor het HWBP. Het andere deel wordt bekostigd door het Rijk. De uitgaven van het HWBP in de begroting wordt in een bepaald uitgaventempo geraamd. Deze kasplanning komt tot stand op basis van de planningen van de diverse projecten, ingediend door de waterschappen (en RWS). Indien de daadwerkelijke uitgaven afwijken van de geraamde uitgaven of planningen van projecten wijzigen worden de uitgavenbudgetten aangepast door middel van kasschuiven binnen de kaders van de lenW-begroting.

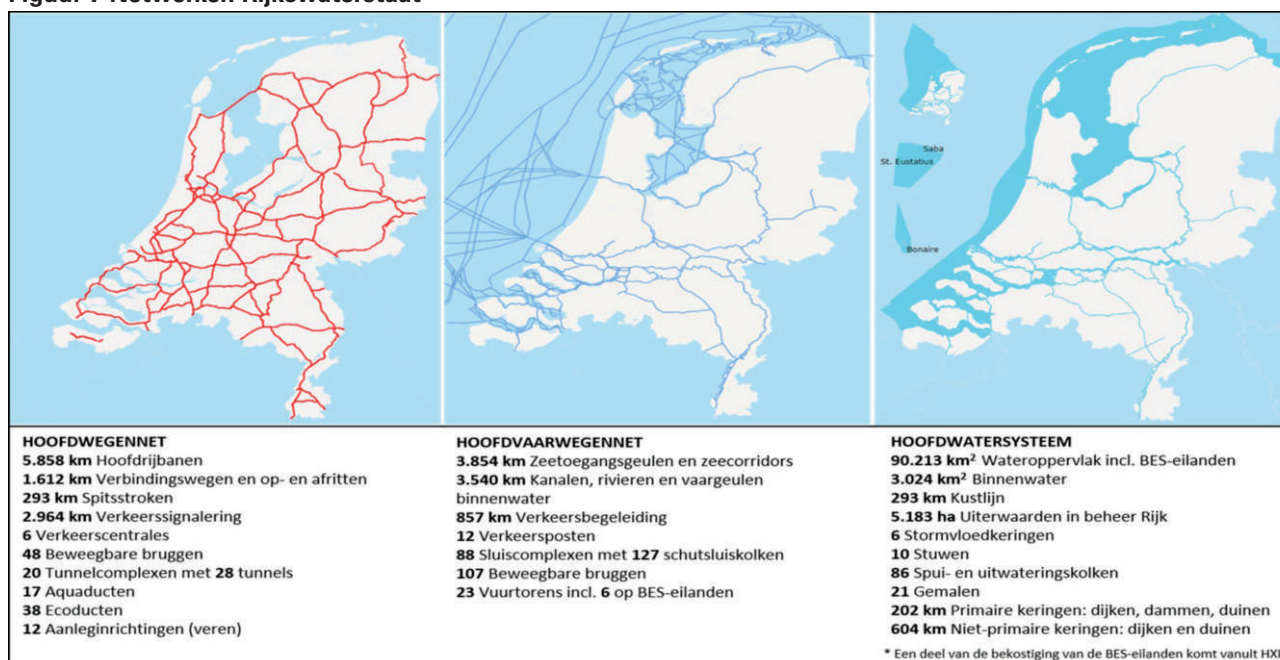
Bijlage 4: Instandhouding

Het ministerie van IenW is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en instandhouding van het hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet, hoofdspoorweginfrastructuur en het hoofdwatersysteem. De netwerken beschermen ons tegen het water, dragen bij aan de economische ontwikkeling van ons land en zorgen ervoor dat mensen elkaar kunnen ontmoeten, goederen en diensten kunnen worden vervoerd en dat Nederland in verbinding staat met de rest van de wereld. In deze bijlage wordt toegelicht wat de vier netwerken omvatten en hoe de instandhouding van deze netwerken wordt aangepakt. Daarbij wordt ingegaan op de opgave van de toekomst, waaronder het basiskwaliteitsniveau en de ontwikkelingen met betrekking tot het ontwikkelplan assetmanagement. Ook zijn de overzichten met de beschikbare middelen voor instandhouding tot en met 2038 opgenomen.

Instandhouding van de netwerken

De Nederlandse infrastructuurnetwerken behoren tot de beste én meest intensief gebruikte netwerken ter wereld. Een goede instandhouding van netwerken is een randvoorwaarde voor de veiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid van Nederland. Om dit zo te houden, borgen het kerndepartement en de uitvoeringsorganisaties Rijkswaterstaat (RWS) en ProRail systematisch de instandhouding van de netwerken over de gehele levenscyclus. De netwerken worden, naast het intensieve gebruik, gekenmerkt door inpassing in een sterk verstedelijkte delta. Daardoor omvatten de netwerken voorzieningen als beweegbare bruggen, tunnels, op- en afritten, geluidschermen, sluizen en stormvloedkeringen. Deze elementen zorgen voor netwerken met een hoog serviceniveau, maar vergen ook onderhoud. Figuren 7 en 8 illustreren de omvang van netwerken.

Figuur 7 Netwerken Rijkswaterstaat

Figuur 8 Netwerk ProRail

Spoorlengte	7.002 km
Wissels	6.078
Overwegen	2.305
Seinen	11.623
Stations	399
Tunnels	27
Beweegbare bruggen	68

Scope van instandhouding

Bij instandhouding gaat het om het behouden van de huidige functie van de infrastructuur. De begrippen die hierbij in het Mobiliteitsfonds en Deltafonds worden gehanteerd zijn: exploitatie, onderhoud en vernieuwing infrastructuur:

- Tot het domein van de exploitatie behoren activiteiten (voorheen 'beheer') die gericht zijn op het reguleren van het gebruik: verkeersleiding en capaciteitsmanagement, verkeersmanagement en watermanagement;
- Onderhoud betreft de activiteiten die erop zijn gericht de beoogde (ontwerp)levensduur van de infrastructuur te realiseren;
- Vernieuwing (voorheen 'vervanging en/of renovatie') is gericht op het begin van een nieuwe levenscyclus van een nieuw object of het verlengen van de levensduur van het bestaande object. Het gaat bij vernieuwing expliciet niet om activiteiten die gericht zijn op toevoeging van functies of om aanleg van nieuwe of uitbreiding van bestaande infrastructuur (ontwikkeling).

Werkwijze Instandhouding

Bij de instandhouding van de netwerken staan de prestaties die deze netwerken moeten leveren en de doelmatigheid van instandhoudingswerkzaamheden centraal. Het zijn de prestaties – de beschikbaarheid, betrouwbaarheid, duurzaamheid en veiligheid van de infrastructuur – die de gebruikers direct ervaren. Over deze te leveren prestaties en de bijhorende budgetten maakt het kerndepartement van IenW afspraken met ProRail en RWS. De slijtage van de infrastructuur vanwege veroudering en gebruik in combinatie met deze afspraken vormen de basis van de instandhoudingswerkzaamheden die door ProRail en RWS jaarlijks worden uitgevoerd. Onderstaande aspecten geven samen een beeld van de systematische aanpak en daarmee hoe de programmering ten behoeve van de instandhouding van de Rijksinfrastructuur tot stand komt:

- De besluiten bij de ontwikkeling van nieuw areaal zijn het meest bepalend voor de budget- en capaciteitsbehoefte. Zowel voor de ontwikkelingskosten zelf, als de structurele instandhoudingskosten in de decennia daarna. Zo kost het instandhouden van een tunnel meer dan een brug (in geval van een oeververbinding) of dan een weg op maaiveld (in geval van een landtunnel). Bedenk daarbij dat een tunnel meer is dan een betonnen bak onder de grond, maar dat deze ook vol zit met andere voorzieningen zoals vluchtwegen met brandveilige deuren, luchtzuiveringssystemen en elektronica die ook bediend en onderhouden moet worden;
- De beheerders werken volgens een werkwijze waarbij de gehele levenscyclus van de onderdelen en objecten wordt betrokken. Als eenmaal wordt besloten tot de ontwikkeling van infrastructuur is op basis van ervaring al bekend wat voor instandhoudingswerkzaamheden aan de diverse objecten gemiddeld per jaar nodig zijn. Dit is vastgelegd in de instandhoudingsregimes. De instandhoudingsregimes zijn één onderdeel op basis waarvan de instandhoudingsprogrammering wordt opgesteld;
- De extra budgetbehoefte voor instandhouding in verband met de uitbreiding van de infrastructuur wordt bij het besluit om tot aanleg over te gaan toegevoegd aan de instandhoudingsbudgetten vanaf het jaar na beoogde openstelling;
- In de instandhoudingsregimes zijn regelmatige inspecties opgenomen, die leiden tot het inventariseren van de toestand van de objecten en – indien nodig – het nemen van maatregelen (concrete maatregelen of intensiveren inspecties). De inspecties krijgen een plaats in de instandhoudingsprogrammering;
- Tevens wordt gezien of er vanuit doelmatigheidsoogmerk en het beperken van hinder voor onze gebruikers, maatregelen gekoppeld kunnen worden (werk met werk): onderhoudswerkzaamheden met andere onderhoudswerkzaamheden, maar ook mogelijkheden om onderhoudsmaatregelen te koppelen aan vernieuwings- of ontwikkelingsprojecten die in de komende jaren gepland zijn. Het kan dus zijn dat in de regimes beoogde maatregelen naar een later moment worden verschoven om werk met werk te maken;
- Het kan ook voorkomen dat een bepaald schadebeeld of een ongeplande gebeurtenis vraagt om tussentijds ingrijpen (bijvoorbeeld de overstromingen in Limburg in 2021 of de versterkingsmaatregelen aan het vaste deel van de Haringvlietbrug in 2023). Die tussentijdse maatregelen worden dan geprioriteerd ten koste van reeds geprogrammeerde maatregelen. Het onderhoud dat als gevolg daarvan wordt uitgesteld, dient vervolgens opnieuw een plek te krijgen in de instandhoudingsprogrammering;

- De totale programmering is een samenstel van preventieve en correctieve maatregelen. Leidend daarbij is het principe de kosten over de gehele levenscyclus van de infrastructuur (Life Cycle Costing; LCC) zo laag mogelijk te krijgen binnen de gegeven kaders en ontwikkelingen op de netwerken, rekening houdend met de gewenste netwerkprestaties. Waar sprake is van uitgesteld onderhoud, is vaak ook meer sprake van verstoringen en hinder. De beheerders proberen dit voor het gehele netwerk zoveel mogelijk te beperken.

Het is van belang te beseffen dat veiligheid te allen tijde bovenaan staat. Indien geconstateerd wordt dat de veiligheid voor de gebruikers, eigen medewerkers en opdrachtnemers in het geding is, dan worden direct maatregelen genomen om het gebruik van de infrastructuur weer binnen de geldende kaders plaats te laten vinden, bijvoorbeeld (tijdelijke) snelheidsverlagingen ter plaatse of andere (tijdelijke) gebruiksbeperkingen of fysieke infrastructuur ondersteunende maatregelen.

Om de systematische werkwijze op een hoger niveau te brengen worden externe toetsingen ingezet. Deze leveren waardevolle inzichten op voor zowel de interne processen als het in beeld hebben van de opgave buiten.

Werkwijze vernieuwing bij Rijkswaterstaat

De objecten en onderdelen zoals sluizen, bruggen en tunnels, hebben een beperkte levensduur en dienen aan het eind hiervan te worden vernieuwd. Door grootschalige aanleg, met name vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw, en het intensievere gebruik is sprake van een flinke vernieuwingsopgave.

Om de veiligheid en de beschikbaarheid van de netwerken in stand te houden wordt voor alle netwerken en onderdelen daarvan de opgave in kaart gebracht.

Allereerst wordt op basis van het ontwerp ingeschat wanneer vernieuwing aan de orde zal zijn. Daarnaast worden de objecten onderworpen aan inspecties en berekeningen. Dit leidt tot het inzicht in, en een prognose van, waar op een termijn van vijf tot vijftien jaar vernieuwing nodig is. Zo worden, steeds vooruitkijkend, objecten en onderdelen geïdentificeerd waarvoor een planfase wordt gestart. In de planfase wordt de uiteindelijke opgave vastgesteld en daarna volgt een definitief besluit over de aanpak van het betreffende object.

Het vernieuwingsprogramma (voorheen: Vervanging en Renovatie) kent een technische aanleiding, namelijk het einde van de technische levensduur van onderdelen en objecten in het hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet en het hoofdwatersysteem. Vanuit dit perspectief hoeven geen aanvullende wensen of functionaliteiten te worden toegevoegd. Een-op-een vernieuwing is daarom het uitgangspunt. Maar omdat het relatief grote ingrepen in het netwerk betreft, wordt waar nodig en mogelijk ook gekeken naar eventuele verstandige, aanvullende investeringen in het kader van beleidsdoelstellingen zoals bereikbaarheid, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Het primaire doel blijft echter het borgen van de beschikbaarheid en veiligheid van de Rijksnetwerken. Door het vernieuwen van objecten en onderdelen worden de beschikbaarheid en veiligheid van de netwerken op lange termijn geborgd.

Opgave naar de toekomst: toewerken naar het Basiskwaliteitsniveau

Nederland beschikt over een goede infrastructuur. Onze wegen, spoorwegen en waterwegen zorgen voor goede bereikbaarheid en hebben de afgelopen decennia veel welvaart en welzijn gebracht. Dat is geen vanzelfsprekendheid. Veel wegen, bruggen, viaducten en sluizen werden halverwege de vorige eeuw gebouwd en zijn nu aan groot onderhoud of vernieuwing toe. De infrastructuur heeft het zwaarder te verduren dan werd voorzien in de tijd dat het werd aangelegd. Daar komt bij dat nieuwe ontwikkelingen in technologie en digitalisering, maar ook het veranderende klimaat met hitte, droogte en hevige neerslag nieuwe eisen aan de infrastructuur stellen. In het coalitieakkoord (Rutte IV) zijn extra middelen vrijgemaakt voor de instandhouding van onze netwerken.

Instandhouding Rijkswaterstaat-netwerken

In lijn met de motie Stoffer c.s. (Kamerstukken II 2020-2021, [35570 A, nr. 63](#)) is toegewerkt naar een meerjarenplan voor instandhouding van de Rijksinfrastructuur. Het plan bevat een basiskwaliteitsniveau (BKN) voor de netwerken in beheer van RWS en is gericht op een stabiel, langjarig en robuust onderhoudsniveau¹. Zo bieden we in het hele land een toekomstvast fundament dat zekerheid geeft aan gebruikers en marktpartijen die betrokken zijn bij instandhouding en aanleg. In het BKN is voor de netwerken van RWS uitgewerkt waar een weg, vaarweg, of waterwerk in de basis aan moet voldoen om de gebruikers en belanghebbenden goed te kunnen blijven bedienen. Een robuust mobiliteitssysteem met basale voorzieningen passend bij de functie van de verschillende netwerken. Voor instandhouding RWS wordt uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- Nederland is beschermd tegen hoogwater en beschikt over voldoende water en voldoende schoon (drink)water;
- De huidige wegen zijn beschikbaar om Nederland bereikbaar te houden;
- De huidige vaarwegen zijn beschikbaar om goederen te vervoeren, bestemmingen bereikbaar zijn en de reistijd is betrouwbaar;
- De constructieve veiligheid van de netwerken en de daarin gelegen kunstwerken (bruggen, tunnels, viaducten, etc.) wordt geborgd;
- De omgeving blijft bereikbaar door oeververbindingen en kruisende infrastructuur voor een fijnmazig netwerk.

De betrouwbaarheid uit zich door te groeien naar een beter voorspelbare situatie m.b.t. storingen en een vermindering van het aantal ongeplande storingen. De maakbaarheid van de opgaven - samen met de ontwikkelingsnelheid van nieuwe technologieën - bepaalt de snelheid waarmee het basiskwaliteitsniveau kan worden bereikt. Het BKN kent daarmee een ingroeitraject.

In de begroting van 2024 is besloten tot een verschuiving van financiële middelen en personele capaciteit naar instandhouding², aanvullend op de extra vrijgemaakte middelen uit het coalitieakkoord van het kabinet Rutte IV. Met deze middelen werkt IenW aan de grootste onderhoudsopgave van onze infrastructuur ooit. Het streven is een structurele groei van het productievolume te realiseren van € 2 miljard naar € 3 miljard per jaar (prijsspeil 2022), waarvan € 0,8 miljard per jaar voor vernieuwing van infrastructuur. Dit is toegelicht in de Kamerbrief Basiskwaliteitsniveau RWS-netwerken van 17 maart 2023 (Kamerstukken II 2022-2023, [29385, nr. 119](#)).

¹ Kamerstukken II 2022-2023, [29385, nr. 119](#).

² Kamerstukken II 2022-2023, [36200 A, nr. 65](#) (aankondiging voornemen) en Kamerstukken II 2023-2024, [36410 A, nr. 2](#) (implementatie in begroting).

De budgetbehoefte is gevalideerd door Rebel Group. De Kamer is hierover in de Kamerbrief van 17 juni 2024 geïnformeerd (Kamerstukken II 2023-2024, [29385, nr. 139](#)). De validatie van de budgetbehoefte instandhouding infrastructuur bevestigt het beeld dat de omvang van de instandhoudingsopgave groter is dan wat de uitvoeringsorganisatie nu aankan. De groei van de opgave ligt met name in het vernieuwen van areaal dat het einde van de technische levensduur bereikt. De focus is daarom de maakbaarheid en productie te vergroten zodat het beschikbare budget ook ingezet kan worden voor de benodigde instandhoudingsopgave.

Met de Kamerbrief van 17 juni 2024 is de Kamer eveneens geïnformeerd over de aanpak van lenW om het productievermogen op instandhouding te vergroten. Zo is onder meer de sturing verder geoptimaliseerd. In de nieuwe aansturing is er sprake van één integrale achtjarige opdracht voor alle instandhoudingswerkzaamheden van RWS. Een achtjarige opdracht in combinatie met verdere optimalisatie van de agentschapssturing, maakt het mogelijk om meer efficiëntievoordelen te realiseren. RWS is hierdoor beter in staat om kosten efficiënt over de gehele levenscyclus (LCC) voordelen te behalen, slim werk-met-werk te maken en effectievere contractvormen in de markt te zetten. Hierin moeten ook de effecten van reeds ingezette verbetermaatregelen zichtbaar worden. De areaalinformatie wordt verbeterd middels het ontwikkelplan assetmanagement en samen met de markt wordt er gewerkt aan effectieve contractvormen en een blijvend goede samenwerking.

Middels een jaarlijkse programmeringscyclus werkt RWS het meerjarenplan instandhouding - zoals beschreven in de Kamerbrief van 17 maart 2023 en aangevuld met de Kamerbrief van 17 juni 2024 - uit in een programmering van de werkzaamheden voor de komende 15 jaar. Dit betreft een voortrollende programmering. Elk jaar wordt de programmering geactualiseerd en een jaar verder uitgewerkt op basis van de meest actuele inzichten en ontwikkelingen in de opgave. Afstemming van de programmering met de medeoverheden en ProRail om hinder te beperken en meekoppelkansen te identificeren, is integraal onderdeel van de programmeringscyclus³.

Instandhouding hoofdspoorweginfrastructuur

In het Beleidsprogramma lenW zoals gedeeld met de Kamer is aangegeven dat in lijn met de motie Stoffer c.s. (Kamerstukken II 2020-2021, [35570 A, nr. 63](#)) wordt toegewerkt naar een meerjarenplan voor instandhouding van de Rijkswaterstaatinfrastructuur. Het plan is gericht op een stabiele langdurige programmering waarbij een basiskwaliteitsniveau wordt afgesproken.

In 2023/2024 heeft het ministerie samen met ProRail gewerkt aan een nieuw basiskwaliteitsniveau hoofdspoorinfrastructuur (hswi). Zoals aangekondigd (Kamerstukken II 2021-2022, [35925 A, nr. 14](#)) is hiervoor in 2023 een externe audit door Price Waterhouse Coopers uitgevoerd. De rapportage 'Validatie Instandhoudingskosten HSWI' is met de Kamer gedeeld (Kamerstukken II 2023-2024, [36410 A, nr. 16](#)). Met de analyse uit de validatierapportage is de spanning tussen financiële middelen, (netwerk) prestaties en risico's in beeld gebracht en een richting gegeven voor het maken van de afspraken over basiskwaliteitsniveau voor een toekomstbestendige hoofdspoorinfrastructuur. De Kamer is hierover met een brief geïnformeerd (Kamerstukken II 2023-2024, [29984, nr. 1184](#)). Op 7 juni 2024 is de Tweede

³ De paragraaf «Instandhouding Rijkswaterstaat-netwerken» beantwoordt de toezegging aan de heer Van Dijk uit het WGO Jaarverslag lenW 2023 van 26 juni om inzicht te geven in het huidige stand van zaken van het meerjarenplan instandhouding.

Kamer geïnformeerd over de maatregelen die in het kader van basiskwaliteitsniveau spoor met ProRail zijn afgesproken (Kamerstukken II 2023-2024, [29984, nr. 1202](#)). Hierbij is kritisch afgewogen waaruit de basiskwaliteit spoor bestaat en waar mogelijkheden zitten om zaken efficiënter of anders te doen.

In 2025 blijven we reeds bekende instandhoudingsactiviteiten en -opgaven uitvoeren. Daarnaast heeft ProRail met de brief van 7 juni opdracht gekregen om de BKN spoor maatregelen te implementeren zodat deze vanaf 2026 kunnen worden uitgevoerd.

Te leveren prestaties

De prestaties van de infrastructuur worden gemeten en uitgedrukt in indicatoren. Over de indicatoren met daarbij horende (streef)waarden worden prestatieafspraken gemaakt met RWS en ProRail en hiervoor worden budgetten beschikbaar gesteld.

Voor de netwerken in beheer van RWS moeten de afspraken over het basiskwaliteitsniveau worden vertaald naar nieuwe indicatoren en streefwaarden. Voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden wordt hiervoor in 2025 de prestatieafpraak 'voldoen aan de vegetatielegger' toegevoegd⁴. De bijbehorende bodem en streefwaarden worden in 2024 uitgewerkt. De overige afspraken uit het basiskwaliteitsniveau vergen nog verdere uitwerking. Daarom wordt in afwachting daarvan nog uitgegaan van de prestatieafspraken vanuit de Beheer en Onderhoud (BenO) overeenkomst 2022-2023.

Met ProRail zijn prestatieafspraken gemaakt die zijn opgenomen in de tienjarige beheerconcessie (2015-2025) en de (twee)jaarlijkse beheerplannen.

In tabel 49 en 50 staat een overzicht van de prestatieafspraken opgenomen. Toelichting op de indicatoren en de gerealiseerde prestaties zijn te vinden in de Instandhoudingsbijlage bij het Jaarverslag.

⁴ De prestatie-indicator is gedefinieerd als het percentage van het areaal in het rivierengebied waar de actuele vegetatie de norm in de Vegetatielegger niet overschrijdt.

Tabel 49 Indicatoren RWS

Indicator	Streefwaarde 2022-2025 ¹	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023
Hoofdwegenet					
Beschikbaarheid					
Technische beschikbaarheid van de weg	90%	99%	99%	98%	99%
Files door Werk in Uitvoering als gevolg van aanleg en gepland onderhoud	10%	6%	7%	3%	4%
Levering verkeersgegevens					
– Beschikbaarheid data voor derden	90%	93%	94%	93%	91%
– Actualiteit data voor derden ²	95%	100%	96%	100%	99%
Veiligheid					
– Voldoen aan norm voor verhardingen	99,7%	99,7%	99,8%	99,7%	99,6%
– Voldoen aan norm voor gladheidbestrijding	95%	Voldoende	99%	99%	99%
Hoofdvaarwegenet					
Beschikbaarheid / Betrouwbaarheid					
Stremmingen gepland onderhoud	0,8%	0,5%	2,0%	1,0%	0,6%
Stremmingen ongepland onderhoud	0,2%	1,0%	1,0%	2,4%	1,2%
Tijdig melden ongeplande stremmingen	97%	98%	98%	98%	97%
Vaargeul op orde (% oppervlakte op orde)					
– Toegangsgoelen	99%	100%	100%	100%	100%
– Hoofdtransportassen	90%	92%	92%	93%	93%
– Hoofdvaarwegen	85%	81%	80%	82%	84%
– Overige vaarwegen	85%	83%	83%	83%	95%
Veiligheid					
Vaarwegmarkering op orde	95%	91%	92%	88%	94%
Hoofdwatersysteem					
Waterveiligheid					
Handhaving kustlijn	90%	91%	90%	91%	93%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%	83%	83%	83%	100%
Waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde gebieden	100%	50%	100%	75%	100%
Betrouwbaarheid informatievoorziening	95%	100%	96%	100%	99%
Voldoen aan de Vegetatielegger uiterwaardengebied	N.t.b.				

Bron: RWS

1 In afwachting van nieuwe indicatoren en streefwaarden wordt nog uitgegaan van de prestatieafspraken vanuit de Beheer en Onderhoud (BenO) overeenkomst 2022-2023.

2 Deze indicator komt vanaf 2025 te vervallen. De meting is niet meer relevant, aangezien het ontvangende systeem tegenwoordig gebruik maakt van Floating Car Data (mobiele telefoons in auto's).

Tabel 50 Indicatoren ProRail

KPI	Bodemwaarde ¹	Streefwaarde	Realisatie 2022	Realisatie 2023
Klantoordeel reizigersvervoerders	6	7	7	7
Klantoordeel goederenvervoerders	6	7	5	5
Reizigerspunctualiteit HRN (5 min) (met NS)	88,9%	91,5%	91,6%	89,7%
Reizigerspunctualiteit HRN (15 min) (met NS)	96,7%	97,4%	97,3%	97,0%
Reizigerspunctualiteit HSL (5 min) (met NS)	82,1%	84,2%	82,0%	73,6%
Betrouwbaarheid regionale series (3 min)	90,7%	93,7%	91,3%	88,6%
Impactvolle verstoringen	520	450	455	475

1 Toelichting bodemwaarde: Waarde voor het jaarlijks minimaal te realiseren prestatieniveau op een prestatie indicator. In het geval van de prestatie indicator 'Impactvolle storingen op de infra' geldt een maximum.

2. Budgettair beeld

Beschikbare budgetten Rijkswaterstaat-netwerken

In de begroting van 2024 is besloten tot een verschuiving van financiële middelen en personele capaciteit naar instandhouding, aanvullend op de extra vrijgemaakte middelen uit het coalitieakkoord van het kabinet Rutte IV. Hiermee zetten we in op de maximale productiecapaciteit van RWS.

We verhogen de productie door afspraken over een stabiel en langjarig basiskwaliteitsniveau, efficiënter (samen) te werken in de keten en een meerjarenafpraak voor instandhouding met meer ruimte voor de uitvoering. Hierdoor kan RWS het werk efficiënter organiseren en kan de markt op een efficiëntere manier worden benaderd.

In de begroting van 2025 is besloten om vanuit de reservering instandhouding de financiering van het BKN RWS beleidsarm met twee jaar door te trekken tot en met 2032. Instandhoudingsprojecten dienen bij start voorzien te zijn van budget. Doortrekking geeft RWS de nodige extra ruimte om projecten te programmeren die na 2030 doorlopen.

In de periode tot en met 2032 groeit het beschikbare budget voor instandhouding naar € 3,1 miljard. Dit is inclusief de inzet van een deel van de balanspost Saldo op ontvangen bijdragen exploitatie en onderhoud en de reguliere ontvangsten. In de budgetten is rekening gehouden met een doelmatigheidswinst die is ingezet voor de Rijksbrede taakstelling uit het voorjaar 2023. De doelmatigheidswinst wordt geschat op een voordeel van 1% in 2026 oplopend tot 5% structureel in 2030. Wij vragen RWS dezelfde kwaliteit van het BKN te leveren. In de tabellen 51 en 52 zijn de budgetten (exclusief inzet deel balanspost en ontvangsten) op de fondsen weergegeven.

Budgetbehoefte ProRail

In november 2023 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de validatie uitgevoerd door PricewaterhouseCoopers (PwC). Hieruit blijkt dat de totale instandhoudingsbehoefte een realistische weergave vormt van de benodigde middelen om het spoor bij gelijke prestaties in stand te houden. Omdat de budgetbehoefte niet in evenwicht was met de beschikbare middelen is er in 2024 samen met ProRail een basiskwaliteitsniveau (BKN) spoor voor de periode vanaf 2026 uitgewerkt. De Tweede Kamer is op 22 maart 2024 geïnformeerd over de denkrichtingen om te komen tot een stabiel, langjarig en robuust instandhoudingsniveau van de Nederlandse spoorinfrastructuur vanaf 2026, zoals dat ook voor de netwerken van RWS is uitgewerkt. Het BKN spoor is het absolute minimum waarbij de instandhoudingsbehoefte en de beschikbare middelen in balans zijn.

Op 7 juni 2024 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de maatregelen die in het kader van basiskwaliteitsniveau spoor met ProRail zijn afgesproken. Hierbij is kritisch afgewogen hoe de basiskwaliteit moet worden vormgegeven en waar mogelijkheden zitten om zaken efficiënter of anders te doen. Met de maatregelen (efficiëntie in de organisatie, efficiëntere inrichting van het onderhoud, doelmatig beheer, onderhoud van stations e.o., verminderde inzet wisselverwarming) is het voorziene tekort tussen de instandhoudingsbehoefte en de beschikbare middelen in de periode 2026-2037 fors gereduceerd. Vervolgens zijn er met ProRail afspraken gemaakt over aanvullende efficiëncymaatregelen in het apparaat binnen ProRail. Daarnaast is het voornemen dat de vervoerders vanaf 2030 een hoger procentueel aandeel in de instandhoudingskosten gaan betalen dan in 2023. Voor de periode 2026-2029 blijft het procentuele aandeel

voor de vervoerders in de instandhoudingskosten gelijk aan 2023. Door deze aanvullende maatregelen is het tekort verkleind en resteerde een restopgave van € 885 miljoen. De resterende opgave wordt gedekt door een combinatie van middelen uit de extrapolatie 2038 (€ 485 miljoen) en de reservering CA-middelen instandhouding (€ 400 miljoen). De resterende middelen op de Aanvullende Post (AP) ter hoogte van € 600 miljoen worden overgeheveld naar het Mobiliteitsfonds nu de resterende opgave concreet is gedekt.

Budgetten instandhouding

In de periode tot en met 2038 zijn op de fondsen de volgende budgetten beschikbaar voor instandhouding.

Tabel 51 Budgetten Exploitatie, Onderhoud en Watermanagement RWS (bedragen x € 1.000)															
Artikelonderdeel	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038-24-2038
Hoofdwegen															
Exploitatie	293	5.676	9.922	10.550	9.764	8.618	8.451	7.824	7.769	4.537	4.537	4.537	4.537	4.537	102.089
Onderhoud	188.983	8.019.222	16.093.324	99.463.688	957.055.920	984.920.522	921.307.540	085.571.280	588.346.623	485.628.854	662.582.048	377			
Overige netwerkgebonden															
MF 12.02.01															
Totaal budget Exploitatie en Onderhoud Hoofdwegen	1.047.041	105.036	182.842	19.532	189.902	178.597	138.271	121.228	121.591	656.715	687.935	705.002	740.141	745.510	779.240
Hoofdvaaanwegen															
Exploitatie	147	10.528	25.221	27.539	23.829	22.161	22.060	25.241	25.006	10.517	10.517	10.517	10.517	10.517	256.834
Onderhoud	15.040	555.44	9.054	98.729	440.081	450.162	447.718	448.514	475.031	476.037	205.483	252.009	253.441	253.368	786.408
Overige netwerkgebonden															
MF 15.02.01 ¹															
Totaal budget Exploitatie en Onderhoud Hoofdvaaanwegen	580.269	591.137	611.476	653.790	553.119	543.338	543.546	584.152	584.152	250.937	297.463	298.895	298.895	298.816	898.879
Hoofdwatersysteem															
Watermanagement	3.01.01	14.181	17.098	16.844	16.643	16.977	20.742	21.220	8.523	8.523	8.523	8.523	8.523	8.523	191.152
Onderhoud	3.02.01	25.625	62.524	242.678	233.857	235.108	238.031	234.390	263.144	258.141	87.548	119.815	119.815	119.815	991.179
Zoetwatersysteem	3.02.02	37.788	12.699	13.047	12.710	10.924	11.788	12.096	6.919	7.416	6.919	23.845	23.845	23.845	21.170
Overige netwerkgebonden															
DF 5.02.01															
Totaal budget Watermanagement en Onderhoud Hoofdwatersysteem	382.950	439.528	423.996	414.763	414.362	414.362	414.242	412.095	478.682	478.682	178.198	220.465	227.391	227.391	1.224.715
Totaal budget Exploitatie, Onderhoud en Watermanagement RWS	2.010.263	135.700	218.342	198.085	157.388	136.177	109.912	184.068	184.425	085.850	196.360	214.362	266.427	271.796	302.786

¹ Dit budget is exclusief Overdracht Brokk-nat en reservering Kustwacht (luchtsurveillance).

Tabel 52 Budgetten Vernieuwing RWS (bedragen x € 1.000)																	
Artikelderdeel	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	20382024-2038		
Hoofdwegen																	
MF 12.02.04	Vernieuwing	29.256	385.522	557.714	518.181	588.110	418.959	441.485	522.348	527.971	303.431	295.173	286.815	297.427	300.022	300.021	6.072.435
Hoofdvaarwegen																	
MF 15.02.04	Vernieuwing	36.250	248.537	335.423	340.176	258.617	242.514	216.254	190.040	181.348	152.460	161.549	161.549	161.549	161.549	161.549	3.109.364
Hoofdwatersysteem																	
DF 3.02.03	Vernieuwing	17.015	30.919	56.840	69.632	132.934	179.868	177.744	140.353	140.353	170.124	169.626	170.124	170.124	170.124	109.508	1.905.288
Totaal budget Vernieuwing		482.521	664.978	949.977	927.989	979.661	841.341	835.483	852.741	849.672	626.015	626.348	618.488	629.100	631.695	571.078	11.087.087

Tabel 53 Gereserveerde budgetten instandhouding (bedragen x € 1.000)																
Artikelonderdeel	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	20382024-2038	
Mobiliteitsfonds																
MF 12.03.02	Reservering areaalgroei hoofdwegen	0	6.284	15.319	20.470	36.774	42.784	42.817	36.441	32.050	32.051	34.974	44.775	44.506	47.125	47.175
	483.545															
MF 15.03.02	Reservering areaalgroei hoofdvaarwegen	0	0	20.000	20.001	36.302	36.302	36.302	36.302	36.302	36.302	36.302	36.302	36.302	34.181	437.202
	437.202															
MF 11.03.03	Reservering CA Rutte IV															
	instandhouding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserveringen Mobiliteitsfonds		0	6.284	35.319	40.471	73.076	79.086	79.119	72.743	68.352	1.068.353	1.125.359	1.152.014	1.201.209	1.203.828	1.332.749
Deltafonds																
DF 1.02.01	Reservering areaalgroei hoofdwatersysteem		3.482	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	26.123
	26.123															
DF 5.04.01	Reservering CA Rutte IV															
	instandhouding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserveringen Deltafonds		0	3.482	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	1.606.532
Totaal reserveringen		0	9.766	37.060	42.212	74.817	80.827	80.860	74.485	70.094	1.332.361	1.389.367	1.416.022	1.465.217	1.467.832	1.603.574

Tabel 54 Budgetten Exploitatie, Onderhoud en Vernieuwing Spoor (bedragen x € 1.000)																
Artikelonderdeel	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	20382024-2038
Hoofdspoorweginfrastructuur																
MF 13.02	Exploitatie	350.961	388.700	422.074	409.762	358.744	359.372	337.203	326.635	330.022	325.972	329.893	336.113	330.521	315.840	319.310 5.241.122
MF 13.02	Onderhoud	22.378	934.568	894.752	818.326	813.040	838.535	830.579	856.802	844.864	826.868	852.551	855.761	885.478	882.975	895.50512.952.982
MF 13.02	Vernieuwing	09.651	711.006	1.005.596	1.077.340	744.725	1.131.170	1.226.968	1.002.865	913.578	844.925	841.457	649.818	621.914	851.829	760.01613.492.858
	Overige															
	netwerkgebonden															
MF 13.02	kosten	744.498	673.831	618.920	706.157	606.253	609.309	610.614	598.044	601.625	620.183	617.625	616.807	597.315	595.167	614.348 9.430.696
	Gebruiksheffing	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
MF 13.02	vervoerders	61.767	461.858	483.787	483.083	483.152	483.161	483.219	515.330	514.491	514.521	514.521	514.129	514.129	514.129	7455.406
Totaal budget Exploitatie, Onderhoud en Vernieuwing Spoor																
		2.665.721	2.246.247	2.457.555	2.528.502	2.039.610	2.455.225	2.522.145	2.269.016	2.175.598	2.103.427	2.127.005	1.944.370	1.921.099	2.131.682	2.075.0503.662.252

DBFM

Een deel van de instandhouding van de netwerken gebeurt via DBFM-contracten (Design-Build-Finance-Maintain). Bij DBFM is de opdrachtnemer niet alleen verantwoordelijk voor het ontwerp en de bouw van het project, maar ook voor de financiering en het totale onderhoud. Het is dus een geïntegreerde contractvorm. Bij traditionele contracten koopt het Rijk een product in: bijvoorbeeld een rijksweg met 2x2 rijstroken. Bij een DBFM-contract neemt het Rijk echter een dienst af: een beschikbare rijksweg, sluis, dijk of spoorweg. Het benodigde budget komt uit drie bronnen: (i) het ontwikkelingsbudget, (ii) het beschikbare exploitatie en onderhoudsbudget van reeds aanwezige infrastructuur en (iii) het budget voor areaalgroei voor dat deel van de infrastructuur dat nieuw wordt aangelegd. Ten behoeve van de aanbesteding van een DBFM-contract wordt een referentieraming opgesteld voor de te verwachten ontwikkel- en exploitatie en onderhoudskosten bij traditionele uitvoering. Deze referentieraming wordt gebruikt om de plafondprijs (het acceptabele maximum) voor de bieding te bepalen. Deze ramingen worden op dezelfde wijze uitgevoerd als de ramingen die voor LCC worden uitgevoerd. De aanbesteding verloopt in een aantal stappen. Na de laatste stap vindt ook de budgettaire verwerking in de begroting plaats. De beschikbare middelen vanuit ontwikkeling en exploitatie en onderhoud (incl. areaalgroei) worden overgeboekt naar het GIV/PPS-artikel. De middelen worden met eenzelfde «netto contante waarde» omgezet in een langjarige reeks ter betaling van de beschikbaarheidsvergoedingen. Dit is de zogenaamde financiële inpassing of DBFM conversie. Er wordt hiermee geen budget toegevoegd aan het project, de kasreeks wordt alleen aangepast aan de contractvorm. De prestatie-eisen en uitrustingsniveaus van de infrastructuur binnen het DBFM-contract zijn dezelfde als die aan RWS worden gesteld. Op het moment van aanbesteden wordt bij de M (maintain) van DBFM, een serviceniveau uitgevraagd dat past bij het onderhoudsregime wat op dat moment van toepassing was. Dat niveau geldt voor de looptijd van het contract en is daarmee niet budgettair flexibel. Bij DBFM geldt dat voor een periode van 20–25 jaar het consortium verantwoordelijk is voor het onderhoud van infrastructuur. Na afloop van het DBFM-contract valt dit deel van het areaal weer binnen het reguliere exploitatie en onderhoud van RWS. De mutaties tussen het exploitatie-, onderhoud- en vernieuwingartikel (voor wegen artikelonderdeel 12.02, vaarwegen artikelonderdeel 15.02, voor het hoofdwatersysteem artikel 3.02) en het DBFM artikel (voor wegen artikelonderdeel 12.04, vaarwegen artikelonderdeel 15.04, voor het hoofdwatersysteem artikel 4.02) zijn zichtbaar in de begroting en worden toegelicht. Na afloop van een DBFM-contract wordt het exploitatie- en onderhoudsdeel weer aan de reguliere exploitatie- en onderhouds-budgetten van RWS toegevoegd. In onderstaand overzicht is aangegeven voor welke projecten DBFM-contracten zijn afgesloten. Voor de financiering van deze projecten is het genoemde exploitatie- en onderhoudsbudget (per jaar) ingezet. Dit komt na afloop van het DBFM-contract weer beschikbaar tegen het dan geldende prijspeil.

Tabel 55 Overzicht DBFM-projecten

Project	Areaalinformatie			Einde DBFM-contract	Uitgenomen BenO-budget/jaar
<i>Hoofdwegen</i>	<i>Baanlengte¹</i>	<i>Grote kunstwerken</i>	<i>Wegconfiguratie in M-fase</i>		
A12 Lunetten–Veenendaal	65 km		2x4, 2x3	2033	5,9 mln.
A10 Tweede Coentunnel	39 km	1 ^{ste} en 2 ^{de} Coentunnel	2x3+2x2, 2x4	2037	12,0 mln.
N33 Assen–Zuidbroek	105 km		2x2	2034	2,8 mln.
A15 Maasvlakte–Vaanplein	129 km	nieuwe Botlekbrug, Thomassentunnel, Botlektunnel	2x3+2x2, 2x3, 2x2	2035	31,7 mln.
A1/A6 Diemen–Almere Havendreef (SAA)	72 km	Aquaduct Muiden, verbrede Hollandse Brug	2x5+2, 2x4+2	2042	11,9 mln.
A12 Veenendaal–Ede–Grijsoord	50 km		2x3	2032	2,2 mln.
A9 Holendrecht–Diemen (Gaasperdammerweg, SAA)	41 km	Gaasperdammer-tunnel	2x5+1	2038	14,2 mln.
N18 Varsseveld Enschede	70 km		2x2+2x1	2043	1,8 mln.
A27/A1 Utrecht Noord - knpt. Eemnes - Bunschoten	53 km		2x3+2x4	2043	3,9 mln.
A6 Almere (SAA)	39 km		2x5	2039	3,3 mln.
A24 Blankenburgverbinding	35 km	Maasdeltatunnel, Hollandtunnel	2x3	2043	10,1 mln.
A16 Rotterdam	37 km	Rottemerentunnel	2x2+2x3	2043	7,2 mln.
A9 Badhoevedorp – Holendrecht (Amstelveen)	52 km		2x4+1	2038	2,6 mln.
A15/A12 Ressen - Oudbroeken (ViA15)	87 km	Brug over het Pannerdensch kanaal	2x3 + 2x2	2044	6,1 mln.
<i>Hoofdvaarwegen</i>	<i>Vaarweglengte</i>	<i>Grote kunstwerken</i>			
Keersluis Limmel		Nieuwe Keersluis Limmel, incl. verkeersbrug over sluis		2048	0,4 mln.
Beatrixsluis 3e Kolk	4 km	Complex Prinses Beatrixsluis incl. baggeren, onderhoud oevers en ligplaatsen langs Lekkanaal		2046	2,8 mln.
Zeetoegang IJmond		Nieuwe zeesluis en sluiseilanden		2045	2,5 mln.
Sluis Eefde		Nieuwe schutsluis inclusief onderhoud voorhavens (bestaande schutsluis tot 2021)		2047	1,0 mln.
<i>Hoofdwatersysteem</i>		<i>Grote kunstwerken</i>			
Afsluitdijk		Afsluitdijk, spuicomplexen en keringen Den Oever en Kornwerderzand		2047	9,3 mln.
<i>Hoofdspoorweginfrastructuur</i>	<i>Spoorweglengte</i>	<i>Grote kunstwerken</i>			
HSL	85 km	Tunnel Groene Hart, Doorgaand Spoorviaduct Bleiswijk, Tunnel Rotterdam Noord, Tunnel Oude Maas, Tunnel Dordtse Kil, Brug Hollands Diep		2031	N.v.t.

1 Baanlengte omvat: hoofdrijbanen, verbindingswegen en op- en afritten.

3. Overig

We zijn op weg naar een situatie waarin we een grotere instandhoudingsbehoefte moeten aankunnen om onze netwerken veilig, beschikbaar en betrouwbaar te houden. De komende jaren zien we als een transitiefase waarin RWS en ProRail stapsgewijs kunnen toegroeien naar deze situatie. Maakbaarheid is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Beide uitvoerders en de markt kunnen immers niet van vandaag op morgen structureel extra werk leveren. Uitvoeren van extra werk vraagt om een gedegen voorbereiding, aanbesteding en werving van personeel.

Ontwikkelplan Assetmanagement Rijkswaterstaat-netwerken

In 2020 is de instandhoudingsbehoefte gevalideerd. Dat heeft ertoe geleid dat naast financiële maatregelen ook – in lijn met de aanbevelingen van Horvat en PwC/Rebel – maatregelen genomen worden om het assetmanagement voor het hoofdwegennet, het hoofdvaarwegennet en het hoofdwatersysteem te verbeteren. Daartoe is het Ontwikkelplan Assetmanagement lenW opgesteld. De Tweede Kamer is hierover december 2020 geïnformeerd.

Met het Ontwikkelplan is de ambitie voor de door RWS beheerde netwerken neergezet die past bij instandhoudingsopgave op deze netwerken. Assetmanagement is er om deze netwerken met oog voor de omgeving op een duurzame wijze beter te laten presteren zodat de gebruikers er nu en in de toekomst veilig gebruik van kunnen blijven maken. Het assetmanagement wordt zodanig ingericht dat RWS op ieder moment in samenhang inzicht kan bieden in de staat en het presteren van de netwerken, de risico's en kosten en op een veilige, betrouwbare en voorspelbare wijze diensten aan de maatschappij kan blijven verlenen. Het verbeterde assetmanagement resulteert erin dat lenW richting de Tweede Kamer en samenleving overtuigende en inzichtelijk goede beslisinformatie kan opleveren om te komen tot realistische, betere, efficiëntere keuzes in het ontwikkelen, in stand houden en bedienen van de netwerken. En het resulteert erin dat RWS betrouwbaar, voorspelbaar en eenduidig de instandhoudingsmaatregelen programmeert, plant, uitvoert opdat de netwerken zo efficiënt en effectief mogelijk functioneren.

Met bovenstaande aanpak professionaliseert lenW op alle stappen van zijn assetmanagement om de netwerken in lijn te brengen en te houden met het met de Kamer afgesproken kwaliteitsniveau voor een veilig, leefbaar en bereikbaar NL. De ambitie is dat RWS conform afspraak eind 2025 in lijn met de internationale standaard werkt, de ISO-55001. In lijn betekent op niveau van certificeerbaarheid. Dat is geen 10, maar goed genoeg en klaar voor continue verbetering.

Bijlage 5: Lijst van afkortingen

Tabel 56 Afkortingenlijst	
BAW	Bestuursakkoord Water
BenO	Beheer en Onderhoud
BOI	Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium
BOV	Beheer, Onderhoud en Vernieuwing
BPRW	Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren
CA	Coalitieakkoord
CER	Critical Entities Resilience directive
DAW	Delta-aanpak Agrarisch Waterbeheer
DBFM	Design, Build, Finance and Maintain
DF	Deltafonds
DP	Deltaprogramma
DPZW	Deltaprogramma Zoet Water
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWBP-2	Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma
IBO	Interdepartementaal beleidsonderzoek
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IRM	Integraal Rivier Management
IWCS	IenW Cybersecuritystrategie
KIJK	Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard
KRW	Kaderrichtlijn Water
LVN	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LRT3	Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
MER	MilieuEffectRapportage
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MKBA	Maatschappelijke Kosten-BatenAnalyse
MSNF	Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland
MTIB	Missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid
NCSA	Nationale Cybersecuritystrategie Agenda
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismedebijding en Veiligheid
NenS	Natuur en Stikstof
NGR	Nationale Grondwater Reserves
NIB	Netwerk- en Informatiebeveiligingsrichtlijn
NKWK	Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat
NLCS	Nederlandse Cybersecurity Strategie
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NURG	Nadere Uitwerking Rivieren Gebied
NUTW	Nog uit te voeren werkzaamheden
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
NWP	Nationaal Water Programma
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OI	Ontwerp Instrumentarium
OT	Operationele technologie
PAGW	Programmatiese Aanpak Grote Wateren
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PFAS	Poly- en perfluoralkylstoffen
PKB	Planologische Kernbeslissing
PPS	Publiek-private samenwerking
RvdR	Ruimte voor de Rivier
RWS	Rijkswaterstaat
SCM	Strategische Capaciteitsmanagement
TTW	Toegepaste en Technische Wetenschappen
VenR	Vernieuwing en Renovatie
VNAC	Versterking van de Nationale aanpak Cybersecurity
WB21	Waterbeleid voor de 21e eeuw
WBI	Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium